

છત્રીસ ચિત્રાંશ ૫૧૭

એકાદશીની કથા.

ચુક્રસેવર મંગળદાસ જોષીતારામ.

રીયશિડ, અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૧૦૧ ગ્રંથીક

પુસ્તકનું નામ ૨૩૧૬૨૧૧૧ ૩૫૧

વિષય

છવીસ

એકાદશીની કથા

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર

બુકસેલર મંગળદાસ બેઠતારામ.

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

આવૃત્તી ૨ છ

પ્રત ૩૦૦૦

સંવત ૧૯૮૨

સને ૧૯૨૬

અમદાવાદ-પાનકોરના નાકે મનહર પ્રીતિંગ પ્રેસમાં

ભાતીલાલ ગણપતરાએ છાપી.

કીંમત ૦-૮-૦

ગ્રંથાલોક વિધાપાઠ
અનુવાદ
ગ્રંથાલોક

છવીસ એકાદશીની કથા.

એકાદશીના ઉપવાસ એ પ્રકારના છે મહરથાને કૃષ્ણ પક્ષમાં પણ અધિકાર છે. પરંતુ અપત્ય યુક્ત ગ્રંથો કૃષ્ણપક્ષમાં પ્રત ન કરવું, પણ સમપત્ર પ્રતો સંકલ્પ કરવો. એ પ્રમાણે ક્ષય તિથીએ શુકલેકાદશીએ પણ જાયવું. સ્વપ્નાભોધની અને મધ્યવર્તી કૃષ્ણકાદશીમાં શાપત્ય ગ્રંથોથીને સર્વ અધિકાર છે, સાયુજ્ય સુકિતની ઇચ્છાવાળાએ તથા પુત્ર અને વાયુની જાગ્રાસાવાળાએ હિમ્ય પક્ષની એકાદશીનું પ્રત કરવું તેમાં કોઈ પ્રકારનો નિષેધ નથી. વૈશ્વલોએ કૃષ્ણેકાદશી પણ કરવી અને આ એકાદશીનું પ્રત શીવ વૈશ્વલ અને સૌરાદી સર્વએ કરવું. સુર્યોદય પુર્વે શુદ્ધ-ધિકાધિક દ્વાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાનું તિથિ પાવન માટે કહે છે તે યુક્ત નથી.

એકાદશા પ્રતનો અધિકાર.

પતિવાળી સ્ત્રી પતિની આજ્ઞા વગર ઉપવાસ પ્રતો આચરણ કરે તો તે નિષ્ફળ જાય છે, અને પતિના આયુષ્યનો ક્ષય થાય છે-નરકે જાય છે. આશકને તો ભવિષ્યના નવા દિન, તલ તથા દુધ તેનો ઉપયોગ કરી એકાદશીનો ત્યાગ ન કરવો. પ્રમાદદિથી એકાદશ્યમુપોષણ કરણમાં દ્વાદશીએ પણ પ્રત કરવું. દ્વાદશીએ દીવસે કરવાથી મહ્યમાંદ્રાણ્ય પ્રાપ્તિ અને નાસ્તિક-

ત્રાથી કરવાથી પિપીલોકા મધ્યમાં દ્રાવણ અશકત પતિ વ્રત કરે
તો તેના આચરણથી સો ગણું પુન્ય થાય છે.

એકાદશીના વ્રતના દીવસનો નિર્ણય.

વ્રતના અધિકારી એ પ્રકારના છે. એક વૈષ્ણવ અને બીજા
સ્માર્ત. વૈષ્ણવી વૈષ્ણવ અને તેથી બીજા સ્માર્ત વેદ પશુ એ
પ્રકારના છે. અશ્વોદય સમયે દશમીનો વેદ, સૂર્યોદય તે વેદ
૫૬ ઘડી કળા માત્ર દશમી પ્રવેશે અશ્વોદય વેદ વૈષ્ણવના વિ-
ષય છે. સૂર્યોદય પછી છ ઘડી માત્ર દશમી સૂર્યોદય વેદ સ્માર્ત
વિષય જ્યોતિષના ત્રિવાલ્યથી એકાદશીનો ત્યાગ કરી દ્વાદશીએ
ઉપવાસ, તેમા એકાદશી રિક્ત અને શુદ્ધ એમ એ પ્રકારની છે.
અશ્વોદય વેદવતી રિક્ત તેનો ત્યાગ કરી વૈષ્ણવોએ દ્વાદશીજ
કરવી. અશ્વોદય વેદરહિત શુદ્ધ તે ચાર પ્રકારની છે. એકાદશી
માત્રાધિક્યવતી, દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી, ઉભયાધિક્યવતી, અનુ-
ભયાધિક્યવતી એકાદશી વૈષ્ણવોએ કરવી અને સ્માર્ત ગ્રહસ્થે
પર્વા ૧ દશમી ૫૫ એકાદશી ૫૮ દ્વાદશી ૬૦ આ પ્રકારે શુદ્ધ
દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી, વૈષ્ણવોએ દ્વાદશીનું ઉપોષણ અને સ્મા-
ર્તને પુર્વ દશમી ૫૫ એકાદશી ૫ એ શુદ્ધ ઉભયાધિક્યવતી,
સર્વ વૈષ્ણવ અને સ્માર્તને ઉપોષણ કરવી. દશમી ૫૫ એકાદશી
૫૭ દ્વાદશી ૫૮ આ અનુભયાધિક્યવતી શુદ્ધ વૈષ્ણવો અને
સ્માર્તોએ પુર્વે કરવી.

સ્માર્ત નિર્ણય.

સૂર્યોદય વેધવતી વિદ્યા અને તે થઈ રહિત શુદ્ધા એ એ છતાં પણ પ્રત્યેકના ચાર વિભાગ છે. એકાદશી માત્રાધિક્યવતી, વિભયાધિક્યવતી, દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી, અનુભયાધિક્યવતી. આ પ્રમાણે આઠ ભેદ છે. ઉદાહરણ દશમી ૫૮ એકાદશી ૫૦ દ્વાદશીનો ક્ષય ૫૮. આ પ્રમાણે શુદ્ધા એકાદશી માત્રાધિક્યવતી દશમી ૪ એકાદશી ૨ દ્વાદશીનો ક્ષય ૫૮. આ પ્રમાણે વિધવા એકાદશી માત્રાધિક્યવતી વિભયા પણ સ્માર્ત પુરવની કરણી પ્રતિએ નિશ્રામી અલ્પસ્થાએ વાનપ્રસ્થે વિધવાએ વૈષ્ણવે અને બીજાએ પણ કરવી. વિભયાધિક્યવતી શુદ્ધા, જેમકે દશમી ૫૮ એકાદશી ૬૦ દ્વાદશી ૪ ઉભયાધિક્યવતી વિદ્યા, જેમકે દશમી ૨ એકાદશી ૩ દ્વાદશી ૪ અહીં એમાં પણ સ્માર્ત, વૈષ્ણવ અને બીજાએ એકાદશીજ કરવી, દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી શુદ્ધા દશમી ૫૮ એકાદશી ૫૯ દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી શુદ્ધા દશમી ૫૮ એકાદશી ૫૯ દ્વાદશી ૬૦ શુદ્ધથી સ્માર્તોએ એકાદશીનોજ ઉપવાસ કરવો પણ દ્વાદશીનો નહીં એ માધવનો મત છે. હેમાદ્રિના મત પ્રમાણે તો સર્વપરા દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી વિદ્યા દશમી ૫ એકાદશી ત્રયગામીની ૫/ દ્વાદશ્યા વૃદ્ધિ ૬૯ એકાદશી વિદ્યુષ્ટી દ્વાદશીજ સ્માર્ત કરવી. આ પ્રમાણે ઉભયાધિક્યથી દ્વાદશી માત્રાધિક્ય છતાં પણ સ્માર્તો વિદ્યાનો ત્યાગ કરવો અન્યનો નહીં. વૈષ્ણવોએ ૭ પ્રકારની પણ અધિયપતિનો ત્યાગ કરી દ્વાદશીનો ઉપવાસ કરવો. અનુભયાધિક્યવતી શુદ્ધા જેમકે દશમી ૫૭ એકાદશી ૫૮ અને દ્વાદશી ૫૯ સ્માર્તને એકાદશીનો ૭

ઉપવાસ કરવો. અનુભવાધિક્યવતી વિદ્વા જેમકે દશમી ૧ એકાદશીનો ક્ષય ૫૬ દ્વાદશી ૫૪ અહીં પણ સ્માર્તને તો એકાદશીનો જ ઉપવાસ કરવો. એ વૈષ્ણવોએ દ્વાદશીએ કરવો. સર્વ દેશમાં પ્રાયઃ માધવના મત પ્રમાણે પ્રચાર છે. આ પ્રમાણે વૈષ્ણવના તથા સ્માર્તના ૧૮ ભેદનો નિર્ણય છે.

કારતક સુદ પ્રભોધિની નામની એકાદશી.

બ્રહ્મદેવ નારદને કહે છે કે હે નારદ સકલ પાપનું નાશક અને પુણ્ય વર્ધન કરનારું એવું પ્રભોધિની નામક એકાદશીનું મહાત્મ્ય મારી પાસેથી શ્રવણ કર. જે શ્રવણ કરવાથી મુશેદ્ધિ પુરૂષને ભક્તિ મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. સકળ પાપનો નાશ કરવાવાળી કાર્તિક શુક્લ પ્રભોધિની એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ નહીં તેટલા સુધી ગંગાદી તિથી ગર્જના કરે છે, જેટલા સુધી પ્રભોધિની વિષ્ણુ તીથી પ્રાપ્ત થઈ નહીં તેટલા સુધી સમુદ્ર સમેત તિથી અને સરોવરો ગર્જના કરે છે. એક પ્રભોધિની એકાદશીનો ઉપવાસ કરવાથી સહસ્રાવિધી. અશ્વમેધ અને શ્વતાવધી વાજપેશ ચરતુ ફળ મળે છે. નારદ પ્રશ્ન કરે છે હે પિતામહ, એક ભુક્તનકત અને ઉપવાસ શીમનું શું શું પુણ્ય છે તે કહો. બ્રહ્મદેવ કહે છે એ એકાદશીને દીવસે એક ભક્ત એક કરવાથી એક જન્મનું પાપ નાશ પામે એ ભક્ત કરવાથી એ જન્મનું પાતક નાશ પામે છે તે જે દુર્લભ આપાશ અને અપ્રાચીન ત્રિલોક્યમા નથી એવું ફળ આ પ્રભોધિની એકાદશી આપે છે, મેઢમંદાર પર્વત જેટલું અતી ઉચ્ચ પાતક હોય તેનો પણ એક ઉપવાસથી

નાશ થાય છે એવી એ સકલ પાતકનો ક્ષય કરવા વાળી છે, હજારો પુર્વ જન્મનાં જે પાપ છે તે સર્વ પ્રમોદિની રાત્રે ઉજાગરો કરવા થઈ નાશ પામે છે. એ વિશે દ્રષ્ટાંત જેવો કે અગ્નિ રેના દગ્ધાને બાળી નાખે છે તેવું પ્રમોદિની એકાદશીને રીહજ ઉપવાસ કરે છે તેને પણ વિધીયકી ઉપવાસ કરવાનું ફળ મળે છે. ઝડપી બ્રેષ્ટ આ એકાદશીએ જે યથાવિધી થોડુ પુણ્ય કર્યું તોપણ મેર જેટલું ફલ પ્રાપ્ત થાય છે. વિધીહીન યજ્ઞ મેર તુલ્ય ધર્મ કરે છે. તેને તે ધર્મચક્રી અણુમાત્ર ફલ મળતું નથી સંધ્યા કર્મથી હીન બ્રહ્મચર્યાદી વ્રતોથી બ્રેષ્ટ નારિતક કિંવા ધર્મશ અને દુષણ આપવાથી તેના શરીરમાં ધર્મવાસ કરતો નથી. પરંતુ જોડે સંભોગ કરનારો, મુર્ખ કૃત્ત્વન, અને વિમુખ એમના પણ દેહમાં ધર્મ વાસ કરતો નથી બ્રાહ્મણ હોય કે શુદ્ર હોય જે બ્રાહ્મણની પર-ત્ત્વિ જોડે ગમન કરે છે તે જાને ચાંડાલ તુલ્ય જાયવી. સુવાસિની હોય કે વિધવા હોય, જે કોઇ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી જોડે ગમન કરશે તે પોતાના સકલ વંશ સમેત નાશ પામશે જે જે દ્વિજ ધર્મી પરત્ત્વિ જોડે ગમન કરશે તેને સંતતી થાય નહીં અને જેને જન્માં-તરે ફલ પણ મળવાનું નથી. જે બ્રાહ્મણ પોતાના ગુરુ અથવા બ્રાહ્મણ જોડે અહંકાર કરે છે તે સુકૃત્યથી બ્રેષ્ટ થઈ શુદ્રની જોડે સંભોગ કરે તે એવા પુરુષની સંગતી કરનારો પણ ધર્મથી બ્રેષ્ટ થાય છે. જે પાતકી પુરુષની સંગત કરે છે તે પણ પાતકી થઈ નરકમાં જાય છે, જે કોઇનું માન પાન કરતા નથી તે કોઇને ભોજન આપતા નથી તેમની કિર્તી આયુષ્ય, સંતતી અને સુખ આ બધું નાશ પામે છે. જે સાધુનું અરમાન કરે છે તે નરાધમ ધર્મ અર્થ અને કામ એથી બ્રેષ્ટ થઈ નરકરૂપ અગ્નિ

થકી દમ્બ થાય છે. સાધુનું અપમાન કરી જે નર આનંદ પામે
 છે અને કોઈ અપમાન કરે તે જોઈ તેનું નિવારણ કરતા નથી
 તેમનું કુલક્ષ થાય છે આચાર બ્રહ્મ પુરષો દાન તથા યજ્ઞયાગાદીક
 ક્રિયા કરે તો પણ તેમને ઉત્તમ ગતિ પ્રાપ્ત થતી નથી. એ માટે
 લોકે નિદેશ્ય એવું કાંઈપણ અશુભ કરવું નહીં જેનાથકી પોતે
 કરેલો ધર્મ નાશ પામે એવો આચાર નિરંતર કરતા જેનું
 જે પુરુષ નિરંતર કહે છે કે અમે પ્રજોધિની એકાદશીનું ઉપોષણ
 કરીશું તેમનું પુર્વ શતાવધી જન્મનું પાતક નાશ પામશે પ્રજોધિની
 એકાદશીની રાત્રે ઉજાગરો કરે છે તે પોતાના પહેલા હજારો પુરુષ
 પોતાના પાછળના શતાવધી જન્મના દુઃખથી ભક્ત થઈ ત્યાં રહે
 છે. જહ્નકત્યાદી શતાવધી પાતકો કરવાવાળો પ્રજોધિની એકા-
 દશીની રાત્રે જાગરણ કરશે તો તે સકળ પાતકથી મુક્ત થશે
 પ્રજોધિની એકાદશીની રાત્રે ઉજાગરો કરવા થકી અશ્વમેધાદિ સા-
 ધનોથી જે પ્રાપ્ત નહીં થાય તે પણ પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યાં તીર્થોમાં
 સ્નાન કરી ગૌદાન અર્પણ કરવાથી જે ફલ પ્રાપ્ત થાય છે.
 તે ફલ પ્રજોધિથી રાત્રે ઉજાગરો કરવા થકી મળે છે. કાર્તીક માસમાં
 પ્રજોધિની એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ છતાં તેનું જેણે યથાવિધી
 વ્રત કર્યું તે પુણ્યવાન સમજાવે. અને તેણે પોતાના કુલનો ઉદ્ધાર
 કર્યો એમ જાણવું જેવો મનુષ્યને મૃત્યુ અવશ્ય છે તેવો રક્ષણ
 કરેલા દ્રવ્યનો નાશ અવશ્ય છે એવું જાણે નવે એક દશી પ્રાપ્ત
 થઈ છતાં જે કરવાનું તે અવશ્ય કરવું, જે પ્રજોધિનો ઉપવાસ
 કરે છે તેના ધર્મમાં ત્રિભોક્ષમાંનાં સકલ તિર્થો વાસ કરે છે પ્રજો-
 ધિનીના દીવસે સર્વ કૃત્યનો પરિત્યાગ કરી ઉપવાસ અવશ્ય
 કરવો જે નર કાર્તીક માસમાં પ્રજોધિનીનો ઉપવાસ કરશે તે

જાની થોળી તપસ્વી તથા જીતેંદ્રિ બળુવો અને તેને સકલ ભાગ તથા મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે આ એકાદશી ભગવાનને અતિ પ્રિય તથા સકલ ધર્મનો સાર આપનારી છે. જન્મમાં અથવા ધર્મનો ત્યાગ કરી એક વખત પણ પ્રભોધિની ઉપવાસ કરે તો પણ તે મોક્ષદાન ભોગવશે. બ્રહ્મદેવ કહે છે હે નારદ જેણે પ્રભોધિની એકાદશીનો ઉપવાસ કર્યો તે નર ફરી જન્મ લેવા પેટમાં આવતો નથી. પ્રભોધિની એકાદશીની રાત્રે ઉભાગરો કરવાથી કાચિક વાચિક અને માનસિક આ ત્રણ પાતકનું ભગવાન નાશ કરે છે. પ્રભોધિની એકાદશી પ્રાત્ર યજ્ઞ જતાં ભગવાનના ઉપદેશથી જે સ્નાન દાન થશે ઉપવાસ કરી ભક્તિપૂર્વક ભગવાનનું પુજન કરે છે તે શતાવધી જન્મના પાતકોથી મુક્ત થાય છે બ્રહ્મદેવ કહે છે હે પુત્ર આ પ્રભોધિની સંજ્ઞક મોડું વ્રત મહાપાતકનું નાશક છે એ માટે એ દીવસ અવશ્ય ઉપોષણ કરવું આ વ્રત થકી ભગવાનને જે સંતુષ્ટ કરશે તે સકળ દિશાએ પ્રસિદ્ધ એવા ભગવાનના મંદીરમાં જશે હે નારદ, જે પુરુષને તેજસ્વી યવાની પ્રચ્છા હોય તેણે આ કાર્તીકી એકાદશી અવશ્ય કરવી, આદ્ય, તરણ અને વૃદ્ધ અવસ્થામાં તથા શતાવધિ જન્મનાં જે પાપ સંપાદન થયું હોય તે થોડું કે ઘણું અને સૂકું કે લીલું અથવા ગુપ્ત હોય તો પણ એ એકાદશીને દિવસે ભક્તિયુક્ત ભગવાનનું પુજન કરવાથી બંધુ નાશ પામે છે આ એકાદશી ધનાધાન્ય આપવાવાળી અને મહા પ્રુણકારક તથા સકળ પાપ હરણ કરનારી છે એવા એકાદશીના ઉપોષણ કરી ભગવાનનું પુજન કરવામાં દુર્લભ વસ્તુ કાંઈજ પણ નથી ચંદ્ર સૂર્યના ગ્રહણનું ફળ કહ્યું છે તેનાથી સહસ્ત્રપટ અધિક ફળ પ્રભોધિની એકાદશીને રાત્રે ઉ-

જાગરો કરવાથી પ્રાપ્ત થાય એ પ્રભોવીની એકાદશીને દિવસે જે સ્નાન, દાન, જપ, હોમ વેદાભ્યાસ અને ભગવત્પુજન કરવું તે કોટ ભાગે વધુ થાય છે. કાર્તિક માસે પ્રભોધિનીનું મન નહીં કર્યું હોય તો જન્મ થઈ સંપાદન કરેલું પુણ્ય નાશ પામે છે, બ્રહ્મદેવ કહે છે હે નારદ કાર્તિક માસે વિષ્ણુ વ્રતને નિયમ નહીં કરતાં જે મહિનો નર વ્યર્થ ગણશે તેા તેના જન્મારજીત સકલ પુણ્ય ફલ તેને મળવાનું નથી, માટે હે નારદ તુ સકલ દેવમાં શ્રેષ્ઠ અને સકલ મનોરથ પુર્ણ કરવાવાલા ભગવાનના પુજન કરે, હે વત્સ નારદ વિષ્ણુ વ્રત વિષે તત્પર રહી જે કાર્તિક માસમાં પરન્ત વર્ત કરશે તેને આંદ્રાયણ વ્રતાયરણનું ફલ પ્રાપ્ત થશે. કાર્તિક માસમાં ભગવત કથા ગાયન કરવાથી જેવા ભગવાન સંતુષ્ટ થાય છે તેવા મોટા મોટા યજ્ઞ અને ગજાદિ દાનો થઈ સંતુષ્ટ થતા નથી, જે વિષ્ણુની કથા એકાગ્ર મનવડે ગાયન અથવા શ્રવણ કરે છે તે ગાયન અથવા શ્રવણ અર્ધા શ્લોકનું કે પા શ્લોકનું હોય તો પણ તેનાથી સો ગોદાનનું પુણ્ય થાય છે. હે નારદ સર્વ ધર્મનો પરિયાગ કરી કાર્તિકમાસમાં ભગવાને કેશવની સામે શાસ્ત્ર પઠન અને શ્રવણ કરવું કાર્તિક માસે શ્રેય અથવા લોભ સંપાદન માટે કોઈ હરીકીર્તન કરશે તોપણ તે શત કુલનો ઉદ્ધાર કરશે જે પુરુષ શાસ્ત્ર વિનોદ થઈ બધો કાર્તિક માસ ગળાવશે તે સકલ પાતકનો હાથ કરી શઙ્ખ થયેલું ફળ પામશે કાર્તિક માસે જે નિત્ય હરિકીર્તન શ્રવણ કરશે તેને શઙ્ખ ગોદાનનું પુણ્ય મળશે પ્રભોધિની એકાદશીને દિવસે જે ભગવત કથાનું ગાયન કરશે તેને સપ્તદ્વીપ સમેત પૃથ્વી દાનનું પુણ્ય મળશે જે નર દિવ્ય એવી વિષ્ણુ કથા શ્રવણ કરી પોતાની સ્થિતિવડે પુરાણિકનું

પુજન કરશે તેને અવિલોક પ્રાપ્ત થાય છે. એવું બ્રહ્મદેવનું ભાષણ સાંભળી નારદ દરી પ્રશ્ન કરે છે હે દેવ શ્રેષ્ઠ, અને કાર્તિકી એકાદશીના વૃત્તનું વિધાન કહો, કે જેનું આચરણ કરવાથી તમે કહેલું ફળ પ્રાપ્ત થશે એવું નારદનું વચન સાંભળી બ્રહ્મદેવ કહે છે, હે નારદ, એકાદશીને દીવસે પાછલી પાંચ ધડી રાતે ઉડી દંતધાવન પુર્વક સ્નાન કરવું ને નદી, તલાવ, વાવ, કુવા એટલામા અનુકૂલ નહી હોય તો ઘેર કરવું. અને ભગવાનનું પુજન કરવું તથા ભગવત્કથા શ્રવણ કરવી, અને નિયમના માટે એવો મંત્ર ભગવાન પ્રિત્યર્થ કહી, તેનું ભક્તિવડે રતવન કરવું અને ઉપવાસ સમર્પણ કરવો તથા રાત્રે ભગવાનની પાસે ઉજાગરો કરવો તથા ગીન ગાવું, નૃત્ય કરવું અને વાજા વગાડવા એકાદશીને દીવસે જે ભગવત્કથાનું ગાયન કરે છે તે ત્રિલોકમાં શ્રેષ્ઠ જાણવો. બ્રહ્મદેવ કહે છે હે નારદ કાર્તિક માસે પ્રભોધિનીને દીવસે કુલ ફળો કપુર અને કેસર વિગેરે ઉપચારો થકી ભગવાનનું પુજન કરવું એ એકાદશીને દિવસે સ્નાન દાન અને પુજન કરવા થકી અસંખ્ય પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે માટે એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ છતાં વિત સાધ્ય કરવું નહીં પ્રભોધિની એકાદશીની ગતે ઉજાગરો કરતી વખતે અનેક વિધ ફળો લાભ સંપ્રોદ્ધ થકી અર્ધ સમર્પણ કરવાં એવા અર્ધ આપવાથી સર્વ તીર્થો અને સર્વ દાનોનું જે ફળ છે તેથી ઠોટી ધણું પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. કાર્તિક માસે ભગવાનનું પુજન જે અરિતના કુલથી કરે છે તેની સામે સકલદેવ શ્રેષ્ઠ ઇન્દ્ર હાથ જોડે છે. અગસ્તિ પુણ્યથકી ભગવાને ભુષિત કર્યાથી તે પ્રસન્ન થઈ જે કાર્ય કરે છે તેવું તપથી સંતુષ્ટ થયા હોય તોપણ કરતા નથી હે નારદ અરતક માસમાં

અકિતવડે બીજીથી ભગવાનનું પુજન કરે છે તેને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. કાર્તિક માસમાં તુલસીદસ અને પુષ્પથી ભગવાનનું પુજન કરે છે તેના હજારો જન્મનું પાપ બળી જાય છે. તુલસીનું અવસોકન તેનું ધ્યાન, તેને સ્પર્શ, તેનું ભજન તેને નમસ્કાર. તેનું પોષણ અને પુજન એટલું કરવાથી તે શુભ ફળ આપે છે. એવા પ્રકારે નવનિધ (નેહ પ્રકારની) નિત્ય ભક્તિ કરે છે તે હજારોટી શુભ સુધી વૈકુંઠમાં વાસ કરશે. તુલસીનું પોષણ કરી પાણી નાંખવાથી એટલું મુળ વધારશે તેટલા સહસ્ર યુગ સુધી તે તે પોતાનું પુણ્ય ફેલાવે છે. તુલસીનું રોપણ કરવાથી તેની ઢગલીઓ ઢગલીની ઢગલીઓ, બી અને પુલાં વિગેરે જ્યાં સુધી ભોંય ઉપર વિક્રિયત થશે. તેટલા સહસ્ર કલ્પ સુધી રોપણ કરનારાના પુલ્લ, માન પુરુષ થએલા અને થનારા તે સર્વનો વાસ વૈકુંઠમાં થશે. જે માનવ કદંબના પુષ્પ થકી ભગવાનનું પુજન કરે છે તેને ભગવાનના અનુમલથી યમલોક જોતું પડતું નથી. હે નારદ ભગવાન કદંબનું પુષ્પ જોતાંજ સંતોષ પામે છે. ખજી તેના થકી પુજન કરવાથી તેા અત્યંત સંતોષ પામશે. જે નર પાટલા નામે વસતા પુલ્લથકી ભક્તિ દસ પામે છે. જે નર બકુલ અને અશોક પુષ્પથકી ભગવાનનું પુજન કરે છે. ચંદ્ર સૂર્ય છતાં લગી શોક પામતો નથી. જે નર ભગવાનનું પુજન કન્હેરના રાતા અને ઘોળા પુલ્લથી કરે છે, તેને ભગવાન ચાર યુગ સુધી પ્રસન્ન થાય છે. આંખાની મંજરી જે ભગવાનના માથે ચઢાવે છે તેા મોટા ભાગ્યશાલિ થઇ ચાર કોટીધા વિધિ ગૌદાનનું દસ તેમને પ્રાપ્ત થાય છે, હરી સમર્પણ કરી ભગવાનનું યોગ્ય કાલે જે પુજન કરે છે તેને તેને સતયુગ પુણ્ય થાય છે. સર્વ સુખ આપવાવાલા ભગવાનનું જે સમડીના પત્રથી

પુજન કરે છે તે ઘેર ચમ માર્ગને જોતા નથી. વર્ષાકાલમાં જે
 ભગવાનનું પુજન ચંપાના ફુલથી કરે છે તેમને ફરી સંસાર
 પ્રાપ્ત થતો નથી. હે નારદ જે કુંભી વૃક્ષનાં ફુલ ભગવાનને સમ-
 ર્પણ કરે છે, તેને સુવર્ણ સમર્પણનું ફલ થાય છે. જે સુવર્ણ
 કેતકીનું પુષ્પ ભગવાનને સમર્પણ કરે છે તેના કાટ્યાવધી જન્મનાં
 પાતકનો નાશ ભગવાન કરે છે. કકુ જેવો રાતો રંગ અને સુગં-
 ધથી ભરેલી એવી સતપત્રી ભગવાનને અર્પણ કરે છે કે તે જ્ઞાન-
 વાનના શ્વેત દ્વીપમાં વાસ કરે છે ભક્તિ મુક્તિ આપવાવાળા
 ભગવાનના પ્રભોધિની એકાદશીને દિવસે રાત્રે એવું પુજન કરી
 દ્વાદશીને દિવસે પ્રભાતે જલયુક્ત નદીએ જવું. અને સ્નાન જપ
 વિગેરે નિત્યકર્મ કરવું પછી ઘેર આવી યથાવિધિ ભગવાનનું પુ-
 જન કરવું તે પછી વ્રતની પુર્ણતા થવા સાથે શક્તિ પ્રમાણે બ્રાહ્મણ
 જમાડમાં એવી ભક્તિ થકી તેમને પગે લાગી ક્ષમા માગવી.
 પછી ભોજન અઠાદન (વજ્ર) વિગેરે ઉપચાર સમર્પણ કરી
 ગુરૂની પુજા કરવી તે ભગવાનને સંતોષ થવા એમને દક્ષિણા આ-
 પવી. બ્રાહ્મણને સુવર્ણ દક્ષિણા આપીને ચાર મહિના સુધી જે
 નિયમ કર્યો હોય તેના બ્રાહ્મણની સામે ત્યાગ કરવો. બ્રાહ્મણને
 વ્રતનો ત્યાગ કરવો કહી તેમને દક્ષિણા આપવી. જેણે નકત ભો-
 જનનો નિયમ કર્યો હોય તેને બ્રાહ્મણ જમાડમાં જેણે અથાચિત
 વ્રત કર્યું હોય તેણે સુવર્ણ સમેત ખેલનું દાન કરવું જેણે માથ
 (અડદ) વિગેરેનો ચાતુરમાસમાં ત્યાગ કર્યો હોય તેને દક્ષિણા
 સમેત ગૌદાન કરવું. જેણે ચાર મહિના સુધી આગળના ઝાડ
 તળે સ્નાન કરવાનું વ્રત કર્યું હોય તેણે દહીં તથા મધનું દાન
 કરવું. ફળનો નિયમ કર્યો હોય તો ફળ દાન કરવું, ચાર મહિના

સુધી તેલ નહિ ખાવાનું કહ્યું હોય તેને ધીનું દાન કરવું, ચાર અને ધીનું વૃત હોય તો દુધનું દાન કરવું, ચાર મહિના સુધી ભોંયપર સુવાનું વૃત કર્યું હોય તો રૂથી ભરેલી ગાદી અને હિસીકા વિગેરે સ્થા-
દાન કરવું કાંઈપણ પાન હિપર ભોજન કર્યું હોય તેણે ધી ભરીને વાસણ દાન કરવું- ચાર મહિના સુધી મૈન વૃત કર્યું હોય તેણે ધંટા તલ અને સોનું એમનું દાન કરવું અને દંપત્યને તેલ સિવાય તથા જેમાં ધી ધણું સમાસે એવા પથારીનું ભોજન આપવું. ચાર મહિના સુધી વાળ રાખ્યા હોય તેણે આગસો આપવો, જોડો વરજ કર્યો હોય તેણે જોડો આપવો ચાર મહિના સુધી મીઠું નહી ખાવાનું વૃત કર્યું હોય તેણે ખાંડ આપવી. બ્રહ્મણના ઘેર અથવા દેવતા મંદિરમાં જેણે દિવા આપવાનું વૃત કર્યું હોય તેણે પોતાની વ્રત માન્યતા માટે ધીયા ભરેલો દીપ ત્રાંચુ તથા સોનું એમનું દાન કરવું, જેણે એકાંતરો અપવાસનું વ્રત કર્યું હોય તેણે સુવર્ણ વસ્ત્ર તથા ખીજા હિપપાત્રો સમેત આઠ કુંભદાન કરવાં, વ્રત કરીને જે જે પદાર્થોનાં દાન કરવા કહેલું છે તે તે દાનો જે નહિ થાય તો બ્રાહ્મણનું વિસર્જન કરી પોતે ભોજન કરવું. ચાતુર્માસમાં જે જે પદાર્થોનાં ત્યાગ કર્યો હોય તે તે પદાર્થો બ્રાહ્મણને અર્પણ કરવા એવા પ્રકારે કહેલાં વ્રતો જે કરશે તેમને અનંત ફલ પ્રાપ્ત થશે, અને તે તે વ્રતાચરણ થકી તેને વૈકુંઠ પ્રાપ્ત થશે, જે નર વ્રત કરી નિર્વિઘ્નપણે તેની સમાપ્તિ કરશે તે કૃત કૃત ચંદ્ર ફરી મનુષ્ય જન્મમાં પ્રાપ્ત થવાની નથી. ભગવાન કહે છે હે ધર્મરાજ એવી રીતે નિયમ કરનારા કૃત કૃત થયાછે અને તેનું વ્રત પણ પુર્ણ થાય છે કાંઈપણ વ્રત કર્યું જતાં તે જે વ્યંગ થાય તો આમલે

જન્મે આપણો જયવા ફેડીઓ થાય. હે રાજ્ય મુધીથીર ને ને
તેં મને પુછ્યુ તે તે મેં તને કહ્યું. આ વ્રતનું પદ્મ જગર. અરણ્ય
કરવાવાલાને પણ ગૌદાનનું પુષ્પ પ્રાપ્ત થશે. ઇતિ શ્રી રકંદપુરાણે
કાર્તિક શુક્લપક્ષેકાદશી પ્રભોધિની સમાપ્તમ્.

કારતક વદની ઉત્પતિ નામની એકાદશી.

સુત શૈનકાદી ઋષિઓને કથન કરે છે હે શૈનકાદી ઋષિ
પાછળ શ્રીકૃષ્ણજીએ જે વ્રત કહ્યું છે તે જે માણસ બાવસહી
મોટા ચતુર્થ કરશે તે સર્વ વિષયોના ઉપભોગ લાઇ વિષ્ણુ ભોકમાં
જશે અનુન ભગવાનને પ્રજા કરે છે હે ભગવાન ઉપવાસે
(અપવાસ) તથા નક્ત અચ્ચાનીક (માગવાથી મળેલું) આ વ્રતો
કરવાથી શુ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે ? તથા એનું વિધાન કરવાની
રીત શું ? એ મને કહો એવું આ ઋષિનું બાધણ સાંભળી ભગ-
વાન કહે છે હે પાર્શ્વ, હેમંત રતુમાંના માગસર માસમાં એકાદશી
એ ઉપવાસ કરી દશમને દિવસે પણ એ પ્રસિદ્ધ છે તે કરવું
તે એવું કે દસમીએ દંતધાવન પુર્વક નક્ત વ્રત કરવું. નક્ત
અર્થનો અર્થ દીવસના આઠમા ભાગમાં સૂર્ય તેજથી મંદ થશે
હોય તે કાળને નક્ત એવું કહેવું રાત્રે ભોજન કરવું એ નક્ત
અર્થનો અર્થ નથી; એવી દશમીએ નક્ત બીજે દિવસે પ્રભાત
કાલમાં ઉઠી સંકલ્પ પુર્વક નિમગ્ન આચરણ કરવું મધ્યાહ્ન કાલે
સ્નાન કરી શુચિસ્થિત (કાઠને આડકવું) રહી મનની એકાગ્રતા ક-
રવી સ્નાનનો પ્રકાર કહે છે. નદી, તલાવનું મધ્યમં અને વાણનું કનિષ્ઠ

જાણવું. આ ત્રણે ના હોય ત્યાં ક્રમના પાણીથી નહાવું હે અ-
 શકાંતે, હે રથકાંતે, હે વસુંધરે, હે મૃતિકે મેં જે પાછળ પાપ
 મેળવ્યું તેતુ તું હરણ કર, તું ચારે પાપ દૂર કરીશ તો હું
 સારા પદે જાઉંશ, આ મંત્રવડે વૃત કરનારાએ મૃતિકા માટી
 સ્નાન કરવું. પતિત એર નારિકે (અધર્મિ) જુહું બોલનારા
 અને વેદ તથા બ્રાહ્મણની નિંદા કરવાવાળા એમના જોડે બેલવું
 નહીં એમનાથી પણ ખીજા દુરાચારી (ખરામ ચાલથી ચાલનારા)
 તથા બગમ્મ સ્ત્રી જોડે ગમન કરનારા ખીજના અને દેવના દ્રવ્યનો
 આહાર (હરણ કરવું) કરનારા એ સર્વનાથી બેલવું નહીં ને
 એમનું મુખ જોવું નહીં જોવામાં આવે તો સુરજને જોવું, ને
 પછી યથાસંગ બગવાનનું પુજન કરવું ભાવ યુક્ત મનઘડી દીપ-
 દાન કરવું ને તે દીવસે હિંધ અને મૈથુન એમનો ત્યાગ કરવો.
 ગીતા તથા શાસ્ત્ર સંભાષણ કરી દહાડો અને રાત ગુમાવવી તથા
 ભક્તિ યુક્ત અંતઃકરણથી રાત્રે જાગવું પછી બ્રાહ્મણને દ-
 શણ આપી પગે લાગીને ક્ષમા માગવી, ધર્મશીલ પુરુષોએ શુકલ
 તથા કૃષ્ણ એકાદશી સરખી માનવી બંનેમાં કાંઈ પણ ભેદ
 રાખવો નહીં એવી રીતે વ્રત કરવાથી જે ફલ મળે છે તે સાં-
 જળ. શ્રોત્રોદ્ધાર તીર્થમાં સ્નાન કરી બગવાન મહાધર્મનું દર્શન
 કરવાથી જે ફલ મળતું હોય તેનાથી એકાદશી ઉપવાસ ફળના સોળમા
 ભાગે પણ બરાબરી કરી શકાતી નથી વ્યતીપાતને દીવસે દાન
 કરવાથી ખીજા દીવસના દાન કરતાં લક્ષ ધણું ફળ કરેલું છે. ઉત્તરાણના
 દીવસે દાન કરવાથી ચારલક્ષ ગણું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.
 તથા કુશ્વેત્રમાં ચંદ્ર સુરજના મહણ પર્વ થકી જે પુન્ય પ્રાપ્ત
 થાય છે તે ગણું ફલ એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાથી મળે

છે. અશ્વમેધ યજ્ઞ કરવાથી જે ફળ થાય છે. તેનાથી સત્યચિન્તિત ફલ એકાદશીએ ઉપવાસ કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. પોતાના ઘેર નિત્ય લાખ તપસ્વીને સાઠ હજાર વરસ ભોજન આપ્યાથી જે ફલ પ્રાપ્ત થાય છે તેજ ફલ એકાદશીએ ઉપવાસ કર્યાથી પ્રાપ્ત થાય છે. વેદાગ (શાસ્ત્ર) પશુ કરનારા બ્રાહ્મણોને હજાર ગાયો આપવાથી જે ફલ થાય છે તે ફલ એકાદશીએ ઉપવાસ કરવાથી થાય છે. જેના ઘેર નિત્ય દશ બ્રાહ્મણો જમે છે ને તેથી તેને જે પુણ્ય થાય છે તેનાથી દશગણ્ય પુન્ય એકાદશીએ ઉપવાસ કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. દશ બ્રાહ્મણુ જમાડયા કરતાં દશગણ્ય પુન્ય બ્રાહ્મચારી જમાડવાનું છે. એથી હજાર ગુણિત પુન્ય કન્યા દાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, એથી દશગણ્ય પુન્ય વિધીદાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી દશગણ્ય પુન્ય પુણ્યક્ષિત (ભુખ્યા) ને અન્નદાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. હે અર્જુન ! અન્નદાન જેવું દાન થયું નથી ને થનારું પણ નથી. અન્નદાનથી સ્વર્ગમાં રહેલ પીતૃ તૃપ્ત થાય છે. એકાદશી વ્રતના પુન્ય ગણતરી નથી ને આ વ્રતનો પ્રભાવ (શક્તિ) દેવને પણ દુર્લભ છે એકભુક્ત (એક વખત ખાવું) અથવા નક્ત કરવાથી એકાદશી વ્રતનું અરધું અરધું ફલ આવે છે. એવું ભક્ત નક્ત અથવા ઉપવાસ એમાંથી કંઈપણ એકાદશીને દીવસે કરવું. તીર્થો, દાનો, નિયમો અને યમ તથા યજ્ઞ ત્યાંહાં સુધી ગર્જના કરે છે કે જ્યાં સુધી એકાદશી આપતી નથી માટે જેમને સંસારનું ભય લાગતું હોય તે બધાએ એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ કરવો. નખ વળગાડી પાણી પીવું નહી. માછલું તથા જીંડ એમને મારવું નહી ને એકાદશીએ જમવું નહી જમવાન કહે છે કે હે અર્જુન તને આ બધા વ્રતોમાં સાફ વ્રત છીકું

હજારે! યદ્ય કરવાથી પ્રશ્ન એકાદસી તિથી કીધી તે શા કારણથી પુન્યતીથી કહેવાય એ મને કહો. શ્રીકૃષ્ણજી કહે છે હે અર્જુન ! પુર્વકાલે કૃષ્ણયુગમાં મોંટાં વિચિત્ર, કુર અને સર્વે દેવોને ભયંકર એવો મરૂ નામનો દહત્ય હતો. હે અર્જુન ! તે દુષ્ટ દહત્યે ધંદ્રને જીત્યો ત્યારે ધંદ્રે અધી વાર્તા શીવજીને કીધી કે હું ભગવાન ? અમે બધા દેવ પોતાના સ્થાનથી અષ્ટ થઇ પૃથ્વી ઉપર ફરીએ છીએ હવે અમારી શી વસે ? અમારે શો ઉપાય કરવો શીવજી બોલ્યા, હે દેવરાજ ! સકલ દેવના મોટા ગરુડેવજી ભગવાન બધા દેવને શરણુ જવા યોગ્ય અને સકલ જગતના પાવન કન્વા વાળા તથા બધાને પરાયણુ તે છે ત્યાં આપણે બધા જન્મશુ, તે આપણુ કાર્ય કરશે એવુ શીવજીનુ વચન સાંભળીને ધંદ્રને મોટો આનંદ થયો, અને બધા દેવ, મરૂદંભજી તથા શીવજી સમેત જ્યાં ભગવાન સુતા હતા ત્યાં આવ્યા, તથા જલના વચલા ભાંગમાં ભગવાન હિંધમાં છે, એવું જોઈ શીવજી હાથ જોડી તેમની રત્નિ કરવા લાગ્યા. હે સકલ દેવાધિ દેવ, હે દહત્યહરે, હે કમલચત્રાક્ષ હે મધુસુદન, અમારૂ રક્ષણુ કરે! આ બધા દેવ દહત્ય થકી બીતી પામી મારી સાથે તમારે શરણુ આવ્યા છે તમે બધાને ઉત્પન્ન કરનારા ને બધાને સાધન થણુ તમેજ છો જગતના મામાપ તથા ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને સંહાર કરનારા તમેજ છો દેવને સહાય કરનારા ને શાંતિ કરનારા તમે છો. પૃથ્વી અને આકાશ તમારાં રૂપો છે બધા જગત ઉપર ઉપકાર કરનારા તમે છો શિવ અને ત્રેલોક્યના પરિપાલક બ્રહ્મદેવ તથા ચંદ્ર સુર્ય અગ્નિહોમનુ દ્રવ્ય (સામાન) સોમ મંત્ર તંત્ર રિતિજ, જપ યજમાન યજ્ઞ અને વધુ ફલ ભોગવારા ઇશ્વર

તમેજ છો. ચરાચર ત્રિલોકમાં તમાગ વિના કંઈ એક પદાર્થ નથી. હે દેવાધિદેવ, હું શરણાગત વત્સલ, હે મહા યોગી તમે આમાં ગ્લેષ્ટ કરો. રાક્ષસોએ દેવને જીતી સ્વર્ગથી પદ્મયુત કર્યા. ભગવાન સ્થાનભ્રષ્ટ થઈ બધા દેવ પૃથ્વી ઉપર ફરે છે એવું શિવ-જીનું વચન સાંભળી વિષ્ણુ બોલ્યા, જે દધત દેવને જીત્યો એવો તે કોણ ! તે ક્યાં રહે છે ! તેનું નામ શું ! તેનું બળ કેટલું છે ! ને તેને આશ્રય કેનો છે ? હે ! ઇંદ્ર બધા છોડીને મને કહે, એવું ભગવાનનું વચન સાંભળી, ઇંદ્ર બોલ્યા હે ભગવાન, સકળ દેવાધિદેવ, હે ભક્તને અનુમત્ત કરવાવાલા, બ્રહ્મદેવની સૃષ્ટિમાં ઉત્પન્ન થયેલો, મોટો હોય બધા દેવનું મર્દન કરનારો નાડીજ નામનો એક દધત પાછળ હતો તેનો પુત્ર ધણો પ્રસિદ્ધ મરૂ નામનો મોટો દધત છે. તેની ચંદ્રાવતી નામની વિખ્યાત નગરી છે. તે નગરીમાં રહી બધા દેવને જીતી તેણે પોતાના તાબે કરી લીધા. ઇંદ્ર, અગ્નિ, ચમ, ઇંદ્ર, સોમ નૈરતિ, અને વરુણ એમના સ્થાન ઉપર પોતે બધા બેઠો પોતેજ સુરજ થઈ સુર્યને પ્રકાશ કરે છે, પર્જન્ય થયું પોતેજ થયો છે. એવી રીતે બધા દેવથી પોતેજ ભરેલો છે માટે હે ભગવાન તમે તે દધત્યનો સંહાર કરી દેવને જય આપો. એવું તેનું વચન સાંભળી ભગવાનને ક્રોધ આવ્યો ને ઇંદ્રને ઠીકું કે એવા મોટા બળવાન દધત્યને હું મારીશ. હવે બધાએ મારી જોડે તેના ચંદ્રાવતી નામની નગરીમાં ચાલવું એવું સાંભળી બધા દેવ વિષ્ણુ જોડે ત્યાં ગયા. પછી તે દધત્યને જોયો, તે એવો કે જેના હાથમાં બધી જાતનાં શસ્ત્રો છે ને મોટી મોટી મર્દના કરનારા તથા જેમના સંખ્યા ગણાતી નથી. એવા દધત્ય તેની સાથે છે. પછી દેવ દધત્યનું મુઠ્ઠ થયું તેમાં દધત્યે દેવને માર્યા ;

ત્યારે યુદ્ધની જગા છોડી દશ દીશામાં દેવ નાશી ગયા, ને ભગવાન ત્યાંજ યુદ્ધજુગીમાં હિમા રહેલા બધા દર્શત્યોએ જોઈ મોટા ક્રોધ થકી હાથમાં અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્રો લઈ ભગવાનની પાસે દોડતા આવ્યા. તે જોઈ ભગવાને પોતાના ધનુષ્યને સર્પ જેવા પશુ ઉપર બાણ લગાડી તેમને માર્યા તેથી તે હજારો દર્શત્ય મરણ પામ્યા. પડે એકલો મર દહત્ય રહ્યો તે રણમાં હિમા રહી ભગવાનની જોડે વારે વારે યુદ્ધ કરવા લાગ્યો. ભગવાન તેના શરીર ઉપર જે જે શસ્ત્ર નાંખે તે તેના ઉપર ડુલ જેવું થઈ પડે. દહત્યના તેજ થકી તે નિસ્તેજ થઈ ખુટી જાય. શસ્ત્રાસ્ત્ર થકી તાડન કરવાથી પશુ દહત્ય જ્યારે જત્યા જાય નહી ત્યારે ભગવાનને પોતાના અર્ધલા (ભુગળ) જેવા હસ્તથી બાહુ યુદ્ધ કર્યું. અન્તેનું બાહુ યુદ્ધ દેવનાં સહસ્ત્ર વર્ષ થતાં સુધી થયું તેથી ભગવાન થાકીને અદ્રિકાશ્રમમાં ગયા ત્યાં ધણીજ શોભાશમાન એવી હેમવતી નામની ગુફા હતી તેમા ઉંઘવા માટે ભગવાને પ્રવેશ કર્યો. તે ગુફા બાર ચોળન (અડતાળીશ માઈ) લાંબી ને તેને એકજ માર્ગ હતો. એવી ગુફામાં તે સુઈ ગયો. ભગવાન કહે છે હે અર્જુન ! તે મોટા યુદ્ધથી હું થાકી ગયો પછી તે પીડે લાગેલા દહત્ય તે ગુફામાં આવ્યો અને મને સુતો જોઈ તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે એ ભગવાન છે તેણેજ મારા બધા દહત્ય મારી નખ્યા, હવે હું એને મારીશ. એવી રીતે તે દુરયુધિય વિચાર કરે છે, એટલામાં હે અર્જુન મારા શરીરથી મોટી તેજસ્વી એક કન્યા ઉત્પન્ન થઈ તેના હાથમાં ધણા આમુધી છે, એણે દર્શત્યનો અધીપતી જે એર તેને જોઈ અને તેની જોડે યુદ્ધ માગ્યું ત્યારે તે કન્યા મર દર્શત્યની સાથે નિરંતર યુદ્ધ કરવા લાગી. એ જોઈ તે

દમ્ભ વાળુંજ અશ્વર્થ પામ્યો અને બોલ્યો કે આ દેવી કેણે
 નિમાણુ કરી, કેટલી બયંકર અને ઉમ છે ! આ મારા શરીર
 ઉપર વળ જોવી પડે છે એવું બોલી તેની જોડે યુદ્ધ કરવા
 લાગ્યો. પછી તે દેવીએ મોટી ચપલતાથી તે બલવા દમ્ભના
 શાસ્ત્રના નાશ કરી એક ક્ષણ માત્રમાં તેને વીગડત ક્યો. પાછો
 તે યુદ્ધ કરવા માટે મોટા બળથી દોડ્યો. એવું જોઈ દેવીએ તેની
 છાતી ઉપર હાથ મારી તેને હેઠળ પાડ્યો. પછી તે મર દમ્ભ
 ફરીથી જીતેને તે કન્યાને મારવા એમ હેતુથી આમ તેમ દોડતા
 છતા ફરી દેવીએ ક્રોધ થકી મરને માર્યો. એક ક્ષણમાં તેનું મસ્તક
 પૃથ્વી ઉપર પાડેલું તે ત્યાજ ઉકાસમાન હતું. આવી રીતે તેનો
 શીરચ્છેદ થઇ તે ચમલોકમાં ગયો. બીજા બાકી રહેલા દમ્ભ બધ
 પામી પાતાળમાં નાશી ગયા. ભગવાને કુંધમાંથી જન્મીત થઇને
 પોતાની આગળ મરણ પામેલો દમ્ભ જોયો ને એક કન્યા પશુ
 હાથ જોડીને નમ્રતાથી ઉભી રહેલી જોઇ વિસ્મય પામી ભગવાન
 સારી આખો ઉઘાડીને બોલ્યા કે પ્રમિદ્ધ અને દુષ્ટ એવો એ
 દમ્ભ કેણે માર્યો. એણે દેવ, ગંધર્વ, ઇંદ્ર મરુદ્ગણ તથા બધા
 લોકપાલ સહીત નાગનો પરાભવ કીધો અને મારો પશુ પરાભવ
 ક્યો હતો, તેથી હું તેના બધ થકી નાશીને આ ગુહામાં સુષ્પ
 રહ્યો હતો. મારી દયા લાવીને કેણે આ દમ્ભનો વધ ક્યો.
 ભગવાનના વચન સાંભળી તે કન્યા બોલી કે—હે ભગવાન !
 આપના અંશથી ઉત્પન્ન થયેલી હું તેણે આ દમ્ભને માર્યો. કેમકે
 હે પ્રભુ ! આપ નિંદ્રાવશ હતા અને એ દમ્ભ આપને મારવા
 પ્રવૃત્ત થયેલો હતો. આ પ્રમાણે ત્રણે લોકને દુઃખ આપનારો તે
 દમ્ભ તેના વ્યાપારને જાણી મેં એને માર્યો અને સર્વ દેવોના

ભયને દુર કર્યો, આત્મા તે કન્યાનાં વચન શ્રવણ કરી ભગવાન
 બોલ્યા કે—હે દેવી ! તે આ દર્શનને માર્યો તેથી હું સંતોષ
 પામ્યો. અને દેવ પણ આનંદયુક્ત થઈ મંતુષ્ઠ થયા. તે આજે
 ત્રણે લોકમાં આનંદ ઉત્પન્ન કર્યો. એ માટે હે સુવતે ! હે દોષ-
 રહીત ! હું તને પ્રસન્ન થયો છું મારી પાસેથી વર માગી લે,
 દેવને પણ દુર્લભ એવો વર હું તને આપીશ. આત્મા શ્રી ભગ-
 વાનનાં વચન સાંભળી તે કન્યા બોલી હે ભગવાન ! આપ જો
 મારા ઉપર પ્રસન્ન થયા છો અને વરદાન આપો કે—ઉપવાસ
 કરનારા માણસને હું મહા પાતકમાંથી મુક્ત કરું ઉપવાસ કર-
 નારા માણસને જે પુણ્ય થાય તેનું અર્ધ પુણ્ય નક્કર કરવાવા-
 ગાને મળે અને એક વખત ખાનારને તેનાથીની અર્ધફળની પ્રાપ્તિ
 થાય. અને જે જીતેન્દ્રીય થઈ ભાવ થકી માંડે વન કરેને વૈષ્ણવ
 સ્થાનને પ્રાપ્ત થઈ કરોડાં કલ્પ પ્રયત્ન અનેક પ્રકારના વિષયોનો
 ઉપભોગ કરે. હું ભગવાન ! આપની કૃપા થકી આ પ્રમાણે વર
 મળજો જોઈએ. મારે દીવસે જે કોઈ—ઉપવાસ, નક્કર અથવા એક
 સમય ખાશે તેના ધર્મની તથા દ્રવ્યની વદ્ધિ થઈ અંતકાળે તેને
 મોક્ષ મળે. આ પ્રમાણે તેના વચનને શ્રવણ કરી શ્રી ભગવાન
 બોલ્યા કે હે કલ્યાણી ! જેવું તે મારી પાસે માગી રહ્યું તે
 પ્રમાણે સર્વ તને પ્રાપ્ત થશે. અને ત્રણે લોકમાં જે મારા ભક્ત
 છે તે સર્વ તારા ભક્ત થશે અને ત્રીલોકયમા વિખ્યાત થઈ અને મારી
 પાસે આવશે. તું એકાદશીએ ઉત્પન્ન થઈ મારી શક્તિ
 કરવાવાળી છે, એ માટે તારું નામ એકાદશીજ થશે. સર્વ પાપોને
 ભસ્મ કરી તને અવિનાશ એવાં પદની પ્રાપ્તિ થશે. ત્રીજ, આ-
 ડમ, નોમ અગીઆરસ અને ચૃદ્ધિશ આટલી તીર્થીઓ અને વિ-

શેષ પ્રિય છે એકાદશીનું વ્રત કરવાથી બધાં વ્રતો. ફાતે અને તીર્થોથી વિશેષ ફળ પ્રાપ્તિ થાય છે, એ હું તને સત્ય કહું છું. આ પ્રમાણે વર આપી ભગવાન ત્યાંજ અંતર ધ્યાન થયા અને તે સમય તે એકાદશી આનંદ થકી પુષ્ટ થઈ. ભગવાન કહે છે કે— હે અર્જુન ! આવા પ્રકારની એકાદશીનું વ્રત જે કોઈ મારો ભક્ત કરશે તેના શતરઓનો નાશ કરીને તેને ઉત્તમ ગતિ આપીશ તથા અન્ય પણ કોઈ એકાદશીનું વ્રત કરશે તેમનાં વિદેનોનો નાશ કરીને તેને સર્વ પ્રકારની રીધિઓ આપીશ. હે અર્જુન ! આ પ્રકારે મેં તને એકાદશીની ઉત્પત્તિ કહી. આ એકાદશી નિત્ય છતાં સર્વ પાપોનો ક્ષય કરવાવાળી છે, છતાં પણ પુણ્ય-કારક પણ આ એકજ છે અને સર્વ લોકમાં એને સર્વ સિદ્ધ કરવાવાળી એમ કહે છે. હે પાર્થ ! શુક્લ એકાદશી કે કૃષ્ણ એકાદશી હોય પણ ઉભયમાં ભેદ સમજશો નહીં અને એકાદશીએ વ્રતો કરવાં, એકાદશી સમાન પુણ્યવાન દ્વાદશી નથી. ઉભય પક્ષની તિથી એકજ છે, માત્ર વ્રત કરનારાઓએ અન્નેમા ભેદ જોવોજ નહીં. એકાદશીને દીવસે જે લોકો ઉપવાસ કરશે તે ભગવાન ગરુડવાજ જે રથજે છે ત્યાં ઉત્તમ રથાનમાં રહેશે. જે જન વિષ્ણુભક્તિ કરવાવાળા છે તેને ધન્ય જાણુવા. એકાદશીના મહોત્સવનો જે પાઠ કરશે તેને અશ્વમેધ યજ્ઞની ફળની પ્રાપ્તિ થશે એ નિઃસંદેહ છે. એકાદશીને દીવસે કાંઈ પણ ન ખાતાં, હું ખીજે દીવસે ખાઈશ, હે ભગવાન ! આપ માંડે સંરક્ષણ કરો. એવું બોલીને ભગવાનને બોલો. ભરીને પુષ્પ ચડાવતા અને પછી જેને ઉપવાસ ફળની આકાંક્ષા હોય તેણે અષ્ટાક્ષરી મંત્રવડે અભીષેક પણ કરેલું જળ પ્રાશન કરવું. દ્વાદશીને દીવસે ફરીથી ખાવાનું દીવસ ઉધવાનું, પારકું અન્ન, મૈથુન, ક્ષાદ્ર, કાંચ, અમીષા અને તેલ

આ આઠ પદાર્થોનો ત્યાગ કરવો. જેની સાથે બોલવું થોડા નથી તેની સાથે એકાદશીને દીવસે બોલવું થયું હોય તો ખારસને દીવસે તુલસી લઈ તથા આચળ ખાવું એટલે તે શુદ્ધ થાય છે. ખારસને દીવસે સ્નાન, સંધ્યા હોય તથા પૂજન આદિ બપોર પર્વત જે જે કર્યો કરવાનાં હોય તે સર્વ અરણ્યોદય સમયે કરવાં (સત્તાવન ધડી રાત્રી જાય ત્યારે અરણ્યોદય કાળ થાય છે) સંકટ કાળ પ્રાપ્ત થાય તો હિંદક પ્રાશન કરી પારણ્યાં કરવાં પછી જમવું. હિંદકપાન કર્યા પછી જમવાનો દોષ નથી. જે કોઈ વિષ્ણુ ભક્ત પાસેથી અત્યંત પવિત્ર એવી એકાદશીની કથા એકાદશીને દીવસે થા રાત્રીએ સાંભળે તો તે કરોડ કરૂપ પર્વન્ત વિષ્ણુ ભોક્તા પુંજય છે. જે એકાદશી મહાત્મ્યા આશા ભાગને અવશ્ય કરે છે તેના પ્રહલદત્યાદિ સર્વ પાપો નાશ પામે છે. વિષ્ણુ વ્રતના સમાન સાક્ષિ ત મત નથી.

માગશર સુદની મોક્ષદા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ ભગવાનને પુછે છે કે—હે પ્રભુ ! આપ આપણ ભગતની હિતપતી કગવાવાળા, પુરુષ પુરષોત્તમ ત્રણે લોકને સુખ આપનારા વિરવના રવામી, સાક્ષાત વિષ્ણુ આપને નમસ્કાર કરું છું; હે સકળ દેવાધી દેવ ! મને એક મહાસંશય છે; અને તે હું સર્વ લોકના હિતાર્થે અને પાપનો નાશ થવા માટે પુછું છું. કે માગશર માસની શુક્લ એકાદશીને શું કહેવું ! તેનો વિધિ શું ! તથા એકાદશીને દિવસે કયા દેવનું પુજન કરવું ? હે ભગવાન ! આ બધું મને કહો. આવા ધર્મ રાજના પ્રશ્નને અવશ્ય કરી, ભગવાન કહેવા લાગ્યા કે—હે ધર્મરાજ તમે બધું ચશસ્ત્રી થા-

ઓ. તમે જમતહીતાર્થ ઉત્તમ પ્રશ્ન પુછેલ છે. હે કુધિષ્ઠિર ? ઉત્તમ એવો જે હરિવાસર કહેવાય છે તે માગશ્વર માસની શુકલ એકાદશી છે; અને મને ધણીજ પ્રિય એવી દ્વાદશા પણ તમને કહીશ. હે રાજા ! દમ્પત્યેના નાશ કરવા માટે માગશ્વર માસમાં ઉત્પન્ન થયેલી અને મને અત્યંત પ્રિય હે રાજાશ્રેષ્ઠ ! સકળ ચ રાચરમા પ્રસિદ્ધ એવી એકાદશી તમને મેં પ્રથમ કહેતી છે. જે કારતક કૃષ્ણ એકાદશી અને જેનું નામ ઉત્પત્તિ છે, હે ધર્મરાજા ? હવે તમને માગશ્વર શુકલ એકાદશી કહીશ કે જેના શ્રવણથી લાભપેશ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેનું મોક્ષદા નામ છે, અને એ સર્વ પાપને હરવાવાળી છે આ એકાદશીએ દામોદર દેવનું પુજન કરવું તથા નૃત્ય અને મંગલકારક ગીત ગવા ભ ગવાન કહે છે કે હે રાજેન્દ્ર ! આ વિષયમાં હું તમને પુરાણની ઉત્તમ કથા કહું છું. તે સાંભળો તે એવી કથા છે કે અવમગતીને પ્રાપ્ત થયેલા પીતા માતા અને પુત્રાદી તેઓ આ એકાદશીના પુન્ય પ્રભાવથી સ્વર્ગમાં જાય છે એ નિઃસંદેહ છે માટે હે કુધિષ્ઠિર ? આ એકાદશીના મહીમાને શ્રવણ કરો પુર્વે મહા શૌભાષમાન એવા જોકુલ નામના નગરમાં વૈમાનસ નામનો રાજવી હતો જે પુત્રવત પ્રજાનું પાલન કરતો હતો તેના નગરમાં ચારે દેવનું અધ્યયન કરનારા બ્રાહ્મણો રહેતા હતા આ પ્રમાણે તે રાજ્ય કરતો હતો તેને રાત્રે સ્વપ્નામાં પોતાના પિતાને નીચ ગતીએ ગયેલ એવું જોવામાં આવતા મહા વિસ્મય પામ્યો અને આંખો ઉઘડી તથા તેણે સ્વપ્નમાં થયેલી વાર્તા પોતાની નગરીના વિદ્વાન બ્રાહ્મણને કહી કે હે વિપ્ર મેં મારા પિતાને સ્વપ્નામાં નરકમાં મોકલા જોયા, અને તેણે મને નીરખી કહ્યું કે-હે પુત્ર હું અધોમતિને પામ્યો છું માટે તું મારો ઉદ્ધાર કર. આ પ્રમાણે મારી સાથે

વાત કરેલ પિતાને મેં સ્વપ્નામાં જોયા ત્યારથી મારા દીકરને એન નથી. આ મહાન રાજ્ય મને દુઃખદાયક છે, ઘોડા હાથી અને ગાડીઓ એ પ્રભુ મને રચતાં નથી, તેમજ મોટા મોટા બંડારો ઉત્તમ મારી વિવાહિતા સ્ત્રીઓ અને પુત્ર જોઈને પણ મને સુખ થતું નથી. હે વિપ્ર મહારાજ ! હવે હું શું કરું ! કયાં જાઉં, મારું શરીર ખળે છે, કયાં દાન, વ્રત, તપ્ત વા કયા યોગથી મારા પુર્વજ મોક્ષ પામે એ કહો. કેમકે હું સામર્થ્યવાન એમનો પુત્ર છતાં તેઓની અધમગતિ એ શું ! જેના પિતા નરકમાં તેનો જન્મ નિર્ગર્થક સમજવો. આવાં વધખાસનનાં વચન શ્રવણ કરી આદ્યજ્ઞ કહે છે કે-હે રાજા ! અહીં સમીપમાંજ પર્વતનામના રૂપીનો આશ્રમ છે ત્યાં તમે જાઓ. કેમકે તે ભુત બલિષ્ઠ અને વર્તમાન એમ ત્રણે કાળને જાણનારા છે. આવાં આદ્યજ્ઞોનાં વચન શ્રવણ કરી વધખાસન રાજા પોતાની પ્રજા તથા વિદ્વાન આદ્યજ્ઞોને સાથે લઈ જ્યાં મહાત્મા પર્વત રૂપીનો આશ્રમ હતો ત્યાં આવી. રૂપીનો આશ્રમ મોટો, વિશાળ અને રવ્યેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ તથા અથર્વવેદને જાણવાવાળા એવા આદ્યજ્ઞોથી ભરેલો હતો. તે આશ્રમની વચ્ચે પર્વતરૂપી બેઠેલા હતા તેથી જાણે અહ્યા બેઠા હોય તેમ જણાતા હતા. આવા પર્વત રૂપીને જોઈને વધખાસન રાજાએ તે સમયે પૃથ્વી ઉપર સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા. પછી તે રૂપીએ રાજાને સમીપમાં બેસાડી શેન અને રથ વીગેરે સાત અંગનું કુશળ પુછ્યું અને એવા પ્રશ્ન કર્યા--હે રાજા ! તારું રાજ્ય નિષ્કંટક છે ! તથા પ્રજા તો સુખી છે ! આવા પર્વતરૂપીના બધા પ્રશ્નો શ્રવણ કરી રાજાએ કહ્યું કે--હે મહર્ષિ આપની કૃપાથી સર્વ કુશળ છે, પણ સર્વેશ્વર છતાં મને

એક વિઘ્ન ક્રિપ્ત થયું છે, આવાં રાજનાં વચન શ્રવણ કરી પર્વતરૂપી આંખો મીંચી જીવ, અવિધ્ય અને વર્તમાન કાળનો વિચાર કરવા લાગ્યા. બે ઘડી સુધી ઘવાનારૂં રહી આંખો ઠંઘાડી રાજને કહ્યું કે-હે રાજ ! તારા પિતાના પાપને મેં જાણ્યું તારા પિતાએ પુર્વ જન્મે વિષયાસક્ત થઈ બે સ્ત્રીમાંથી એકને દેષને લીધે ખીજના શત્રુકાળનો નાશ કર્યો, તે એ પ્રમાણે કે, શત્રુ પ્રાપ્ત થવાથી તારા પિતા પાસે દીન થઈને સંભોગ માગતાં તારા પિતાએ દેષને લીધે ખીજ સ્ત્રીનાં વચન સાંભળ્યાં નહીં, અને સંભોગ ન આપતાં તે સ્ત્રીનો લાગ કર્યો. તે પાપથી તારા પિતા નરકમાં વાસ કરે છે. આવાં મહર્ષીનાં વચન શ્રવણ કરી પુનઃ રાજએ કહ્યું કે-મહારાજ ! ક્યાં દાન તથા વ્રતથી એમને મેક્ષ થશે. આવા રાજના વચન સાંભળી રૂપી બેલ્યા કે-હે રાજ ! માગશર માસની જે શુક્લ એકાદશી છે તે મેક્ષ આપવા વાળા છે અને વિષ્ણુની તિથી કહેવાય છે. મધ્યાએ તે એકાદશીનું વ્રત કરી તેનું પુણ્ય તારા પિતાને આપવું, એટલે પુણ્ય થકી તારા પિતાનો મેક્ષ થશે. આવાં રૂપીનાં વચન શ્રવણ કરી વહાસન રાજ પોતાની નગરીમાં આવ્યો. પછી થોડા સમયે માગશર શુક્લ એકાદશી આવતાં રાજએ પુત્ર તથા પોતાની સ્ત્રી વગેરે બધાં પાસે વિધીપુર્વક એકાદશીનું વ્રત કરાવ્યું અને તેનું પુણ્ય પોતાના પિતાના સમર્પણ કર્યું. તેનું પુણ્ય આપતાંજ તે સમય સ્વર્ગમાંથી પુણ્ય વૃષ્ટિ થઈ અને સર્વ દેવ સ્તુતિ કરતા વહાસનનો પિતા સ્વર્ગમાં ગયો અને આકાશમાં બોલ્યો કે-હે પુત્ર ! તારૂં સદા કલ્યાણ થાઓ, એમ કહી સ્વર્ગમાં ગયો. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ધર્મ રાજને કહે છે કે હું ધર્મ રાજ ! જે કોઈ આ મેક્ષ નામની એકાદશીનું વ્રત કરશે તેનું પ્રાપ્ત થઈને

તે મરણ પામેથી મોક્ષ પામશે. આ એકાદશી કરતાં અન્ય મોક્ષ આપવા વાળી અને પવિત્ર નથી, તથા જેણે આ એકાદશીનું વ્રત કરેલું છે તેના પુણ્યની ગણના મારાથી પણ થઈ શકે તેમ નથી. આ એકાદશી ચીન્તામણી સમાન ઇચ્છીત ફળને આપનારી છે.

માગશર વદની સફલ નામની એકાદશી,

ધર્મ રાજ ભગવાનને પુછે છે કે હે ભગવાન ! માગશીર્ષકૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું તથા શી રીતે કરવી ? એ એકાદશીએ કયા દેવનું પુજન કરવું ? એ વિસ્તાર પુર્વક કહેા. આવા ધર્મ રાજના પ્રશ્નને શ્રવણ કરી ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર કહે છે કે હે રાજશ્રેષ્ઠ ! તારા સ્નેહ વડે હું તને કહું છું હે ધર્મરાજ ! એકાદશીના વ્રત થકી જે મારો સંતોષ થાય છે તેવી મોટા સદશીક્ષણ વાળા યજ્ઞ થી પણ થતો નથી માટે યત્ન પુર્વક એકાદશીનું વ્રત કરવું. માગશર કૃષ્ણેકાદશીનું મહાત્મ્ય એકાગ્ર અંતઃકરણથી મારી પાસેથી શ્રવણ કરો. હું તમને કહું છું જે કે જેટલી એકાદશીએ શાસ્ત્રમાં કહેલી છે તેટલી સર્વ હિતમ છે તેમા એક માનવો નહીં તો પણ પ્રત્યેક એકાદશી મહાત્મ્ય શ્રવણ કરો. હવે પછી તમને સર્વ લોકોના હિતાર્થે માગશીર્ષ કૃષ્ણેકાદશીનું વીધાન કહું છું. માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણેકાદશીનું નામ સફલા છે અને તેને દેવતા નારાયણ છે માટે આ એકાદશીને દીવસે નારાયણનું પુજન કરવું એકાદશીનું વીધાન જે પુર્વે કહેલું છે તે સર્વત્ર જાણી લેવું. અથા નાગમાં જેમ શેષ મોટો અથા પક્ષીઓમાં જેમ ગરડ મોટો સર્વ યજ્ઞોમાં જેમ અધ્યમેષ યજ્ઞ મોટો તથા સર્વ નદીઓમાં જેમ બાગીરથી

મોટી તેમ બધા પ્રનોમાં એકાદશીનું મોટું વ્રત જોણવું ભગવાન
 કહે છે કે ધર્મરાજ ! જે મનુષ્ય બહારી પુર્વક એકાદશીનું વ્રત કરે
 છે તે મને પ્રીય છે હે રાજા ! તને મેં જે સફલા નામની એકાદ-
 શી કહી છે તેના પુજનનો વીધી અવશ્ય કરો, આ એકાદશીને
 દીવસે દેશમાં અને તે કાળમાં સાંઈ ફળ હોય તે વડે ભગવાનનું
 પુજન કરવું તેમજ સાંઈ શ્રીફળ દ્રાક્ષ, જમ્બફળ સોપારી લસીંગ
 અને એ સીવાય અન્ય પણ સારા ફળ થતાં હોય તો તે વડે દુપ,
 દીપ વિગેરે ઉપચારથી સર્વ દેવમાં શ્રેષ્ઠ એવા ભગવાન
 નારાયણનું પુજન કરવું. સફલા એકાદશીએ વિશેષ કરી દાપદાન દેવું
 અને રાત્રે મહા યત્ન પુર્વક જાગરણ કરવું. હે રાજા એકાદશી
 અંતઃકરણ વડે વ્રત કરીને જે રાત્રે જાગરણ છે તેનું પુણ્ય
 કહું છું તે સાબળો. સફલા એકાદશીના ઉત્તમ યજ્ઞ અને તીર્થ
 પણ નથી. તે વ્રત જેવું ખીજું વ્રત પણ આ લોકમાં નથી.
 પાંચ હજાર વર્ષ તપ કરવાથી મળે છે. હે રાજા ! સફલા એકાદ-
 શીનું કથાનક તમને કહું છું. અંબાવતી નામે નગરીમાં મહાજ્મન
 નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને ચાર પુત્ર હતા, તેમાં
 સર્વથી મોટો પુત્ર મહા પાપી હતો. તે એવો કે પરત્ની અને
 વેશ્યાઓમાં આસક્ત રહી તેણે પિતાનું સર્વ દ્રવ્ય ગુમાવ્યું અને
 નીરંતર ખરાબ ચાલથી વર્તી દેવ, આદિશુ તથા વિષ્ણુ ભક્તની
 નિંદા કરતો હતો. પોતાના પુત્રની આવી વર્તણૂક જોઈને મહા-
 જ્મન રાજાએ ક્રોધથી તેનું ચોર એવું નામ રાખ્યું અને તેને
 ઘરમાંથી બહાર કાઢી મુક્યો તેથી તેના નાના ભાઈઓએ તથા
 સગાં વહાલાંઓએ રાજાની ખીકથી તેનું નામ છોડ્યું. પછી તે

લંપક—ચોર પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે મારે
 શું કરવું. પિતા, ભાઈ અને સગાં વિગેરેએ મારો ત્યાગ કર્યો.
 આપ્રમાણે વિચાર કરતાં એણે નિશ્ચય કર્યો કે પિતાના નગરનો
 ત્યાગ કરી વનમાં જવું અને જીવહત્યા કરવી દીવસે વનમાં અને
 રાત્રે પિતાની નગરીમાં ફરી પિતાના દ્રવ્યનું રક્ષણ કરવું. આ
 પ્રકારે દેવહત થયેલો લંપક વિચાર કરી અંપાવતી નગરીમાંથી
 મહા અરણ્યમાં ગયો અને ત્યાં રહી તેણે હજારો જીવની ધાત
 કરી ચોરીઓ કરી ઘણીવાર લોકોએ તેને પકડ્યો, પણ રાજપુત્ર
 જાણી માહીખત રાજાની ખીકથી તેને છોડ્યો. આ પ્રમાણે કે લું-
 પક પુર્વ જન્મકૃત પાપ સંસ્કારથી રાજ્યભ્રષ્ટ થઈ પાપકર્મમાં
 રૂકત થયો તે નિત્ય માંસ સંપાદન કરવા વીશે આસક્ત તથા
 અરણ્યમાં ફળ ભક્ષણ કરે પણ તે જે સ્થળે રહેતો હતો તે સ્થળ
 ભગવાંનને ઘણું પ્રિય હતું. તે એવું કે—ત્યાં ઘણા વર્ષોના જીવો
 એક પીંપળો હતો અને તે વનમાં એ પીંપળાને ઘણુંજ દૈવત્વ
 હતું તે તળે તે લુંપક રહેતો હતો, તેણે પાપયુદ્ધિથી પોતાનો
 કેટલોક કાળ ત્યાં કમણ કર્યો, એ લુંપક કુળકર્મ કરવા વાળો
 છતાં તેના હાથ વડે એક સમય મંગળ કાર્ય થયું. તે એ કે—પા-
 ગ્નીશીર્ષ કૃષ્ણપક્ષીની સહલા એકાદશીના પુર્વ દીવસે એટલે કે—
 દશમીને દીવસે રાત્રે એ વજ્ર ચક્રી હીન હતો, તેથી તે ઘણાજ
 ટાઢથી પીડા પામ્યો. તે એવો પીડીત થયો કે પોતાના હાથ પગ
 મીલાવવા આદી કાંઈ પણ જિલ્લોગ કરવાનું દુતેનામાં સામર્થ્ય રહ્યું
 નહી. એવો તે લુંપક પીંપળાના ઝાડ નીચે ટાઢથી પીડા પામતો
 હતો તેથી તેને નિંદ્રા આવતી ન હતી અને જરા પણ સુષ્પ
 મળતું નહતું તેથી તે અરણ્યતુલ્ય થઈ ગયો, તેણે આખી રાત

દાંતેદાંત લગાડી ને ટાઢથી એટલો ઠરી ગયો કે સુર્યોદય થવા
 છતાં પણ તેને જાન રહ્યું નહીં. પછી તે સફલા એકાદશીને દો-
 વસે ખાર વાગે શુદ્ધી પામ્યો. શુદ્ધી પામ્યા પછી તે બે ધડીએ
 ઉઠ્યો પણ એનાથી ઉભું થવાય નહીં તેથી લુપ્તા જેવો ચાલવા
 લાગ્યો. પછી તે વનમાં ગયો પણ કુખ અને તૃપ્તી પીડા
 પામતો હતો તેથી હેરાન થઈને તે વિલાપ કરવા લાગ્યો કે—હે
 પિતા ! હવે મારી શી ગતિ થશે ! હું શું કરું ! અને ક્યાં જઈ !
 આ પ્રમાણે બાકંદ કરતો તે પીંગળા તળે આવ્યો અને પોતે
 લાવેલાં જ્યાં ફળ ઝાડ પાસે મુક્યાં અને તે મુકતી વેગાએ એવું
 બોલ્યો કે હે ભગવાન ! હરી આ ફળ આપને સમર્પણ કર્યાં છે. એ
 પ્રમાણે કહી તે ત્યાંજ બેઠો તે રાત્રે તેને નિંદ્રા આવી નહીં તેથી
 તેને જાગરણ થયું અને ફળ સમર્પણ કરવાથી ભગવાને ફળ થકી
 પોતાનું પુણ્ય કયું એમ માન્યું. આ પ્રમાણે સફલા નામની
 એકાદશીનું વ્રત એ લુપ્તકે અકરમાત કયું અને એ વ્રતના પ્રભાવે
 નિષ્કંટક રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું. હે હર્ષરાજ ! પુર્યોદય થવાથી એને
 કેવા પ્રકારે રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું ! તે કહું છું તે સાંભળો. સુર્યોદય વે-
 ળાએ ત્યાં એક ઘોડો આવ્યો, તે સારો તેજસ્વી અને તેના
 ઉપર સારાં કપડાં અને ધરણ્યાં હતાં એવો તે ઘોડો લુપ્તક પાસે
 આવીને ઉભો, એટલામાં આકાશવાણી થઈ કે હે રાજપુત્ર ! તું
 સફલા નામની એકાદશીનાં પુણ્ય પ્રભાવથી અને ભગવાનની
 કૃપાથી નિષ્કંટક રાજ્યને પ્રાપ્ત થા, તારા પિતા પાસે જઈને રા-
 જ્યનો ઉપભોગ લે, આ પ્રમાણે થયેલી આકાશવાણીનો તેણે
 અંગીકાર કર્યો અને તેનું દિવ્યરમ થયું. ભગવાન વીરો તેની
 પુન્યપુત્રિ થઈ. તેણે ઘોડા ઉપર બાંધેલાં ધરણ્યાં અને કપડાં

પહેલાં અને અથ ઉપર એસી પોતાને ઘેર જઈને પિતાને નમ-
સ્કાર કરી ઘેર રહ્યો, પછી માહીખન રાજ્યએ પોતાનો પુત્ર
હુપક છતાં પણ વિષ્ણુભક્તિ કરવાવાળો વૈષ્ણવ જોઈ તેને પોતા-
નું નિષ્કંટક રાજ્ય આપ્યું. હુપક રાજ્યએ એકાદશી વરત તથા
વિષ્ણુ ભક્તિ કરીને ધણા વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું અને ભગવા-
નની કૃપાથી તેને ઉત્તમ સ્ત્રી અને સારા પુત્ર પ્રાપ્ત થયા. તે
હુપક રાજ્ય વૃદ્ધ થયો ત્યારે તે પોતાના પુત્રને રાજ્ય આપી
પોતે જીતેન્દ્રિય થઈ વનમાં ગયો અને ભગવાનની આરાધના
કરી અંતે વિષ્ણુસોકમાં ગયો કે ત્યાં ગયા પછી પ્રાણી પુનઃશોક
કરતા નથી. આ પ્રમાણે જે સદલા એકાદશી વરત કરશે તે આ
સોકમાં મક્ક સંપાદન કરી અંતે મોક્ષપદને પામશે એમાં સંદેહ
નથી, જે સદલા એકાદશીનું વરત કરવાવાળા છે તેને ધન્ય છે,
અને તે તેજ જન્મમાં મોક્ષ સંપાદન કરે છે, હે રાજા ! આ
સદલા એકાદશીનું મહાત્મ્ય જે અવશ્ય કરશે તેને રાજસુયતા
ફળની પ્રાપ્તિ થશે અને અંતે સ્વર્ગમાં રહેશે.

પોષ શુદની પુત્રદા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ ભગવાનને પુછે છે કે હે શ્રીકૃષ્ણ ! તમે
ઉત્તમ સદલા એકાદશીની કથા અને કહી તેથી જ્ઞાનદ પામ્યો
હું. હવે પ્રસન્ન અંતઃકરણથી પોષ શુદ એકાદશીનું કથન
કરો જે એકાદશીનું નામ શું ? એનું વિધાન શું ? એનો
દેવતા કોણ ? અને જે એકાદશીનું વરત કરવાથી ભગવાન કેને
પ્રસન્ન થાય ? આવાં ધર્મશાસ્ત્રમાં વચન અવશ્ય કરી ભગ-
વાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! લોકોના હિતાર્થે તમને

પોષ શુકલ એકાદશી વિધીપુર્વક કહું છું. પ્રથમ જે વિધી કહેલ છે તે વિધીથી આ એકાદશી અવશ્ય કરવી એનું નામ પુત્રહા છે અને સર્વ પાપને દુર કરે છે. તથા સકળ મનોરથ પુર્ણ કરવા વાળા અને સિદ્ધિ આપવા વાળા એવા નારાયણ તેના દેવતા છે. આ એકાદશી જેવી ખીજી ચરાચર જગતમાં નથી. જે કરવાથી વરત કરવા વાળા માણસને યશસ્વી તથા વિદ્વાન ભગવાન નારાયણ કહે છે હે રાજા ! આ વિષયમાં પાપનું હરણ કરવાવાળી કથા તમને કહું છું તે શ્રવણ કરો. બદ્રાવતી નગરીનો રાજા સુદેવમાન નામે હતો, તેની શૈબ્યા નામે સ્ત્રી પ્રસિદ્ધ હતી, તે રાજાએ પુત્ર વગર અન્ય મનોરથ સિદ્ધ કરી ઘણો કાળ વ્યતિત કર્યો. પણ વંશ વૃદ્ધિ અર્થે તેને પુત્ર ન હોવાથી તે બાબતનો ઘણા દિવસ સુધી તે ધાર્મિક રાજાએ વિચાર કર્યો અને શોચ કરવા લાગ્યો કે હવે મારે શું કરવું ! ક્યાં જવું ! મને પુત્ર શી રીતે થશે ! આવો શોચનીય વિચારથી તેને પોતાના નગરમાં રાજ્યસુખ મળતું નહોતું અને તેથી પોતાની સહ નિરંતર દુઃખમાં રહેતો હતો. આ પ્રમાણે તે દંપતી દુઃખી હોવાથી તેના મરણ પામેલા પિતા તેના આપેલા ઉપસૂત્રને ગ્રહણ કરતા હતા અને તે એવો વિચાર કરતાં કે આની પાછળ જળ આપવા વાળો કોઈ નથી. આવી ચીંતાથી તે નિરંતર દુઃખી હતા, તેમનું દુઃખ જોઈ રાજા ઘણો દુઃખી થતો હતો અને તેથી તેને પોતાના બાઈ મીત્ર અને સુહૃદ, હાથી, ઘોડા, સેના તથા પોતાના અમાત્ય વિગેરે કાંઈ પ્રિય લાગતું નહતું. તે રાજાના મનને પુત્ર થવાની આશા ન રહેવાથી તે કહેવા લાગ્યો કે જે પુત્ર વગરનો છે તેને જન્મનું કાંઈ પણ ફળ નથી. પુત્ર વગરના પુરુષનું ધર શુન્ય છે.

તેવું હકમ સદા દુઃખી રહે છે, અને દેવ, પીતૃ તથા માનવ એ-
મના રૂપથી પુત્રહીન પુરુષ મુક્ત થતો નથી માટે ધણા સાધ-
નોથી પુત્ર સંપાદન કરેલો. કારણ કે પુત્રવાન પુરુષને આ લોકમાં
કીર્તિ અને પરલોકમાં ઉત્તમ ગતિ મળે છે. નાના પ્રકારનાં પુણ્ય
કર્મ કરનારા પુરુષના સો જન્મમાં પણ પુણ્યથી તેને આયુષ્ય
અને શરીરમાં આરોગ્યતા અને સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. પુણ્યશીલ
પુરુષનેજ પુત્ર, પૌત્ર તથા ઉત્તમ ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે. પુણ્ય અને
અને ભગવાનની ભક્તિ વગર કાંઈજ પ્રાપ્ત થતું નથી. પુત્રવાન તથા
વિદ્વાન પુરુષનેજ સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. એવા વિચારથી રાજાને
સુખ પ્રાપ્ત થતું ન હતું. આ પ્રમાણે તે ચીંતા મુક્ત સંકેતમાન
રાજાએ આત્મધાત કરવાનો વિચાર કર્યો. ત્યારે મનમાં એવો
વિચાર થયો કે-આત્મધાતથી દુર્ગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે. પછી
પોતાનો ઢેહ વયથી ક્ષીણ અને અપુત્રત્વમુક્ત જોઈ પુનઃ એવો
વિચાર કર્યો કે-પોતાની બુદ્ધિથી આત્મહીન કરવું. એવો વિચાર
કરી અધારૂઠ થઈ મહન અરણ્યમાં ગયો. મૃગ અને પક્ષીઓથી
મુક્ત એવા મંબીર વનમાં ગયાનું ગુરૂ વિગેરે કાષ્ટએ જાણ્યું નહીં
પછી તે રાજા અરણ્યમાં આમતેમ ફરતાં તેણે વડ, પીપળ,
ખીલી, ખજૂર, ફનસ, ખટુલ, તથા રતુમાં જોને પાંદડાં રહે છે
એવાં વૃક્ષ, ટેલુર્ણી, તીળવા સાવલું તાડ, તમાલ, દેવદાર, હિંગ-
બુએટ, અર્જુન સાહડા, ભોંકરી બીલામા, સાળાઈ, રાય, આમળાં,
સુખડ અને ખેર વિગેરે ધણી જાતનાં ઝાડ તથા તેમની શેષા-
મમાન ઢગલીઓ અને પાંદડાં પણ જોયાં. તેવાંજ હરણ, બાઘ,
ભૂંડ, સિંહ, વાનર, રાફડામાંથી નીકળતા સાપ અને પોતાના
મનમાં સાથે ભ્રમણ કરતા મદોન્મત હાથી જોયા, તેવાંજ અવા-

એના શીમડામાં પાણી ભરી શી સદાશીવને અભીષેક કરે છે.
 કાળીયા હરણ, ક્ષીયાળ, સસલા, જંગલી ખીલાડાં, ક્ષણક અને
 વનમાં તથા જળ સમુદાયનું રક્ષણ કરનારા અને હાથથીએમાં
 ફરનારા ચાર દાંતના હાથી જોઇ રાજાએ પોતાનું દુઃખ જવા
 ક્ષણે વિચાર કર્યો પણ દુઃખ ગયું નહી, આવું આશ્ચર્યકારક વન
 ફરીને જોયું કેટલેક સ્થળે ક્ષિયાળ તથા કુવડનો શબ્દ શ્રવણ
 કરીને તે જોતાં વનમાં આડોઅવળો ફરવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે
 ફરતાં બપોર થયા અને સુખ તથા તૃપ્તિ લાગતાં તે આમતેમ
 ફાડવા લાગ્યો. પણ તેને પાણી ન મળવાથી તેનો ફામળ કંઈ
 સુકાઇ ગયો. તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે-મેં પુર્વ જન્મમાં શું
 આપ કરેલ છે કે જેથી મારે આવું દુઃખ વેઠવું પડે છે. આ જ-
 ન્મમાં તો દેવનું પુજન તથા યજ્ઞ કરી તેમને સંતુષ્ટ કરેલ છે,
 છતાં આ કારણથી મને દુઃખ થયું ? આ પ્રમાણે ચીંતાકાંત થઇ
 રાજા ફરતો ફરતો તે વનમાંથી બીજા વનમાં ગયો, ત્યાં તેના
 પુણ્યપ્રભાવથી તેણે મનોરંજક એક સરોવર જોયું, એ સરોવર
 માનસરોવરની સ્પર્ધા કરવાવાળું હોવાથી સૌભાગ્યમાન અને કારં-
 વચકવાક તથા રાજહંસ એમના શબ્દથી નાદયુક્ત અને ગરમ
 તથા બીજાં જળચરોથી મુક્ત જોઇને તે સરોવર સમીપ ડીંગણા
 આશ્રમ જોયા. આમળ જતાં થોડા સમયમાં તેને સારા શુકન
 થયા કે તેનો જમણો હાથ અને નેત્ર ફરકવા લાગ્યાં. આ શુભ
 લક્ષણ જાણી રાજાએ સરોવરને કાંઈ વેદ મંત્રચક્રી જપ કરતા
 રૂપીને જોયા એટલે થોડા ઉપરથી ઉતરી વરત કરવાવાળા રૂપી-
 એને પૃથક પૃથક નમસ્કાર કર્યા અને મહા આનંદપુર્વક હાથ
 જોડી તેમના સન્મુખ ઉભો રહ્યો. આ પ્રમાણે રાજાને જોઇ બધા

રૂપીઓ બોલ્યા કે—હે રાજા ! અમે તમને પ્રસન્ન થયા છીએ.
 તારા મનમાં જે કાંઈ હોય તે અમને કહે. આવાં રૂપી તો વચન
 શ્રવણ કરી રાજાએ કહ્યું કે—હે મહારાજા ! હિમ તપ કરવાવાળા
 આપ કોણ છો અને આ સરોવર ઉપર શા માટે આવ્યા છો ?
 એ સાંભળવાની ઇચ્છાસા છે. મુનિઓ કહે છે કે હે રાજા ! અ-
 મને વિશ્વદેવ કહે છે. આજથી પાંચમે દીવસે મહા માસનો આ-
 રંભ થવાનો છે, મહા માસ સમીપ આવવાથી અમે વર્ત અહીં
 સ્નાન કરવા માટે આવેલા છીએ. આજે પુત્રદા નામની એકાદશી
 છે. શુકલેકાદશી પુત્રેચ્છાવાળાને પુત્ર આપે છે. આવાં રૂપીનાં
 વચન શ્રવણ કરી રાજાએ કહ્યું કે હે રૂપી ! પુત્ર થાઓ વા ન
 થાઓ એ માટે મહા સંશય છે પણ જે તમે પ્રસન્ન થયા હો
 તો મને પુત્ર આપો. આવાં રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી સર્વ
 રૂપીઓ બોલ્યા કે. હે રાજા ! આજે પુત્રદા નામની એકાદશી
 છે માટે તું એ વરત આજ કર, એ વૃત્તના પ્રભાવથી તથા અ-
 મારા આશીર્વાદથી અને ભગવાનના અનુગ્રહથી તને અવશ્ય પુત્ર
 થશે. જોવા રૂપીના વચનથી રાજાએ તે દીવસે જે હિમ વરત
 કર્યું અને પછી દ્વાદશીને દીવસે ધારણા કરી રૂપીઓને વારંવાર
 નમસ્કાર કરી રાજા પોતાને ઘેર આવ્યો અને પુત્રદા નામની
 એકાદશીના પ્રભાવથી અને રૂપીઓના આશીર્વાદથી રાજાની રાણી
 સમર્થા થઇ. પ્રસવ સમયે સારો તેજસ્વી પુત્ર થયો અને આગળ
 પ્રુષ્ઠકર્મ કરવાવાળો તથા રાજાને સંતુષ્ટ કરવાવાળો અને પ્રજાનો
 પાળક એવો થયો. ભગવાન ધર્મગાનને કહે છે કે—હે રાજા !
 એ કારણને લીધે પુત્રદા નામની એકાદશીનું વરત કરવું. આ વરત
 સર્વ લોકોનાં કલ્યાણાર્થે મેં તમને કહ્યું. હે રાજા ! પુત્રદા ના-

મની એકાદશીનું વગત જે કોઇ કરશે તેને અવશ્ય પુત્ર થશે અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થશે હે રાખા ! આ કથાનું અવશ્ય યા કથન કરવાવાળા ને અશ્વમેધ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થશે

પોષ વદની પટતિલા નામની એકાદશી.

દાહન્યરૂપિને ગભસ્તી રૂપિને પુછે છે કે—હે બ્રહ્મા ! મૃત્યુ લોકમાં ધણી જન બ્રહ્મરૂપા—આવી પાપો કરે છે પારકાનું દ્રવ્ય હગથુ, પરસ્પરી સંભોગ એવા ધણી પાપો કરે છે; તેઓને કયા સાધનથી નર્કની પ્રાપ્તિ ન થાય ! તે તત્ત્વ થકી કહો પશ્ય તે એવું હોવું જોએ તે જેમાં મહેનત ન હોય, અને દાન થોડું છતાં સર્વ પાપોનો નાશ થાય. એમ થવા આ સમર્થ છો, આવા દાહન્ય રૂપિના વચન અવશ્ય કરી ગભસ્તી રૂપિ બોલ્યા કે હે રૂપિ તમે ઉત્તમ પ્રકારની ગુણ વાર્તા પુછી કે જે આજ પર્વત બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને હન્દ્રાદીક દેવતાઓએ કોમળે કહ્યુંજ નથી; તો પશ્ય તમે પુછ્યું તેથી હું તમને કહું છું કે માહામાત્ર પ્રાપ્ત થાય. એટલે નીરંતર શુચીર્ણિત રહેવું નીત્ય મથાવીધિ સ્નાન કરવું. ઇંદ્રીઓ જીવતી કામ કોષ, અભિમાન ઇર્ષ્યા લાભ અને મૈથુન્ય એઓનો ત્યાગ કરવો પાણીથી કાથ પગ ધોવા અને ભગવાનનું સ્મરણ કરી પૃથ્વી ઉપર પડેલુ ગાયનું છાણ ભેવું, અને તેમાં તલ તથા રૂ નાખી એકસો આઠ ગોળા કરવા. તે વિધે જરા પશ્ય વિચાર કરવો નહિ આ વીધિ માથ માસ આવતા પહેલાં અમર તે આવ્યા પછી કરવો ત્યાર પછી પ્રતિપદા કિવા કૃષ્ણ એકાદશીને દીવસે નિયમ ધારણ કરવો તેનું પુત્ર ફળ આપવાવાળું

વિધાન કહું છું તે સાંભળો. સ્નાનમકરીને શુદ્ધ થઇ સકળ દેવમાં
 શ્રેષ્ઠ એવા જે વિષ્ણુ તેતુ પુજન કરવું. અને સર્વ કાળ ભગ-
 વાનનું નામ સ્મરણ કરવું. રાત્રે જાગરણ કરવું અને તેજમનમય
 થઇ કરી શાંખ, ચક્ર અને ગદાને ધારણ કરવાવાળા ભગવાનનું
 પુજન કરવું, ચંદન અગર અને કપુર, એવા એવા સુગંધીવાળા
 પદાર્થો સમર્પણ કરવા અને ખીચડીનું નૈવેદ્ય સમર્પણ કરવું.
 વારંવાર શ્રીકૃષ્ણનું સ્મરણ કરવું સુર કંઠોર, શ્રીકૃષ્ણ, અને મા-
 લુગ એ કૃષ્ણ લેવા અને જો તે કાંઈજ ન હોય તો સોપારી લેવી.
 અને ભગવાનનું પુજન કરી અર્ધ સમર્પણ કરવો. તે સમય ભગ-
 વાનની પ્રાર્થના કરવી હે કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ ! તમે દયાળુશીલ થઈ
 જે નરક પામેલા છે તેમને ગતી આપવાવાળા છો. હું સંસાર
 સમુદ્રમાં મગ્ન થનારો છું આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ અને
 મારો ઉદ્ધાર કરો કે હે કમળપત્રાક્ષ ! હે વિશ્વ ભગવાન ? હું આ-
 પને નમસ્કાર કરું છું હે સુઅક્ષય ? હે મહાપુરુષ હે સકળ પુ-
 ર્વજ ? ? હે જગતપતે ? ? ? હું અર્ધ સમર્પણ કરું છું તે લક્ષ્મી
 સહ આપ ગ્રહણ કરો. પછી આશ્વિનનું પુજન કરી, ઇત્ર જોડા
 અને વસ્ત્રનું દાન કરવું અને ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી કે-હે
 ભગવાન ? આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ, ગમસ્તિ ર્ષિ દાસ્ય
 ર્ષિને કહે છે કે અક્ષન ? આ પછી યજ્ઞશક્તિ કપિલા ગાય
 અને તિલ પાત્રાનું દાન આપવું સ્નાન અને બક્ષણ એ માટે
 કાળા તલ શાસ્ત્રમાં કહ્યાં છે, માટે શક્તિ પ્રમાણે કાળા તલ આશ્વિ-
 નને આપવા. જેટલા તલ આપવામા આવે તેટલા હજાર વર્ષ
 સુધી સ્વર્ગવાસ પ્રાપ્ત થન ત્યાં પુણ્ય થાય છે. તિલોદકથી સ્નાન
 કરવું તેલ શરીરે યાગવુ, તલનો હોમ કરવો, તલ નાંખેલું ઉદક

અરણ્ય કરવું તથા ખાવા, અને તલનું દાન કરવું. આવા છ પ્રકારથી તલ પાપનો નાશ કરનાર તે એક સપ્ત નારદ રૂપિએ ભગવાનને પુછ્યું હતું કે હે ભગવાન ! માહાબાહો ! હે ભક્ત ભવન ! !! આપ જો મને પ્રસન્ન થયા છો. તો પટતિલા એકા દશીનું વ્રત કરવાથી શું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે મને કહો. આવાં નારદજીનાં વચન સાંભળી ભગવાન કહે છે હે નારદ ! મેં જે વૃત્તાંત જોયેલો છે તેજ તને કહું છું તે શ્રવણ કર. પુર્વે મૃત્યુ ભોકમા કોઈ એક બ્રાહ્મણની સ્ત્રી હતી જે પ્રતાપ્યારણ્ય કરવા વાળી અને નિરંતર દેવ પુજા વિષે તત્પર છતાં મારી ભક્તિ તથા માસોપવાસ વ્રત પણ કરતી હતી. આ પ્રમાણે મારું પુજન તથા ઉપવાસ પણ દરી પોતાના શરીરને કષ્ટ આપતી હતી. દીન બ્રાહ્મણ તથા કુમારીકાઓના ઉપર પ્રીતિ કરી તેમને ધર વિગેરેનાં દાનો આપતી હતી આ પ્રમાણે અતિ સંકટથી વરતો કરે, એવા વૃનોથી તેનું શરીર અતિ પવિત્ર થયું પણ તે સ્ત્રીએ કોઈ વિષ્ણુભક્તને અન્નદાન આપ્યું નહિ કે જે વગર તૃપ્તિ થતી નથી આવું તે સ્ત્રીનું કર્મ જાણી હું પૃથ્વી ઉપર આવ્યો અને કપિલ રૂપ ધારણ કરી હાથમાં પાત્ર લઈ તે સ્ત્રી પાસે ભિક્ષા માગવા ગયો અને જોઈ તે સ્ત્રીએ પુછ્યું કે હે બ્રાહ્મણ ? તું અહિં શા માટે આવ્યો તે સાંભળી મેં કહ્યું કે હે સુંદરી ! મને ભિક્ષા આપ, હું ભિક્ષા માગવા આવ્યો છું. આવાં મારાં વચન શ્રવણ કરી તે બ્રાહ્મણીએ મહા ક્રોધથી માટીનો ગોળો ત્રાંખાના વાસણમાં નાખ્યો એમ ક્યું એટલે હું તો પાછો સ્વર્ગમાં ગયો પછી કેટલેક સમયે કાળથી તે વ્રત કરવાવાળી તત્પરથી તે વ્રતના પ્રભાવથી સ્વર્ગમાં આવી તે સ્ત્રીએ માટીનો ગોળો અને આખાથી તે બ્રાહ્મણીને

ઉત્તમ ગૃહની પ્રાપ્તિ થઈ. પણ તેમાં અનાજ વિષે કંઈ પણ નહોતું, પછી તે સ્ત્રીએ ધરમાં જઈને જોયું તો તેમાં અનાજ વિગેરે કંઈપણ ન હોવાથી મારી પાસે આવી અને ક્રોધથી બોલી કે—મેં ધણું પ્રાયશ્ચિનો તથા વૃત્તો કર્યા અને ભગવાનનું આરાધન કર્યું છતાં મારા ધરમાં કંઈ દ્રવ્ય જોવામાં આવતું નથી તેનું કારણ શું ? આવાં તે સ્ત્રીનાં વચન શ્રવણ કરી કહ્યું કે—હે સ્ત્રી ! તું જેમ બહીં આવી તેમ તારે ઘેર પાછી જ અને દ્વાર બંધ કરીને બેશ. પછી તને જોવા આનંદ પુર્વક દેવ સ્ત્રીઓ આવશે. ત્યારે તે દેવાંગનાઓ તને ષટ્તીલા એકાદશીનું પુણ્ય જ્યાં સુધી ન કહે ત્યાં સુધી બારણું ઉઘાડીશ નહીં. આવાં ભગવાનનાં વચન શ્રવણ કરી તે બ્રાહ્મણી પોતાને ઘેર ગઈ અને બારણું વાસી બેઠી. ભગવાન કહે છે કે હે નારદ ! થોડા સમયમાં દેવાંગનાઓ ત્યાં આવી અને કહેવા લાગી કે—બાપ બારણું ઉઘાડ, અમે તને જોવા આવેલ છીએ. આવાં વચન શ્રવણ કરી તે બ્રાહ્મણી બોલી કે—જો તમે અને જોવા આવેલ છો તો ષટ્તીલા એકાદશીનું શું પુણ્ય છે તે કહો તે પછી બારણું ઉઘાડીશ. આવું વચન શ્રવણ કરી તેઓ પૈકી એક પણ કહે નહીં કારણ કે સ્વમુખથી પુણ્યનો ઉચ્ચાર કરીએ તો પોતાના સંપાદીત પુણ્યનો ક્ષય થાય છે. પછી એક દેવાંગના બોલી કે—મારે તને જોવાની ધણી ઇચ્છા છે, માટે હું કહું છું એમ કહી ષટ્તીલા એકાદશીનું પુણ્ય કહ્યું. તે સાંભળી બ્રાહ્મણીએ બારણું ઉઘાડ્યું પછી તે દેવાંગનાઓએ બ્રાહ્મણીને જોઈ. ભગવાન કહે છે કે—હે નારદ ! દેવી, મંધર્વા, આસુર અને પન્નગી ઇત્યાદી સ્ત્રીઓ કરતાં એ બ્રાહ્મણીનું રૂપ વખાણવા યોગ્ય હતું. બ્રાહ્મણની સ્ત્રીને પણ ષટ્તીલા એકાદશીના પુણ્ય પ્રભાવથી

એક ક્ષણમાં ધન, ધાન્ય, વસ્ત્રો, સોનું, રૂપુ વિગેરે સર્વ પ્રાપ્ત થયું. મોટે વિશેષ આશ્વા કરી નહીં અને કૃપણતાનો ત્યાગ કરવો. પોતાના દ્રવ્યમાં શકતીઅનુસાર આજ્ઞાણને તલ તથા વજાદી દાનો આપવાં. એટલે તેથી જન્મોજન્મ આરોગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. પટ્ટીલા એકાદશીને દીવસે ઉપોષણ કરવાથી દારીદ્ર, કષ્ટ અને દોર્ભાગ્ય આવતું નથી. આ પ્રમાણે તકનું દાન કરવાથી સર્વ પાપથી મુક્ત થવાય છે એમાં સંદેહ નથી. આ એકાદશીએ યથા વિધી દાન કરવું તેથી સર્વ પાપોનો ક્ષય થાય છે. એમાં શરીરને દુઃખકારક કાંઈ પણ કષ્ટ નથી.

મહા શુદ્ધી જ્યા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ શ્રીકૃષ્ણને પુછે છે કે-હે કૃષ્ણ ! હે આદીત્ય ! ! હે જગતપતે ! ! ! તમે મને ધર્મચક્રી અને ઇલાચક્રી ઉત્પન્ન થનારાં તથા પૃથ્વીના ભેદ કરીને નીકળનારાં અને જગાયુ થકી ઉત્પન્ન થનારાં પ્રાણી કલાં એમના ઉત્પાદક અને ક્ષયકારક ગુણ તમોએ કલાં તેવુંજ માધ કૃષ્ણ એકાદશીનું વ્રત પણ કહ્યું. હવે માધ શુક્લ એકાદશીનું વ્રત સાંભળવાની સુચ્છા છે તે કૃપા કરી કહો, એ એકાદશીનું નામ શું ? એ એકાદશીએ કયા દેવનું પૂજન કરવું ? આવાં ધર્મરાજનાં વચન શ્રવણ કરી ભગવાન કહે છે કે હે ધર્મરાજ ! હવે તમને માધશુક્લ પક્ષમાં જ્યા નામની સર્વ પાપહરણ કરવાવાળી જે એકાદશી છે તે કહીશ. જે પવિત્ર તથા પાપનું હરણ કરનારી અને પીશ્વાચ થોનીમાંથી મુક્ત કરવાવાળી છે, જેના વરત થકી મનુષ્યને પીશ્વાચત્વ પ્રાપ્ત થતું નથી. આ એકાદશી વગર જાપને કરનાર તથા ભેક્ષ આપનાર ખીણ નથી.

માટે હે રાજા ! યતનપૂર્વક આ એકાદશીનું વ્રત અવશ્ય કરવું.
 હે રાજા પદ્મપુરાણમાં આ એકાદશીની કથા મેં કહેલી છે તે
 પુરાણમાંની કથા હું કહું છું. એક સમય નાગસોકમાં ઇંદ્ર રાજ્ય
 કરતો હતો અને દેવ તે મનોરથ સ્થાનમાં રહેતા હતા, જે નિત્ય
 અમૃત પાન કરનારા અને અપ્સરાઓ જેની સેવા કરે, ત્યા પારી-
 જાતક વૃક્ષથી સુશોભીત એવું નંદનવન હતું તેમાં અપ્સરાસહ
 દેવ ક્રીડા કરતા હતા. એક સમય તે વનમાં સ્વેચ્છાથી દેવેન્દ્ર
 રમવા આવ્યો તેના સામે પાચસો કરોડ અપ્સરા નાચ કરવા
 લાગી અને ગાંધર્વ ગાવા લાગ્યા. પુષ્પદંતક, ચીત્રસેન, તેની
 કન્યા અને માલીની નામની તેની સ્ત્રી. માલીનીનો પુત્ર પુષ્પવાન
 અને પુષ્પદંતનો પુત્ર માલ્યવાન એ વિગેરે ગંધર્વો અને અપ્સ-
 રાઓ ત્યા વીરાજતી હતી. તે સમય પુષ્પવતી નામની અપ્સરા
 માલ્યવાન ગંધર્વને જોઈને ઘણીજ મોહ પામી તથા મદન-કામ-
 દેવના તીક્ષ્ણ બાણથી વીંધાવા લાગી અને હાવભાવથી તેને વશ
 કર્યા. ભગવાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજા ! તે પુષ્પાવતીનું સ્વરૂપ
 કહું છું તે શ્રવણ કરો. હાથે તે પુરૂષને આકર્ષણ કરવાના કંડ-
 પાશ, ચંદ્ર જેવું મુખ, અણીયાળી લાખી આંખો, કર્ણુ કુંડળથી
 શોભાયમાન, શંખ કંઠ અને અલંકારથી સુપીત હતો. ઉંચા
 અને પુષ્ટ સ્તન, કેડ મુઠીમાં સમાઈ જાય એવી નાની હતી. કે-
 ડના પુર્વ અને પશ્ચિમ ભાગ વીશાળ હતા. રાતા કમળ સદૃશ
 શોભાયમાન પગ, આવું મનોવેશક પુષ્પાવતીનું સ્વરૂપ જોઈ મા-
 લ્યવાન બહુ મોહ પામ્યો. ઇંદ્ર સામે બધા ગંધર્વો ગાતા હતા
 ત્યાં તે બે ત્રણ ગાવા લાગ્યાં પણ એમના ગાયનથી ઇંદ્રનું અં-
 તઃકર્ણ પ્રસન્ન થયું નહીં; કેમકે એમનું મન પરસ્પર કામ મો-

હીત થયેલું તેથી શુદ્ધ ગાયન થયું નહતું તેથી તાલ ક્રિયાઓનક
 પરીણામ અને અમ્રગીઃ ગાયનથી એનું ચીત અતરથી મોહ
 પામ્યું એ વાર્તા ઇદ્રના જાણવામાં આવી અને પોતાનું અપમાન
 થયેલું જાણી બન્નેને આપ આપના ઇંદ્રે કહ્યું કે-હે માદવવાન !
 હે પુષ્પવતી ! તમે મારી આગ્રાનું ઉદ્ધવન કર્યું તમને ધીક્કાર
 છે. તમે પાપકર્મના રત થયા તેથી તમને પીશાચત્વની પ્રાપ્તિ
 થશે અને બન્ને દંપતી રૂપથી રહેશે. આ પ્રમાણે દેવેન્દ્રને આપ
 થતા તે બન્ને દુઃખીત અંતઃકરણથી પોતાનું પાપજનીત ફળ
 ભોગવવા માટે મૃત્યુસૌકમ્ય આવ્યા. અને તે હીમાલય ઉપર પી-
 શાચ થયાં; આ યોનીમાં મહા કષ્ટ પામ્યા. પરીતાપ પામેલા
 અંતઃકરણ વડે મહા દુઃખ ભોગવવા પડ્યા. ગંધ, રસ, રૂપક્ષ
 એને ન જાણવા લાગ્યાં, દેહને નાશ કરાવાવાળા તાપથી પીડીત
 થયાં અને પોતાના પાપકર્મના દુઃખથી તેમને નિદ્રા સુંખ મળતું
 ન હતું. બંને લોકે અને પર્વતની ગુફામાં જઈ બેસે, તે પર્વત
 ઉપર બરફની થતી પીડા પણ ધણી ભોગવતી પડે, કાત ટાકથી
 કડકડે અને આખે સ્ફીરે રોમાચ થાય તે સમય માદવવાન પી-
 શાચ પુષ્પાયતી પીશાચીને કહે છે કે-હે સ્ત્રી ! પોતાના દુષ્કર્મ
 થઈ અત્યંત દુઃખ આપવાવાળું પીશાચત્વ આપણને પ્રાપ્ત થયું
 છે આપણે એવું શું દુષ્કૃત્ય કર્યું, નરક અને પીશાચત્વ એ બન્ને
 અત્યંત નાચ છે માટે પાપાચરણ કરવું નહી. આ પ્રમાણે બન્ને
 ચીંતામરન થઈ દુઃખવડે ક્ષીણ થયા છતાં તેમના શુભ દૈવથી
 માધ શુક્લ એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ. જે તીથીમા ઉત્તમ તીથી અને
 જેનું જ્યાં એવું નામ પ્રસિદ્ધ છે એ એકાદશીને દીવસે તે બન્ને
 પીશાચોએ કાંઈ ખાહું નહી, જીવતી હત્યા કરી નહી, પણ કે ફળ

કાંઈ ખાધું નહીં, પાણી પણ પીધું નહીં, દુઃખથી પીપજાનક
 ઝાડ તળે પડી રહ્યાં પણ ત્યાંને ત્યાંજ હતાં. પછી જ્યારે અર્ધ-
 રાત્રી થઈ અને ટાઢ બણી વાવા લાગી ત્યારે ખનેનાં શરીર
 ધુળવા માંડતાં ઠરી ગયાં. પછી ખનેએ પરસ્પરના શરીર ઉપર
 હાથ પગ નાખ્યા પણ તેઓને નીદ્રા કે સ્તીસુખ મળ્યું નહીં.
 ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! એવાં તે ખને ઇંદ્રના શાપથી
 દુઃખી થતાં તેઓએ તે રાત્રી મહા કષ્ટે કાઢી. તે રાત્રે જાગરણ
 થયું અને જ્યાં નામની એકાદશીનું વ્રત થયું. હે રાજ ! તે તેના
 પ્રભાવથી થું થયું. તે હું કહું છું તે સાંભળ. આરશને દીવસ પ્રાપ્ત
 થતાં તે ખને પીશાયત્વથી મુક્ત થઈ અસલ સ્વરૂપ પુષ્પવતી
 અને માલ્યવાન થયાં અને પ્રેમ ભાવથી વિમાનમાં બેસી અપ્સ-
 રાઓ જેની સેવા કરે છે, પ્રમુખ તુંબરૂ મંદુલ ગાયન કરે છે.
 આ પ્રમાણે તે ખને હાસ્યવિનોદથી વિલાસ કરતાં મનોરમએવા
 સ્વર્ગમાં પ્રાપ્ત થયાં અને ઇન્દ્ર પાસે જઈને મહા આનંદ પુર્વક
 મનરંજક કર્યા પછી દેવેન્દ્ર તેમને જોઈ વિસ્મય પામ્યો અને
 બોલ્યો કે મારા શાપથી તમને પીશાયત્વ પ્રાપ્ત થયું તે શા પા-
 પથી થયું તમને કયા દેવે મુક્ત કર્યા તે કહો. ભગવાન કહે છે
 કે મહારાજ જ્યાં નામની એકાદશીના પુન્યથી ભગવાન વાસુદેવે
 ખમેને પીશાય થોતીમાથી મુક્ત કર્યા. આવાં માલ્યવાનના વ-
 ચન અવલુ કરી ઇંદ્ર બોલ્યો કે-તમે એવા પવિત્ર થયાં છો કે
 હું પણ તમને વંદન કરું. કારણ કે તમે ભગવાનનું વ્રત કરવા-
 વાળાં અને તેની ભક્તિ વિષે આશક્ત છો. જે વિષય અને શી-
 વની ભક્તિ વિષે તત્પર હોય તે મનુષ્ય પણ વંદા અને પુજ્ય
 છે. હવે તું આ સ્વર્ગમાં પુષ્પવતી સાથે મનમાનતી કીડા કર.

કૃષ્ણ કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! એ મારે એકાદશીનું પ્રત કરવું. જ્યાં નામની એકાદશીનું પ્રત પ્રજ્ઞાહત્યાદી પાપનો નાશ કરનાર છે એમ જાણવું, જેણે જવા નામની એકાદશીનું પ્રત કર્યું તેણે સકળ દાનો, યજ્ઞ અને બધા તીર્થોમાં સ્થાન કર્યાં એમ જાણવું. જે ભક્તિપુર્વક શ્રદ્ધાવડે જ્યાં નામની એકાદશીનું પ્રત કરે છે તે કરોડ કર્મપર્થત વધક્રુ'કમાં રહે છે. હે રાજ ! જે કાંઈ આ એકાદશીનું મહાત્મ્ય પઠન અથવા શ્રવણ કરશે તેને અગ્નિદ્રોમ યજ્ઞના ફળથી પ્રાપ્તિ થશે.

મહા વદની વિજયા નામની એકાદશી,

કુધીષ્ટર રાજ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને પુછે છે કે હે ભગવાના માધ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું ? તે મને કહો. આવું ધર્મરાજનું વચન શ્રવણ કરી ભગવાન બોલ્યા કે-હે ધર્મરાજ ! તને દ્વાદશનું કૃષ્ણ એકાદશી કહું છું જેનું વિજયા નામ છે અને તે પ્રત કરનારને જય આપનાર છે. તેના પ્રતનું મહાત્મ્ય સર્વે પાપને દૂરનાર છે એ મારે નારદજીએ પોતાના પિતા પ્રજ્ઞાજીને પુછ્યું હતું કે હે વિદ્વાતા ! માધ કૃષ્ણપક્ષમાં વિજયા નામની જે એકાદશી છે તેનું પ્રત કૃપા કરીને કહો. નારદનું આવું બોલવું શ્રવણ કરી પ્રજ્ઞાએ કહ્યું કે હે નારદ ! પાપ દૂરથી કરવામાં સમર્થ એવી તે એકાદશીની કથા હું તને કહું છું તે શ્રવણ કર. એ એકાદશીનું પ્રત પુરાતન પામનાશ્વક અને પવિત્ર છે. આજ સુધી આ વિજયા એકાદશીનું પ્રત મેં કોઈને પણ કહ્યું નથી. આ વિજયા જ્ઞાનવને પણ જય આપે છે એ નિઃસંદેહ છે. પુર્વે

ચહિદ વર્ષ સુધી શ્રીરામચંદ્રજી તપોવનમાં ગયા અને સીતાજી તથા લક્ષ્મણજી સહ પંચવટીમાં રહ્યા, ત્યાંથી મહા તપસ્વી રાવણે પતિવ્રતા સીતાજીનું હરણ કર્યું. તેના વિયોગથી શ્રીરામ-ચંદ્રજી મોહ પામ્યા અને સીતાજીના વિરહદુઃખથી અરણ્યમાં ફરતાં કનકધનો વધ કર્યો તથા આગળ જતાં જટાયુએ સીતા-જીની વાર્તા શ્રીરામચંદ્રજીને કહી અને પછી પોતે મરણ પામ્યો. પછી સુગ્રીવ સાથે મીત્રતા થઇ અને તેથી શ્રી રામ કાર્ણમાં વાનર સેનાની પ્રાપ્તિ થઇ. પછી લંકાના અસોક વનમાં હનુમા-નજીએ સીતાજીને જાણ્યા અને શ્રીરામચંદ્રજીના, મુદ્રિકા સીતાજીને આપી ત્યાં મહા પરાક્રમ કર્યું અને પછી પાછા આવી શ્રીરામ-ચંદ્રજીને સર્વ સમાચાર કહ્યા. શ્રીરામચંદ્રજીએ હનુમાનના વચન સાંત્રણી સુગ્રીવના અનુમોદનથી લંકામાં જવા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. પછી સર્વ વાનરસહ શ્રીરામચંદ્રજી સમુદ્ર કાઠે આવી તે દુષ્કર સમુદ્રને જોઇ વિસ્મય પામ્યા અને લક્ષ્મણને પુછ્યું કે હે સૌ-મીત્ર ! ક્યા પુણ્યવડે આપણે સમુદ્ર પાર જઇશું, મને તો કાંઈ વિચાર સુજતો નથી કે જેથી આપણે પાર જઇએ. કેમ આમાં પાણી ધણું જ ઉંડું અને વળી મોટા મગરથી યુક્ત છે. આવાં શ્રી રામચંદ્રજીના વચન શ્રવણ કરી લક્ષ્મણજીએ કહ્યું કે હે મહા-રાજ ! આપ પુરણ પુરષોત્તમ અને આદિદેવ છો. આ દ્વીપના મધ્યભાગમાં બદકાલ્પ્ય મુનિનો આશ્રમ છે, તે અંદીથી બે માહિ છે અને તેણે ધણાં બ્રહ્મદેવ જોયા છે, માટે એવા અતિ વૃદ્ધ અને સર્વ ઋષીમાં શ્રેષ્ઠ બ્રહ્મકાલ્પ્ય ઋષીને જઈ તમે પુછો એટલે તે હિંપાય કરશે. આવાં લક્ષ્મણજીનાં ઉત્તમ વચન શ્રવણ કરી શ્રીરામચંદ્રજી બ્રહ્મકાલ્પ્યના આશ્રમમાં જઈ સંકટ સમય સર્વ દિવ

વિપણને સરણુ જામ છે, તેમ સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યો. તે જોઇ
 સુનિએ મનમાં વિચાર કયો કે શ્રી રામ તો પુરણુ પુરુષ પરમાત્મા
 છે પણ કાઈ કારણથી મનુષ્યદેહમાં પ્રવિષ્ટ થયેલ છે. એવું જાણી
 તેમને પુછ્યું કે હે શ્રીરામ ! આપનું આવાગમન અહીં ક્યાંથી
 થયું ? આવાં ઋષીના વચન સાંભળી શ્રી રામજીએ કહ્યું કે ઋષી
 મહારાજ ! આપની કૃપાયથી હું સમુદ્ર પાસે સૈન્ય લાઈ રાક્ષસથી
 ભરેલી લંકાનગરીને જીતવા આવ્યો છું. તે આપના અનુમત્તવડે
 અમે સમુદ્રપાર જઈશું માટે સમુદ્રપાર જવાનો ઉપાય કહો. એ
 માટે હું આપ પાસે આવ્યો છું. આવાં શ્રીરામચંદ્રજીનું બોલવું
 શ્રવણ કરી ઋષીએ કહ્યું કે હે રામચંદ્રજી ! જે વન કરવાથી
 અવશ્ય તમારો વિજય થશે. એવું સર્વ વ્રતોમા ઉત્તમ વ્રત હું
 કહું છું તે એકાગ્ર અંતઃકરણ વડે કરો તેથી લંકાસહ રાક્ષસને
 જીતશો અને તમારી મહાકીર્તિ થશે તે મહા મહોનાની કૃષ્ણ-
 કાદશીનું વ્રત છે તે કરવું, જે કરવાથી જયની પ્રાપ્તિ થાય છે,
 તે કરવાથી તમે અવશ્ય વાનરસહ સમુદ્રને તરશો આ વ્રતનાં
 ફળ આપનારો વિધી કહું છું તે શ્રવણ કરો. દશમને દીવસે સુ-
 વર્ણિતા, રૂપાનો, ત્રાંખાનો વા માટીનો એક ઘડો લેવો અને તેને
 જળથી ભરી તેમાં પાંદડાં નાંખી તેની સ્થાપના કરવી અને તે
 ઉપર ભગવાન નારાયણની સોનાની મૂર્તિની સ્થાપના કરવી, એ
 કાદશીને દીવસે પ્રાતઃસ્નાન કરી તિલ્લ ઘટની સ્થાપના કરવી.
 અને ગંધ, પુષ્પ, દાડમ અને શ્રીફળ વિગેરે સામાનથી પૂજા
 કરવી, એ ઘડા નીચે સાત ધાન્ય ઘડું અને ડાંગર વિગેરે નાખવાં
 અને તેના ઉપર જવ નાંખવા. ગંધ ધૂપ, દીપ અને નાના પ્રકાર
 સ્નાં નૈવેદ્ય સમર્પણ કરવાં અને તે પાસે રાત્રે જાગરણ કરવું

ખારસને દીવસે સુર્યોદય સમય નદી. વહેજો, તળાવ યા કોઇ પથ્થ
 ઉદકમાં મુર્તિસહ તે કુંભને વિસર્જન કરવું અથવા યથાવિધા
 પૂજન કરી વેદ બલ્યનારા બ્રાહ્મણને મુર્તિસહ તે ધોડે! આપવો
 અને તે સાથે મોટાં દાનો આપવાં. હે સુભચંદ્રજી ! આ વિધિ
 પ્રમાણે તમારા મોટા મોટા સેનાધિપતિઓસહ એ વ્રત તમે કરો
 તેથી તમારો વિજય થશે. આવું બકાદશમ ઋષીનું વચન શ્રવણ
 કરી શ્રીરામચંદ્રજીએ વિધિપુર્વક વ્રત કર્યું તેથી તેમનો વિજય
 થયો. શ્રી ભગવાન કહે છે કે હે ધર્મરાજ ! યથાવિધી જે કોઇ
 આ વિજયા એકાદશીનું વ્રત કરે તેનો આ લોકમાં જય થાય
 છે અને અંતે પરલોકની પ્રાપ્તિ થાય છે. બ્રહ્માજી કહે છે કે હે
 નારદ ! એ માટે વિજયાનું વ્રત કરવું. એ એકાદશીનું મહાત્મ્ય
 સર્વ પાપોનો નાશ કરવાવાળું છે. જે કોઇ એને વાંચશે અથવા
 સાંભળશે તેને વજ્રપેય યજ્ઞના ફળની પ્રાપ્તિ થશે.

રાગણ્ય સુદની આમલકી નામની એકાદશી.

માધાતા રાજ વસિષ્ઠ ઋષિને પુછે છે કે-હે બ્રહ્મા ! હે
 મહા ભાગ્યવાન ! ! મારાં કલ્યાણ થાય એવું કાંઈક મને કહો.
 અને વ્રતમાં કિયમ તથા ઇતિહાસ અને મંત્ર સહ હોવું જોઈએ
 એવું રાજનું બાથણ શ્રવણ કરી વસિષ્ઠ બ્રોહ્મા કે-હે રાજ !
 તત્કાળ વ્રતોનું ફળ આપવાવાળું વ્રત કહું છું હે રાજ ! મોટા
 પાપનો નાશ કરનાર, હજાર ગોદાનના ફળને આપનાર અને
 મોક્ષને આપનાર, એવું આમલકી નામનું વ્રત છે એ વિશે કું
 તમને પુરાતન કથાં કહું છું, કે જે સહી કિંસા કરવાવાળા પાર-

ધીનો મોક્ષ થયો હતો હે રાજન ! આદ્ય, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શુદ્ધ એવા ચારે વર્ણથી શોભતું અને જેમા આનંદથી પુષ્ટ થયેલી સકળ પ્રજા રહે એવું વૈદીશ નામનું નગર હતું એ નગરીમાં વેદ બજાર વિદ્યાન બ્રાહ્મણો હતા પાપ કરનાર કામજન નહતું. એવી નગરીમાં ચંદ્રવંશમા જન્મ પામેલો ધર્મ કરવાવાળો અને ધર્માત્મા એવો શશિચિંદુ રાજનો પુત્ર ચઠતરથ નામનો હતો, જેમા દશહજાર હાથનું બળ હતું જે રાજ્ય ધનુર્વેદ તથા શસ્ત્ર વિદ્યા સારી જાણતો હતો અને તે ધર્મપુર્વક પૃથ્વીનું પાલન કરતો હતો. તેથી તેની નગરીમા કંઈ પણ કૃષ્ણ કે બીખારી ન હતો. એ રાજથી સર્વ પ્રજાને સુખ તથા આનંદ હતો એવા વિત્તમ રાજ્ય હતો. તે રાજ તથા પ્રજા વિષય ભક્તિમા અને શ્રી હરીનું પુજન કરવામા તત્પર હતા, શુકલ વા કૃષ્ણેકાદશીને દીવસે કોઈપણ ભોજન કરતા ન હતા. ત્યાંની પ્રજા સર્વ પાપનો, પરિત્યાગ કરી હરીભક્તિ વીશે રત હતી આ પ્રકારે હરીભક્તિ અને સુખથી આનંદ પામેલી પ્રજા સાથે ધણી વર્ષ ગયા એક સમય કામજી માસની શુક્લ એકાદશી કે જેનું આમલકી નામ છે તે આવતા નાનાથી તે વૃદ્ધ સુધી બધાએ તે દીવસે નિમમથી ઉપવાસ કર્યો અને મહા કળને આપનાર વ્રત કરવા માટે બધા લોકો નદીએ આવી સ્નાન કરી, રાજ સહ દેવાલયમા, દીવ્ય સુગંધથી સુવાસીત અને પંચરત્નથી યુક્ત તથા છત્રી ઉપાનહ સહ પુર્ણ કુંભની સ્થાપના કરી તેની પાસે ધણી દીવા કરી તેનું પુજન કર્યું અને આમલકના ઝાડનું તથા સર્વ રૂપીઓનું પુજન કર્યું, અને હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી કે-હે જમદગ્ન હે રાજા-નંદરર્ધન ! ! આપ આમળાના ઝાડ તથા ખેતી બધાને ભક્તિ

મુકિત આપો છો તમને નમસ્કાર કરીએ છીએ. પછી પાણીથી ખોભો કરી આમળાના ઝાડ તરફ જોઈ કહેવું કે-હે ધાત્રી ! તું બ્રહ્મદેવ પાસેથી દિવન થઈ અમારા સર્વ પાપનો ક્ષમ કરનાર છો. અમે આ અર્ધ આપી નમસ્કાર કરીએ છીએ. હે ધાત્રી ! તમે બ્રહ્મસ્વરૂપ છો, પરશુનામે તારૂં પુજન કરેલું છે, અમે તારી પ્રદક્ષિણા કરીએ છીએ, માટે તું અમારા પાપનો નાશ કરજે. આ પ્રભાણે કહી તે ચૈતન્ય રાજાએ પોતાની પ્રજાસહ પ્રદક્ષિણા કરી તે બ્રહ્મ દુક્ત અંતઃક્રમ વડે જાગૃત્ય કયું. એટલામાં ત્યાં એક પારધી આવ્યો, જે ધર્મબ્રહ્મ, કુટુંબ પે.પણુચે ઉપની હત્યા કરી હુધ.થી, શ્રમ.થી અને બાર.થી પીડા પામતો હતો, તેણે ત્યાં દશા દા.ના જોઈ ત્યાં બેસી જાગૃત્ય કયું અને આ શું હશે એવું મનમાં સાવો આશ્ચર્ય પામ્યો. તથા તેણે ધડા ઉપર સ્થાપન કરેલી વિષ્ણુ ભગવાનની મુર્તિ જોઈ. પછી તે આમળાના ઝાડ ઉપર કપેલા દીવા જોયા. ત્યાં બેઠેલા વિષ્ણુ ભક્તો ભગવાન કથાનું ગાયન કરતા હતા તે પણ સાંભળ્યું ને પારધી હુધાથી અત્યંત બ્યાસ છતાં પણ તેણે એકાદશીનું મહાત્મ્ય સાંભળ્યું અને એ શું હશે એવા વિચારથી તે જાગતો હતો અને તે રાત ગાઢ પછી પ્રભાતે સર્વ લોકો પોતાને ઘેર મયાં અને તે પારધી પણ પોતાને ઘેર બધાં પ્રિતી યુક્ત અંતરથી વડે જમ્યો. પછી કેટલેકે દીવસં પારધી મરણ પામ્યો, એકાદશીના પ્રભાવથી અને રાત્રે જાગૃત્ય કયું તેથી અતુરંગ સેના સહ તેને રાજ્ય મળ્યું, તે એવું કે જયંતી નગરીના વિદુરથ રાજાને ત્યાં વસુરથ નામે પુત્ર થઈ જન્મ લીધો. જે મહા બળવાન તથા અતુરંગીણી સેના તથા ધન ધાન્યથી યુક્ત થયો. જેણે દક્ષિણર મામતું રાજ કયું, જે

તેજ થઈ સુખ જેવો અને કાન્તિમાં ચંદ્રસદૃશ હતો. સત્યવદી, ધર્મ કરવાવાળો, હાથમાં પૃથ્વી જેવો અને પસકમમાં વિશિષ્ટ સમાન હતો. બહુ બાંધવાવાળો, ધર્મશીલ, પ્રજા પાલનમાં તત્પર, મુરના ગરને પરીહાર કરનારો અને નાના પ્રકારના યજ્ઞ કરવા વાળો હતો, સર્વ પ્રકારે નાના પ્રકારનાં જ્ઞાન કરતો હતો. તે રાજા એક સમયે મૃગયા કરવા ગયો તે નક્ષીયના થોડે માર્ગમાં જુલો પડ્યો, તે દીકરા કે ઉપદીકારું જાન રહ્યું નહીં તેથી થોડાનો હાથ ઝોસીકે મુકી જુગ્યો અને ઘાઘ્યો તે જરા વાર સુતો, એટલામાં હુમર ઉપરનો યવન સમુદાય તે રાજા જ્યાં સુતો ત્યાં આવ્યો. તે બધા યવનો એ રાજાથી તાસ પામેલા તેથી તે એની સાથે વેર કરવાવાળા હતા. પછી તે સુતેલા એવા દાનશુર રાજાની ફરતાં ઉભા રહીને બોલ્યા કે—આ આપણો ધનુ છે એને મારો મારો. પ્રથમ આપના બાપ, બાઈ, ડોકરાનાં છોકરાં, બેનનાં છોકરાં અને મામા વિગેરેને આણે માર્યો છે, માટે એને મારો. આ પ્રમાણે બોલીને યવનો રાજાને મારવા તત્પર થયા. તેમાંથી કેટલાકે હાથમાં પાણી, કાંઈએ તરવાર, કાંઈએ ધનુષ્યમાણ્ય લીધેલ છે એમ સમજા થયા, અને તે સુતેલા રાજાને બધા શસ્ત્ર મારે પણ રાજાને વાજે નહિ. બાણ બાડા અત્યંત જવા લાગ્યાં પણ અંગ ઉપર પડ નહીં. શરતો પ્રકાર કરતાં તેને ન વાજે તેથી બધા મરણાન્મુખ થયા તેથી તેઓ એક પમહું પણ આવી શક્યા નહીં અને શસ્ત્ર તથા અસ્ત્ર વામરાથી તેઓનું અંતઃકરણ નષ્ટ થઈ, કેટલાક સ્થાનબદ્ધ થઈ હશે દીકરાંએ નાશી થયા. તે બધા યવન દીન થઈ ગયા તેટલામાં રાજાનાં સ્ત્રીઓ સર્વ બચ્ચોથી મુક્ત અને દીન્ય અસ્ત્રો તથા સુખધીની પુત્ર

એવી એક રત્ની નીકળી જેના કીરીડે ઉત્તમ પુષ્પના હાર અને બકુટી
વાંટી તથા જેની આંખો દેવતા જેવી અને તેમાંથી બહાર આગ
પડે એવી હસી તે સ્ત્રીએ હાથમાં એક ધારણ કરેલું હતું અને
બીજી કાળરાત્રી હોય તેમ ક્રોધથી અત્યંત દુઃખી અને ક્રોધી યવનોના
સામે દોડી અને ભગવંત બક્ષતે ત્રાસ આપનારા બન્ના યવ-
નોને મારી નાંખ્યા. થોડા સમય પછી રાજા જાગૃત થઈ જુવે
છે તો અહીં મહા અદ્ભુત કાર્ય એની નજરે આવ્યું. તે મારેલા
એક સમુદાયને જોઈ રાજા પ્રજા આનંદ પામ્યો અને વિચાર
કરવા લાગ્યો કે મારા મહા વેરી એવા આ યવનને કોણે માર્યા ?
કયા હિત કરવાવાળાએ આ મહાક્રમ કર્યું. આ પ્રમાણે વિચાર
કરે છે એટલામાં આકાશરાણી થઈ, તે વાણીથી વિરમમ
પામેલા રાજાને જોઈને કહ્યું કે હે રાજા ! ભગવાન વગર
અહીં કોઈ ત્હારું રક્ષણ કરનાર નથી. પછી તે રાજા વનમાથી
સુખપુર્વક ધેર આવ્યા અને ધર્મોત્તમા ઇન્દ્રસમાન પૃથ્વીનું રાજ્ય
કરવા લાગ્યો. વેસિષ્ઠી કહે છે હે માધાતા રાજા ! એ માટે જે
કોઈ ઉત્તમ નર આ આમલકીનું વ્રત કરશે તે વિષ્ણુપદને પ્રપન્ન થશે
એમાં સંશય નથી.

દામણ વદની પાપમેચિની નામની એકાદશી.

ધર્મ રાજા પુછે છે કે—હે ભગવાન ! દામણ શુકલ પક્ષની
આશ્વિની નામની એકાદશી તારી પાસે મેં ધરણ કરી. હવે
શાશ્વત દામણ પક્ષની એકાદશીનું શું નામ છે, તે મને કહો.
આમાં ધર્મ રાજાના પ્રશ્નને ધરણ કરી ભગવાન કહે છે—હે ધર્મ-

રાજા ? પૃથ્વિપતિ માધતાં રાજાએ લોમશ ર્શિને પુછતાં તેમણે
અજ્ઞાન પાપ નીશન એવું જો કહેલું છે તે હું તમને કહું છું તે
સાંભળો. માધતા પુછે છે કે-હે ભગવાન લોમશઋષિ લોકહિ
તાર્થ દાગણું ફેણેકાદશીનું નામ શું તે શ્રવણ કરવાની ઇચ્છા
છે અને તેના વિધી તથા ફળ શું તે કૃપા કરી કહો આવાં
માધાતાના વચન શ્રવણ કરી લોમશર્શિએ કહ્યું કે હે રાજા
શારદુલ કાર્થસિદ્ધિ ધર્મ અને શુભ આપનાર અને પાપને હ-
રણ કરનાર એવી વિચિત્ર કથા હું તને કહું છું તે સાંભળ પ્ર-
થમ ચૈત્રરથ નામનું વન વસંતરતુમા સુવાસિક પુષ્પોથી શોભા-
યમાન હતું તે વનમાં દેવાંગના રમવા આવી હતી :નેમજ ગંધર્વ
કન્યાઓ કિન્નર રાહુ અને સકળ દેવ ઇંદ્ર પાણુ :ત્યા કીડા કરવા
લાગ્યા કેમકે ચત્રરથ વન કરનાં બીજું સુંદર વન ન હતું તે વ-
નમાં ધણાં ર્શિઓ તપ કરતાં હતા ચૈત્ર તથા વૈશાખ માસમાં
સર્વ દેવસહ ચંદ્ર ત્યા કીડા કરતો હતો તે વનમાં મેધાવી નામના
પ્રખ્યાત ર્શિ હતા તે ર્શિને મોહ હિપ્તન કરતા માટે મન
જેવું વર્તન કરવાવાળી મંજુધૌસા નામની અપ્સરા હિંદાગ કરવા
લાગી તે મંજુધૌસા ર્શિના આપના ભયથી તેના આશ્રમથી એક
ગાહિ રહી ત્યાં વીણા વગાડી મધુર સ્વરથી ગાયન કરતી હતી.
શરીરે સુવાસિક ચંદન લગાડી પુષ્પના હાર ધાવણ કરી સુસ્વ-
રથી ગાયન કરતી એવી મંજુધૌષાને જોઇ મુનિએષ્ઠ શ્રીસદાશિવ-
જીના ભક્ત મેધાવીને જીવતા કામ પણ મંજુધૌષાને વશ થયો;
કેમકે પોતાનું શરીર શ્રીશિવે જાળી નાંખેલું તે વર્ષદનું મદનને
સ્મરણ થયું માટે શિવભક્ત તે પણ પોતાને જાતુ એવું મનમાં

લાવી મંજુધોષાથી ભરત નેજ, ધનુષ્ય અને કટાર તેજ તેનો
 દોર અને નેત્ર તેજ સમક્ષ બાણ તથા સ્તન એજ મુકામ. આ
 પ્રમાણે સર્વ યુદ્ધનો સામાન તૈયાર કરી શિવભક્તને જીવતા મદન
 તત્પર થયો. મંજુધોષાનું સૈન્ય જોવું મદનના કામને સદાય થયું
 અને તે પણ મહર્ષીને જોઈ કામથી પીડિત ચર્મ કેમકે મેધાવી.
 રૂપી પુણ્ય તારણ્ય હતા તેથી અત્યંત શોભાવા લાગ્યા જેમણે
 કંઠમાં શુભ ચેત્તોપવીત અને હરનામાં હંડ ધારણ કરેલો તેથી
 સાક્ષાત ખીજા મદનજ છે એવો. મંજુધોષાએ જાણ્યો મેધાવી અ-
 વનરૂપીના આશ્રમમાં રહેતા હતા તેની સમીપ મંજુધોષા આવીને
 ઊભી રહી અને મેધાવીને જોઈ કામની વ્યાપ થઈ અને ધીમેધીમે
 નત્ય તથા ગાયન કરવા લાગી તથી તેના હાથની કંગણીઓ
 અને પગના ઝાઝર મધુર મધુર શબ્દ કરવા લાગ્યાં તે શ્રવણ
 કરી મેધાવીરૂપી બહાર આવી તેનું હાવભાવ યુક્ત ગાયન જુએ
 છે એટલામાં મદને તેને પોતાના સંન્યથી બલાત્કારે મોહથી વશ
 કરી લીધો. પછી મંજુધોષા પોતાના હાવભાવ કટાક્ષથી મોહ
 પામેલા મેધાવીરૂપીને જોઈ પાછી આવી અને તેને જીતવા માટે
 પોતાના હાથની વીણા નીચે મુકી મહાવાયુથી કંપીત થયેલી વેત્રી
 જેવી જાડને વગડે છે તેમ મંજુધોષાએ મેધાવીરૂપીને આલિંગન
 આપ્યું. વનમાં તે અપ્સરાનો ઉત્તમ દેહ જોઈ મેધાવીરૂપીએ તેની
 સાથે રમણ કર્યું, તે કામવશ થયા તેથી તેનું સ્થિતિત્વ ગયું
 અને તે કામવશ થયેલ રૂપીને રમણમાં અહરનિશનું બન રહ્યું
 નહીં આ પ્રમાણે તે રૂપીના સત્કર્મનાશક કાળ ધણો ગયા. પછી
 તે મંજુધોષા દેવલોકમાં જવા માટે ઉપાય કરવા લાગી આ
 પ્રમાણે જવાને ઉત્સુક થયેલી મંજુધોષા રમણ થયેલા રૂપીને

કહેવા લાગી કે-હે મહારાજ ! હવે મને સ્વસ્થાન જવા માટે આજા આપો. જાવું બાપણ સાંભળી મેઘાવીએ કહ્યું કે-હે વરાં-ગને આજેજ રાત્રે તુ આવી માટે પ્રભાત મુઝી તો મારી પાસે રહે. આ પ્રમાણે રૂપીનું બોલવું બમથી ફરી એમની સાથે રમણ કર્યું આ પ્રમાણે તે અપ્સરાએ રૂપીના આપના બમથી સત્તાવન વર્ષ નવ માસ અને ત્રણ હજાર અર્ધ રાત ગઈ હોય તેમ રમણમાં કાઢ્યા અને વળી એવો ખીજો ઘણો કાળ ગયો ત્યારે રૂપીને પુછ્યું કે હે રૂપીરાજ ! મને મરે ઘેર જવા માટે આજા આપો. તે સાંભળી મેઘાવીએ કહ્યું કે હે મુંદરી ! હાલ પ્રભાત સમય છે હું સંધ્યા કરૂં છું ત્યાં સુધી તું સ્થિર રહે. એવું રૂપીનું બોલવું સાંભળી બમથી બાપ થઈ જરા હસીને બોલી કે-હે દિગ્ગેષ્ટ ! તમારી સંધ્યા કેટલા કાળ સુધી છે તે હજી થઈ કે નથી થઈ. મારી ઉપર પ્રસાદ કરવાથી કેટલોક કાળ ગયો તેના વિચાર કરો. આ પ્રમાણે મંજુલોપાતું બોલવું થતાં વિરમય પામી આંખો ઉઘાડી મનમાં વિચાર કરીને મંજુલોપાને નમસ્કાર કર્યા, અને પશ્ચાત્તાપ પામી કહ્યું કે-હરહર અપ્સરાની સાથે મારાં સત્તાવન વર્ષ મયા, એવું મનમાં લાવી અત્યંત કોપવિષ્ટ થયો તેથી તેના તેજમાં અગ્નિ પ્રદીપ થયો અને તે અપ્સરાને તપનો ક્ષય કરવાનાળી કાળરૂપી જોઈ કહ્યું કે મહા કષ્ટ થઈ સંપાદન કરેલો તપ આ મદનવતીએ ક્ષય કર્યો. આ પ્રમાણે કોપથી મેઘાવીનું શરીર ઝુકવા લાગ્યું અને તેણે શ્વાપ આપ્યો કે તું પિશાચી થઈશ હે દુરાચારે ! હે કુલટે ! ! હે વ્યભીચારીણી ! ! ! હે પાતકપ્રિયે ! તને ધીકાર છે. આ પ્રમાણે તેણે શ્વાપ આપતાં તે મંજુલોપા શાપદ્ધત થઈ નખીને આમળ ઉભી રહી અને પ્રસાદની

કચ્છા કરતી મુનિને કહેવા લાગી કે—હે મહારાજ ! મારા ઉપર
કૃપા કરી આપનું વિમોચન કરો. સાધુનો ક્ષમ કરવાથી અને તેની
જોડે બાપથી કરવાથી સાતમે પહેલ તેનું કળ પ્રાપ્ત થાય છે. હે
બ્રહ્મન ! તમારી સાથે સમાગમ કરતાં તો ધણાં વર્ષો ગયા. હે
સ્વામી ! હે સુવ્રત ! એ માટે મારા ઉપર અનુમદ કરો. આ પ્ર-
માણેનું મંજુધોષનું બોલવું શ્રવણ કરી મેઘાવીરૂપી બોલ્યા કે—
હે કલ્યાણી ! અનુમદ કરવા વાળું માફ તપ તો તમારી સાથે
પાપકર્મ કરવાથી ક્ષમ પામ્યું, હવે હું શું કરું. પણ એક ઉપાય
કહું છું. ક્ષાંત્રુન કૃષ્ણક્ષત્રી એકાદશી શુભ અને સર્વ પાપનો ક્ષમ
કરવાવાળો છે અને તેનું પાપમોચીની નામ છે. હે સુસુ ! તેનું
વ્રત કરવાથી તારું પીશ્ચાત્તવ જશે. આ પ્રમાણે કહી મેઘાવીરૂપી
પોતાને આશ્રમે ગયા. પિતાએ પુત્ર આવતાં તેને પુછ્યું કે—હે
પુત્ર ! સકળ દુષ્ટ્યનો ક્ષમ કર્યો આ તે શું કર્યું ? આ પ્રમાણે
પોતાનું બાપથી સાંભળી મેઘાવી બોલ્યા કે—હે મહારાજ ! હે
પિતા ! અપ્સરાની જોડે રમણ થયું એ મોટું પાપ સંપાદન કર્યું
માટે એ વાત એ પાપના ક્ષમ કરવાવાળું કંઈ પ્રાપ્તિત અને
કહો, એવું બાપથી સાંભળી પિતા અવનરૂપી બોલ્યા કે—હે પુત્ર !
ક્ષાંત્રુન કૃષ્ણક્ષત્રી એકાદશી પાપમોચીની નામે છે. તેનું વ્રત
કર્તાથી તે તારા પાપનો પૂંજ નાશ પામશે. આ પ્રમાણે પિતાનું
બોલવું શ્રવણ કરી મેઘાવીરૂપીએ તે વ્રત કર્યું તેથી તે પાપમુક્ત
અથવા પુણ્યશીલ થયો. તે મંજુધોષા અપ્સરાએ પણ આ વ્રત કર્યું
પાપમોચીનીના વ્રત પ્રભાવથી પિશ્ચાત્તવમાંથી મુક્ત થઈ. પછી
દીપ્તરૂપ ધારણ કરી તે ઉત્તમ અપ્સરા સ્વર્ગમાં ગઈ. લોભક
રૂપી બોલ્યા કે હે માંધાતા ! એ પાપમોચીનું આપું સામર્થ્ય છે.

રાજા ! જે કોઇ પ્રાણી પાપભોગીની એકાદશીનું વરત કરે છે તેના સર્વ પાપ ક્ષય પામે છે હ રાજા ! આ એકાદશીનું મહાત્મ્ય પઠવ કરવાથી અથવા શ્રવણ કરવાથી હજાર ગૌદાનનું ફળ મળે છે અને બ્રહ્મહત્યા કરનારો, સુવર્ણ હરણ કરનારો તથા સુરપાન કરનારો અને ગુરુપત્ની જોડે રત યગેશો એવા મહા પાપી આ એકાદશી કરવાથી પાપમુક્ત થાય છે આવું ધણા પુણ્યને આપવાવાળું વરત અવસ્થ કરવું.

ચૈત્ર શુદ્ધની કામદા નામની એકાદશી.

શુક્ર કહે છે કે—દેવકીરાંદન, કશ વસુદેવાત્મજ હરીનં નમસ્કાર કરી મોંદું પાપ હરણ કરવાવાળી એકાદશીઓના મહાત્મ્યો હું તમને કહું છું જે મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને એકાદશીના મહાત્મ્ય અનેક પ્રકારનાં પાપોનો નાશ કરનારા રાજા યુધિષ્ઠિરને કહ્યાં અને ભગવાને અષ્ટાદશ પુરાણમાર્થા વહેંચી કાઢેલા અને જેમાં ગણા પ્રકારની કથાઓ છે એવા મહાત્મ્ય ચોવીશ છે હં-ચૈત્રકાદી ર્ષિ ! મહાત્મ્યો હું તમને કહું છું તે સાંભળો ધર્મ બોધ્યા કે હે વાસુદેવ તમને નમસ્કાર છે. આપ ચૈત્ર શુક્લ એકાદશીનું નામ શું છે ? તે મને કહો ભગવાન કહે છે કે હે રાજા એકાદશ અંતઃકરણ વડે તું તે શ્રવણ કર તેને એક પુરાતન ઇતિહાસ કહું છું જે દીવીપરાજાએ પ્રશ્ન કરવાથી વસિષ્ઠર્ષિએ કહેલો છે દીવીપરાજા પુછેછે. હે ભગવાન વસિષ્ઠ ર્ષિનું ચરીત્ર હું શ્રવણ કરવાની ઇચ્છા રાખુ છું માટે આપ કૃપા કરીને કહો ચૈત્રની શુક્લ એકાદશીનું નામ શું છે ? વસિષ્ઠ કહે છે કે—હે

રાજાઓમાં શ્રેષ્ઠ દીલીપરાજા ! તે ઉત્તમ પ્રજા કરેલ છે તેથી ત-
 ને કહું છું એકાદશી વિશેષ પુણ્યકારક અને પાપરૂપ કાષ્ટને અર-
 ઘ્યના અગ્નિ સમાન છે પુત્ર આપવાવાળા અને પાપનો નાશ
 કરવાવાળા છે. તેની કથા શ્રવણ કર. પુરવે સુવર્ણ અને રત્ન-
 ઢાંચા ભુષિત એવા રમ્મભોગી નામના નગરમા મહથી મત્ત થયેલ
 એવો પુંડરીક નામનો ગજા રહેતો હતો અને તે નગરીમાં તે
 રાજ્ય કરતો હતો ગંધર્વ, કિન્નર અને અપ્સરા વિગેરે તેનું સે-
 વન કરતા હતા તે અપ્સરાઓમા ઉત્તમ એવી લલિતા નામની
 અપ્સરા અને લલિત નામનો ગંધર્વ એ બંને સ્ત્રી પુરુષ પરસ્પર
 કામાસક્ત હતા તેથી ધન ધાન્યયુક્ત એવાં પોતાના રમયે અહમા
 તેઓ નિરંતર ક્રિડા કરતાં હતા લલિતાના હૃદયમા સર્વ સ્ત્રી
 કાલ પતિનું વાસ્તવ્ય હતું અને લલિત ગંધર્વ પોતાની સ્ત્રી વગર
 ગીત ગાવા બેઠો પણ એનું અંતઃકરણ પોતાની સ્ત્રીમા લુપ્ત
 થયેલું તેથી વારવાર લલિતાનું સ્મરણ થતું હતું તેથી તેની
 જીભમા ગાયનમા તાકીયુકી થતી હતી. એની ગાવાના ભુલો અંત
 તેનો મનોભાવ કઠકટ નામે જાણી પુંડરીક રાજાને કહ્યું ત્યારે તે
 રાજા મદનાતુર થયેલું અંતઃકરણ જોઈ તે લલિતને શાપ આપ્યો
 કે-હે દુરમુઘ્ધે ! તું પુરુષ હિ લુપ્ત કરવાવાળો રાક્ષસ થઈશ કેમકે
 તું સ્ત્રીવધ્ય થઈને મારી સામે ગાવા બેઠો એવો તેનો શાપ
 થતાજ તે રાક્ષસરૂપ થયો. તે એવો થયો કે મોટું વિકાળ મુખ,
 અને આખ્યો જે જેતાજ ભયંકર માલમ પડે. સૂર્ય અને ચંદ્ર
 સદ્રશ આખ્યોની કાન્તિ, ડુંગર સમાન મોટું ગળું, રાક્ષા જેવી
 નાસિકા છે. ૨ ગાડ જાડા હોઠ, હે રાજા દિલીપ એનું શરીર
 બગીચા ગાઈતું ઉંચું હતું આ પ્રમાણે તે લલિકા ગર્વ સધરત

થઈ પોતાના દુષ્કર્મનું ફળ જોમનતો હતો એની જી જો લલિતા
 તેને પોતાના પતિનું જાતું અકાળ વિકાળ રૂપ જોઈ મનમાં
 ચિંતા કરતી બધી દુઃખમુક્ત થઈ વિચાર કરવા લાગી કે હું શું
 કરું ! કયાં જઈ ! મારો પતિ તો પુર્વના પાપથી પીડિત થયો
 જા ચિંતાથી તેને કયાંય પણ સુખ મળતું ન હતું તે - કમરૂપી
 રાક્ષસ પર્વત ઉપર તથા બેર અરણ્યમાં બ્રમણ કરતો હતો તેની
 સાથે લલિત પણ ફરવા લાગી તે રાક્ષસ નિર્દય, પાપ કર્મમાં
 પ્રીતિવાળો વિરૂપ પુરુષને બક્ષણ કરવા વાળો હોવાથી દુઃખ વડે
 તેને અફરનિશ્ચ સુખ થાય નહિ. લલિતા પોતાના પતિનું કર્મ જોઈ
 મહા દુઃખથી તેની સાથે વનમાં ફરતી દુર્ગા કરે. આ પ્રમાણે
 તે બંને ફરતા ફરતાં શુભ ચોગથી અતિ રમણીય એવા વિઠ્ઠલાચળ
 પર્વતના શિખર ઉપર આવ્યાં. અને તેમણે ત્યાં સુંદર એવો
 રૂપિ શ્રંગીનો આશ્રમ જોયો, તે લલિતા પહેલી આશ્રમમાં જઈ
 વિનમ્ર અને નમ્રતાથી તેની સામે ઉભી રહી. પછી રૂપિએ તે
 લલિતાને જોઈ પુછ્યું કે તું કેણું છે ? કેની કન્યા છે ?
 મારા સન્મુખ કેમ આવી ઉભી છે ? આ પ્રમાણે રૂપિનું જોણું
 થતાં લલિતા બોલી કે—હે મહારાજ ! વીરધન્વા નામના મંધર્વની
 હું કન્યા છું મારું નામ લલિતા છે. હું મારા પતિના ઉદ્દેશથી
 અહીં આવી છું હે મહા મુને ! મારો પતિ શાપદોષથી રાક્ષસ
 થયો છે, તેનું બચકર રૂપ અને દુરાચરણ અમને સુખ થતું નથી.
 હે બ્રહ્મા ! માટે મારા ઉપર કૃપા કરી કાંઈક પ્રાચીન જતાવો,
 વિપેન્દ્ર ! જેના પુણ્યથી મારો પતિ રાક્ષસપણામાંથી મુક્ત
 થાય જાતું સાંભળી રૂપિએ કહ્યું કે—હે રાંભોર ! ચૈત્ર શુકલપક્ષની
 કામદા એકાદશી છે, તેનું વ્રત કરવાથી કામના પુર્ણ થાય શ્રી.

કલ્યાણી ! એ વા વિધિપૂર્વક તું કર તે વતનું પુણ્ય તારા પતિને આપ. તારૂં પુણ્ય આપવાથી એક હણમાં તે શાપદોષમાંથી મુક્ત થશે. આ પ્રમાણે મંગી રૂપિનાં વૃક્ષન અવલુ કરી લલિત લલિત થઈ અને તેણે તે એકાદશીએ ઉપવાસ કર્યો હે રાજન દ્વાદશીને દિવસે દેવના સન્મુખ અને આલ્મશીની પાસે બેસી પોતાના પતિ દોષમુક્ત થવા માટે લવીતા આ પ્રમાણે બોલી કે—મેં કામદા એકાદશીનું વૃત કર્યું છે. તે વતના પુણ્ય પ્રભાવથી મારા પતિનું પિશાચત્વ બળે. આ પ્રમાણે લલીતાનું બોલવું થતા તેનું રાક્ષસત્વ જઈ તે ફરીથી પ્રથમ પ્રમાણે ગંધર્વ થયો અને સુવર્ણ તથા રતનના અલંકાર પહેરી પોતાની આ જે લલીતા એની સાથે રમણ કરવા લાગ્યો. તે બંને પુર્વ સ્વરૂપથી અધિક રૂપવાન થઈ વિમાનારૂઢ થયાં અને કામદા એ એકાદશીના વતના પ્રભાવથી ધણું શોભવા લાગ્યાં. હે નૃપત્રેષ્ટ ! આવું કામદા એકાદશીનું ફળ જાણી પ્રયત્નથી એ વ્રત કરવું. લોકનું હિત થવા માટે મેં તારી પાસે વરત કહ્યું બ્રહ્મહત્યાદી પાપનો નાશ કરવાવાળી અને પીશાચત્વનું હરણ કરવાવાળી આના કરતા અરાચર ત્રૈલોક્યમાં બીજી નથી. એકાદશીની કથા અવલુ અને પઠન કરવાથી વાળગેય થયું ફળ મળશે.

ચૈત્ર વદની વરૂથિનિ નામનિ એકાદશિ,

યુધિષ્ઠીર પુછે છે કે—હે વાસુદેવ તમને નમસ્કાર પુર્વક પુછું છું કે ચૈત્ર કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ તથા મહિમા શું છે તે મને કહો. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે હે રાજન ! આ એકાદશી આ લો-

ક્રમાં અને પરલોકમાં સૌભાગ્ય આપવા વાળી છે તેનું વરથીની એવું નામ છે. વરથીનીના વ્રતના પ્રભાવે સર્વ કાળમાં સુખ પ્રાપ્ત થાય છે અને પાપનો નુકસાન થાય તો સૌભાગ્ય મળે છે. કોઇ દુરભાગ્ય સ્ત્રી હોય અને જો તે એ વ્રત કરે તો તેને પણ સૌભાગ્યની પ્રાપ્તિ થાય સર્વ લોકને ભક્તી તથા મુક્તી આપનારી એ વરથીની છે. અને માનવને સકલ પાપથી દુર કરી ગર્ભવાસથી મુક્ત કરનારી છે. એ વરથીની એકાદશીના વ્રતથી માંધાતા રાજ્ય સ્વર્ગમાં ગયા. અને ધુધુમાર વિગેરે ધણા રાજાઓ એ વ્રતથી મુક્ત થયા તથા ભગવાન શ્રી શંકર પણ ક્ષત્રીપાલથી મુક્ત થવા દશ હજાર વર્ષ પર્વત તપ કરવાથી જે ફળ મળે છે, તેજ ફળ આ વરથીની નામે એકાદશીનું વ્રત કરવાથી મળે છે, વરથીની એકાદશીનું વ્રત જે કોઇ ભક્તિપૂર્વક કરે છે તેના આ લોકમાં તથા પરલોકમાં મનોરથ પુર્ણ થાય છે હે નૃપ કિતમ પવિત્ર અને પાપને હરનારી તથા મહા પાપોનો નાશ કરવાવાળી અને વ્રત કરનારા નરને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપવાવાળી એ વરથીની છે. હે નૃપશ્રેષ્ઠ ! અન્નદાનથી ગજદાન મોટું અને તેથી ભુમીદાન શ્રેષ્ઠ છે ભુમીથી તિલદાન શ્રેષ્ઠ છે એનાથી સુવર્ણ, સુવર્ણથી અન્નદાન શ્રેષ્ઠ છે. અન્નદાનના સમાન કોઇ દાન છે નહિ. થયું નથી અને થનાર નથી, પિતૃદેવ, અને માનવ એઓ તૃપ્ત થાય છે. મોટા મોટા કવિઓએ એ દાનના સમાધન કન્યાદાન કહેલું છે અને ભગવાને પણ એ દાનના પુણ્ય જોદાન છે એમ કહેલું છે અને સર્વ દાનથી વિદ્યા દાન અધિક છે. તે સર્વ ફળ એકાદશી જે વરથીની તેવું વ્રત કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, જે નર પાપ ભોક્ષિત થઇ કન્યાવિકલ્ય ધન ઉપર જીવન પામે

છે. તે બૂમી જળમય થતાં સુધી નરકમાં વાસ કરે છે. માટે ગમે તે મત્ત કરીને પણ કન્યાનું ધન હરણ કરવું નહિ. હે રાજેન્દ્ર ! જે કોઇ લોભ થકી કન્યાવિક્રય કરી ધન લે છે, તે ખીજે જન્મે બિલાડી થાય છે. જે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ધનનો વ્યય કરી સાલકૃત કન્યાદાન કરે છે તેના પુણ્યની સંખ્યા કરવાને ચિત્ર-ગુપ્ત પણ રતબદ્ધ થાય છે એજ દૃશ્ય વિરથિની એકાદશીનું વ્રત કરવાથી મનુષ્યને પ્રાપ્ત થાય છે. કાસું, અડદ, મસૂર, ચણા, કોદરા, છનાના, મધ, પારકું જાજ એ વખત ભોજન અને મૈથુન એ દશ વાગત એકાદશીનું વ્રત કરવાવાળાએ દશમીને દીવસે વજના તણ્ણ કીડા, નિદ્રા; તાણુલ. દંતધાવન પરાપવાદ, દુષ્ટપણું, પતિત જોડે સંભાષણ, ક્રોધ અને અસત્ય ભાષણ આ એકાદશીને દીવસે વરજવા કાસું, અડદ, મગ, મિથ્યા ભાષણ કરવું. ખીજી વખત ખાવું અને મૈથુન ક્ષુદ્રાન્ત તેજ અને પારકાનું અન્ન એ એકાદશીને દીવસે વર્જ કરવાં. હે રાજા ! એવી વિધી પ્રમાણે વરથિની નામની એકાદશી વ્રત કરવાવાળા સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ અંતે અક્ષય મતિને પામે છે જે રાત્રે કોઇ જાગ્રરણ કરીને ભગવાન જનાર્દનનું પુજન કરે છે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ પરમગતિને પામે છે. સર્વ પ્રયત્ન પુર્વક પાપભીર પુરષોએ ચમચી ભીતિ ન પામવા આ એકાદશી વ્રત કરવું. આ એકાદશીનું આખ્યાન પઠન અને શ્રવણ કર્યાથી હજાર ગોદાનનું દૃશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે અને તે શ્રવણ તથા પઠન કરવાવાળો સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ વિષ્ણુ લોકમાં પૂજ્ય થાય છે.

વૈશાખ શુદની મોહિતા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુત્રે છે કે—હે જનાર્દન વૈશાખ શુક્લ એકાદશીનું નામ અને તેનો વિધિ તથા ફળ શું છે તે કહો. આવા ધર્મરાજન પ્રશ્નથી શ્રીભગવાન કહે છે કે—હે ધર્મનંદન ! પુર્વે શ્રીરામચંદ્રજીએ પ્રશ્ન કરવાથી વસિષ્ઠરૂપીએ જે કથા કહી તેજ કથા હું તમને કહું છું તે અવશ્ય કરો. શ્રીરામચંદ્રજી પુત્રે છે કે—હે ભગવાન વસિષ્ઠરૂપી ! સર્વ દુઃખનો નાશ કરનાર અને સર્વ ખાખનો ક્ષય કરનાર એવું સર્વ જ્ઞોત્સનામાં જે ઉત્તમ વૃત હોય તે અવશ્ય કરવાની હું ઇચ્છા રાખું છું. હે મહામુને ! મેં સીતા વિરહથી ઘણાં દુઃખ ભોગવ્યાં છે તેથી હું ભય પામી આપને પુછું છું. આવા શ્રીરામચંદ્રજીના પ્રશ્નથી વસિષ્ઠજીએ કહ્યું કે હે રામ ! તમારું નામ લેવાથીજ મનુષ્ય પાવન થાય છે, એવા તમે જાતાં નિષ્કાવંત જુદીથી ઉત્તમ પ્રશ્ન કરેલ છે. તેથી લોક હીતાર્થે હું સકળ પવિત્રમા પવિત્ર અને વૃતમાં ઉત્તમ વૃત કહું છું હે રામ ! વૈશાખ શુક્લપક્ષની મોહિની નામે એકાદશી છે. તે સર્વ પાપ હરણ કરવામાં સમર્થ છે, એ એકાદશીના વૃતના પ્રભાવે મનુષ્ય મોહ જન્મગથી અને પાપથી મુક્ત થઈ જાય છે એ હું ખરું કહું છું. રામ ! એ કારણે માટે તમારા જેવાએ પણ પાપનો ક્ષય કરવાવાળા અને દુઃખનો વિનાશ કરવાવાળા એ એકાદશી કરવી. હે રામ ! એકામ ચિત્તવડે શુભ અને પુણ્યપદ અવશ્ય કરે એના અવશ્યથી મહા પાપનો નાશ થાય છે. રમ્ય એવી સરસ્વતી નદીને વડે બદાવતી નામે નમ્સી હતી અને ત્યાં દ્રુતિમાન નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. હે સમ્યક્ ! તે રાજા મંદ્રવંશમાં હ-

તપન થયેશે મહા ધૈર્વવાન અને સત્યસાગર હોય, તેની નગરીમાં
 ધનધાન્યથી યુક્ત એક વાણીઓ રહેતો હતો, તેનું નામ ધનપાળ
 હતું, તે પુણ્યકર્મ પ્રવર્ધક હતો. પરબડીઓ, અન્નક્ષેત્રો, ધર્મશા-
 ભાઓ, તળાવો તથા બગીચા વિભેદે પોતાના પૈસાથી પરમાર્થ
 કરમાવાળો હતો. વિષ્ણુની ભક્તિ કરવાવાળો અને સ્વભાવે શાંત
 હતો. તેને સુમતિ, ધૃતિમાન મેધાવી, સુકૃતિ, દુષ્ટયુદ્ધિ એ પાંચ
 પુત્રો હતા, તેમા પાંચમો દુષ્ટયુદ્ધિ પાપી અને વેસ્થાની સંગતિમા
 પ્રીતિવાળો હતો તથા જરની વાર્તાઓ જાણતો હતો. સોગડા
 રમવાના વ્યસનમા આસક્ત અને પરસ્ત્રી સાથે સંભોગ કરવાની
 ઇચ્છા રાખતો હતો. દેવ, આત્મી, વૃદ્ધ, પિતર અને બ્રાહ્મણ
 એમને કદી પણ માનતો ન હતો. અન્યાય કરનારો દુષ્ટાત્મા
 પિતાના દ્રવ્યનો લૂચ કરનાર અભક્ષાભક્ષક પાપી સુરાપાન કર-
 નારો, જામ પામેલી હાષ્ટિવાળો અને ચૌઠામા પણ વેસ્થાના કં-
 ઠમા હાથ નાખનારો હતો, તેને એવો જોઈ તેના પિતાએ ધર-
 માથી કાઢી મુક્યો અને તેના બાઇઓએ પણ તેના ત્યાગ કર્યો
 તેના શરીર ઉપર જે ધરેણા હત્ય તે પણ વિષમ આદિ નીચ
 કર્મમા તેણે ગુમાવ્યા. જ્યારે એની પાસેના ધનનો લૂચ થયો
 ત્યારે વેસ્થાઓએ પણ તેનો ત્યાગ કર્યો. તેની પાસે વસ્ત્ર પણ
 રહ્યું નહી અને કુવાથી પીડિત થયો ત્યારે ચિંતા કરવા લાગ્યો.
 કે-હવે હું શું કરું ? ક્યા જાઉં ? હું ક્યા ઉપાયે જીવીશ ! પછી
 તેણે ચોરી કરી તેની તપતા અધિકારીઓએ તેને પકડ્યો પણ
 તેના પિતાના નામથી તેને છોડ્યો તે આ પ્રમાણે હર્ષેશ્ચ ચોરી
 કરે અને રાજવીરુધ તેને પકડે અને મેલ્ડ સરકારનેના દીકરો
 જાણી બાપમા નામથી છોડી મુકે પણ એક સમયે દુષ્ટયુદ્ધિ એ-

રીના કામમાં પકડાયો તે દુરાચરણુને છોડતો નથી માટે એને શિક્ષા આપવી જોઈએ. એમ વિચર કરી રાજપુરુષે તેને ખુબ બાધ્યો અને આબકાથી માર્યો પછી તેને દેસપાર કરવાની રાજાની આજ્ઞા થતા તેને બંધનથી મુક્ત કરી પછી રાજાના બચથી બ્રહ્મ યુદ્ધિયા ઘોર વનમા ગયો ત્યાં ક્ષુધા અને તૃષ્ણાથી પીડીત થઈ આન તેમ દોડાદોડ કરે. અને સિંહ દરણુ, બુંડ અને ચિતા વિગેરેને મારવા લાગ્યો અને તેમના માસ વડે પોતાનું જીવન ગાળતો હતો. તથા હાથમાં ધનુષ્ય અને પીંઠ બાજુનો બાથો બાધી વનમા ફરતો હતો. તથા અરણ્યમા સંચાર કરનાર પક્ષી અને જનાવરોને મારે. ચક્રોર મોર, કંક તેતર, ઉદ્ધર વિગેરેને નિર્દય દુષ્ટયુદ્ધિ રોજ મારે પુર્વ જન્મે કરેલા પાપથી પાપરૂપી કાઠવમા પડ્યો અને દુઃખ તથા શોકવડે વ્યાપ્ત થઈ રાત દિવસ ચિંતા કરે એક સમય કોઈ પુણ્ય થઈ તે દુષ્ટયુદ્ધિ ફરતો ફરતો કાઠિણ્ય રૂપિના આશ્રમમા આવ્યો કાઠિણ્ય રૂપિ વૈશાખ માસમાં બાગીરથમા સ્નાન કરતા હતા એટલામા ક્ષુધાથી પીડા પામતો તે દુષ્ટયુદ્ધિ સહેજ ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો રૂપિએ સ્નાન કરી ઉપર આવી વસ્ત્ર નિચોવવા લાગ્યા. તે વખતના છાટા તે દુષ્ટયુદ્ધિના અરીર ઉપર પડ્યા. તે વસ્ત્ર બિંદુના સ્પર્શથી તેનું પાપ અને અશુભ ગયું અને કાઠિણ્ય રૂપિની સામે ઉભો રહી હાથ જોડીને બોલ્યો કે—હે બ્રહ્મા ! આ જન્મ કરેલા પાપનું, પ્રાપ્તિત યત્ન વગર હોય તે કહો. કેમ કે આ સમય મારી પાસે દ્રવ્ય નથી. કાઠિણ્ય રૂપિએ કહ્યું કે નેથી તારા પાપનો નાશ કરવો હોય તો એકાગ્ર ઈતઃકરણથી પ્રવણ કર. વૈશાખ શુક્લ પક્ષમાં મોહિની નામની જે એકાદશી છે તેનું વ્રત મારી આજ્ઞાથી તું કર. એકા-

દશી પ્રાણીઓનાં મેર તુલ્ય પાપનો નાશ કરે છે. અને ધણુજ જન્મથી સંપાદન કરેલું પાપ પણ મોહિનીને દિવસે અપવાસ કરવાથી હરણુ થાય છે. આવાં રૂપિનાં વચન સાંભળી દુષ્ટબુદ્ધિ મનમાં હર્યો. હે નૃપએષ ? કૌડિષ્ય રૂપિના ઉપદેશથી દુષ્ટબુદ્ધિએ યથાવધિ વ્રત કર્યું તેથી તે પાપ રહિત થયો અને દિવ્યદેહ ધારણુ કરી ગરૂડ ઉપર બેસી સર્વોપમ દ્રવ્યની વરજ એવા વૈષ્ણવ લોકમાં ગયો. વસિષ્ઠ કહે છે કે—હે રામચંદ્રજી ! આવા પ્રકારનું વ્રત તમામ મોદનો નાશ કરવાવાળુ છે એ વગર બીજું ચરાચર ત્રિલોકમાં નથી. યજ્ઞો, તીર્થો, અને દાનો એ વ્રતની સોળમી કળા પામતાં નથી. હે રાજન ! એ વ્રતનો પાઠ અવશ્ય કરનારાઓને હજાર મોદાનનું ફળ મળે છે.

વૈશાખ વદની અપરા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે—હે જનાર્દન ! વૈશાખ કૃષ્ણ એકાદશીનું મહાત્મ્ય અને તે એકાદશીનું નામ શું છે ? તે અવશ્ય કરવાની ક્ષણ છે તે કહો. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—રાજ ! લોકહિતાર્થે તમે ઉત્તમ પ્રશ્ન પુછેલ છે મહા પુણ્ય આપવાવાળી અને મહા પાતકનો નાશ કરનારી અપાર ફળ આપનારી એવી અપરા નામની આ એકાદશી છે. હે રાજન ! જે કોઇ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરે છે તે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે. અદ્વૈતા, ગૌતમતા અને ઋણહૃતા કરનારો બીજાના પાપનું ઉચ્ચારણુ કરનારા અને પરસ્ત્રીના આસક્ત એવા મહા પાપીઓ પણ અપરાના વ્રતથી ત્વરાથી પાપ મુક્ત થાય છે. હે રાજા ખોટી સાક્ષી પુરનાર ને ખોટા જોસ જોનાર જોશી અને ખોટું અક્ષિપદ આપનાર વૈદ એ

સર્વ ખોટી સાખ આપનાર જેવા છે. તેથી તે સર્વ નર્કમાં જાય છે તેઓએ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવું જોઈએ કે જેથી તેઓ પોતે કરેલાં પાપથી મુક્ત થશે. કોઈ ક્ષત્રીએ પોતાના ક્ષત્રીયધર્મના પરિચામ કરી મુદ્દમાંથી નાશી જાય તો તે પોતાના ધર્મથી બહિષ્કૃત થઈ ઘેર નરકમાં જાય છે. હે રાજા ! તે પણ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવાથી પાપમુક્ત થઈ સ્વર્ગમાં જાય છે. જે કોઈ ગુરુ પાસેથી વિલામ્બાસ કરી તેની નિંદા કરે તે મહાપાપી થઈ દારણ્ય નરકમાં જાય છે. પણ જો તેમણે અપરાનું સેવન કર્યું હોય તો તેની પણ ઉત્તમ મતી થાય છે. હે રાજા ! અપરાનું મહાત્મ્ય હું કહું છું તે સાંભળો. કાર્તિક માસમાં પુષ્કળ તીર્થમાં સ્નાન કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. આગીરથીની પિંડ દાન કરવાથી પીતૃ વ્રત થવાથી જે ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે. સિંહરાશ્ત્રીતા ગુરમાં જામતી જોદાવરીમાં સ્નાન કરવાથી જે પુણ્ય થાય છે. કુંભરાશ્ત્રીના ગુર હોય ત્યારે કેદાર દર્શનથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. જમરીનાસમથુનાં દર્શન તથા તીર્થ સ્નાનથી જે ફળ મળે છે. સૂર્ય ગ્રહણ હોય ત્યારે કુરુક્ષેત્રમાં પુણ્ય કરવાથી જે ફળ મળે છે. મન્ન, અન્ન અને સુવર્ણ તથા પદ્મમાં સુવર્ણનું દાન આપવું. આદિ દાનોથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. તે સર્વ ફળ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવાથી થાય છે. અર્ધ પ્રસવ થયેલી ધેતુ, સુવર્ણ અને પૃથ્વીનું એ દાન કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, તેજ ફળ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવાથી થાય છે. અપરાનું વ્રત પાપરૂપી વૃક્ષને કાચવામાં મુહાડા સમાન છે. પાપરૂપી લોકાને બાળવાને અગ્નિ સદૃશ છે, પાપરૂપી અંધકારનો નાશ કરવામાં સૂર્ય સદૃશ અને પાપરૂપી હરિકુને મારવામાં સિંહ છે. પાણી ઉપરના પર-

પોતા અને વનમા થી જેવો મધ કરનારી માંખી જેવો, એકાદ-
ઓતું વૃત કર્યા વગર રહેવાનો જન્મ નિર્વર્તક જામ અરણ્ય પામશે.
આટલે અપરા એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરી ભગવાન ત્રિવિક્રમનું
પુજન કરવું એમ કરવાથી મનુષ્ય સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વિષ્ણુ
લોકમાં જાય છે. હે ધર્મગત ! લોકલિતાર્થ મેં તમને આ વૃત
કહ્યું છે આ વૃતનું અરણ્ય તથા પઠન કરવાથી મનુષ્ય સર્વ પાપથી
મુક્ત થઈ જાય છે.

જેષ્ઠ સુદની નિર્જળા નામની એકાદશી,

બીમસેન શ્રી વ્યાસજીને પૂછે છે કે—હે મહા બુદ્ધિમાન
પિતામહ માઈ વચન અરણ્ય કરો. યુધિષ્ઠિર, કુંતી, દ્રૌપદી, અર્જુન
નીકુલ અને સહદેવ એ સર્વ એકાદશીને દિવસે કાષ્ઠપજ ભોજન
કરતા નથી અને તેઓ તે દીવસે મને પણ ભોજન કરવાની ના
ખાડે છે, પણ હે તાત હું આપને પુછું કે—માથાથી ભૂખ્યું રહી
અકાતું નથી. મારી કુધા દુસહ છે. હું દાન આપીશ. વિધિપૂર્વક
કેશવ ભગવાનનું પુજન કરીશ, પણ ઉપવાસ કર્યા વગર એકાદ-
શીનું ફળ સી રીતે ચળશે ? આવા બીમસેનના વચન અરણ્ય કરી
વ્યાસ મુનિને કહે છે કે—હે બીમસેન ! જો તને સ્વર્ગ અત્યંત
પ્રિય હોય અને નરક અપ્રિય હોય તો ઉભય પક્ષની એકાદશીએ
ભોજન કરવું નહિ. આવાં વેદ વ્યાસજીનાં વચન અરણ્ય કરી બીમે
કહ્યું કે, હે મહા બુદ્ધિમાન ! હે પિતામહ ! તમારી પાસે કહું છું
કે, મારાથી એક સમય ભોજન વિષ્ણુ રહેવાય નહિ તો ઉપવાસ
સી રીતે થાય ? કેમકે વક્ષ જામનો અગ્નિ આરા પેટમાં નિરતર
વાસ કરે છે. આથી હું મહાજન્મ જન્મ ભક્ષણ કરું છું ત્યારે તે કાંત
જાય છે, આટલે હે મહાકુમર ! હું એક ઉપવાસ કરીશ. પણ તો

એવો દોવો જોઈએ કે-જેનાથી પુણ્યની અને સ્વર્ગ બન્નેની પ્રાપ્તિ થાય તેનો વિચાર કરી નિશ્ચય પુર્વક કદા એકાદશીનું એક ઉપાસણ કરવું તે મને કહેા. આવા ભીમસેનનાં વચન શ્રવણ કરી, વ્યાસ મુનિએ કહ્યું કે-હે નરશ્રેષ્ઠ ભીમસેન ! તે' મારી પાસેથી વેદોક્તાધર્મ તથા મનુષ્યધર્મ શ્રવણ કર્યાં. પણ કલિયુગમાં કરવા તે અશક્ય છે. માટે સુખ પુર્વક થોડા દ્રવ્યે અને થોડા કમેશી ધણું ફળ આપે એવો સર્વ પુરાણનો સાર હું તને કહું છું ઉભય પક્ષની એકાદશીને દિવસે ભોજન કરવું નહિ એકાદશીને દિવસેજ ભોજન કરતા નથી તે નરકમાં જતા નથી એવા શ્રી વ્યાસજીનાં વચન શ્રવણ કરી મહાબાહુ ભીમસેન પીંપળાના પાન જેવો ધર જવા લાગ્યો અને બયથી વ્યાકુળ થઈને પુનઃ પુછવા લાગ્યો કે, હે પિતામહ ! શું કહું ? મારાથી ઉપવાસ થતા નથી. માટે હે પ્રભુ ! એકજ ઉપવાસથી ધણું ફળ મળે તેવું એકજ વ્રત મને કહેા, વ્યાસજી કહે છે કે જેઠ માસમાં વૃષભ તથા મિથુન સંક્રાંતે જે શુકલ એકાદશી આવે, તે દિવસે પ્રયત્ન પૂર્વક જળ વગર ઉપવાસ કરવો. સ્નાન કરતી વેળાએ અને આચમન સમયે જેટલું જળ સુખમાં લેવું પડે તેનો પણ ત્યાગ કરીને સુવર્ણ જોખવાનું વજન જે માસો તેટલાજ ભાર જળથી આચમન કરવું. ગાયના કાન જેવો હાથ કરી તેમાં ઉપર કહેલા પ્રમાણથી જળ લઈ આચમાન કરવું. તેજ પવિત્ર દેહને શુદ્ધ કરનાર છે. તેથી આહુ' યા વિશેષ પીવાથી મલપાન સમાન થાય, માટે તેટલાજ જળનો ઉપયોગ કરવો નહિ તો વ્રતને ભંગ થાય. ઉદયકાળથી બીજા દીવસના ઉદયકાળ પુર્વના ઉપર કહેલા આચમન સિવાય જળ લેવું નહિ. એવી ખાર એકાદશીનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. પછી બાર રસને દિવસે પ્રભાતકાળે સ્નાન કરી જળ અને સોનું વિધિ

બ્રાહ્મણને અર્પણું કરવું. અને ત્યાર પછી બ્રાહ્મણ સહ ભોજન કરવું. હે ભીમસેન ! તેમ કરવાથી જે પુણ્ય થાય છે, તે હું કહું છું તે શ્રવણ કર. એક વર્ષમાં જેટલી એકાદશી છે, તેટલું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. એ નિઃસંદેહ છે. શંખ, ચક્ર, અને મદા ધારણ કરવાવાળા કેશવ ભગવાને અને એમજ કહેલું કે-સર્વધર્મનો પરિ ત્યાગ કરી અને શરણ થા. એકાદશીના ઉપવાસ વડે નર પાપથી મુક્ત થાય છે. કલિયુગમાં દ્રવ્ય અને સ્મૃતિ પ્રતિપાદિત સંસ્કારથી શુદ્ધિ નથી. જ્યાં સંસ્કાર નથી એવા કુષ્ઠ કલિયુગમાં વૈદિક સંસ્કાર તો ક્યાથી. હે ભીમસેન ! હે વાયુ પુત્ર ! ! તને વારંવાર કહેવાથી શું વિશેષતા છે ! ખંતે પક્ષની એકાદશીને દિવસે ભોજન કરવું નહિ, અને જ્યેષ્ઠ માસની શુક્લપક્ષની એકાદશી તે દિવસે પાણી વગર ઉપવાસ કરવો. હે વરકોદર એ ઉપવાસ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે શ્રવણ કર. સર્વ તીર્થમાં સ્નાન કરવાથી અને સર્વ દાનો આપવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. હે વરકોદર ! તે સર્વ ફળો નિર્જરા એકાદશી કરવાથી થાય છે, અને એક વર્ષમાં જેટલી કૃષ્ણ અને શુક્લપક્ષની એકાદશીયો છે તેટલી એકાદશીયોને દિવસે ઉપવાસ કરવાનું જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, તે મનુષ્ય સિંહ તને સત્ય કહું છું કે એ એકાદશીનું નિર્જળ ઉપો-પણ કરવાથી મહા ભયંકર મોટા દેહવાળા કૃષ્ણ અને પીળા વર્ણના યમદુતો, દંડ અને પાશને ધારણ કરનારા કુર છતાં પણ સ્પર્શ કરતાં નથી અને પીતાંબર પહેરેલ શંખ ચક્ર ધારણ કરનારા મનોવેમથી ચાલનારા તથા શાંત એવા વિષ્ણુ દુતો અંત-કાલે વિષ્ણુપુરીમાં લપ્ત જાય છે, માટે સર્વ પ્રયત્નથી નિર્જળા એકા-દશીએ ઉપવાસ કરવો, અને જળ તથા ગાય અર્પણ કરવી, તેથી સર્વ

પાપથી મુક્ત થવાય છે. વૈશ્વપાશઝપિ જનમેજયને કહે છે કે હે જનમેજય આવા વ્યાસજીનાં વચન શ્રવણ કરીને બીમસેને તે નિર્જળા એકાદશીનું વ્રત કર્યું. હે જીપાળ ! તું પણ તે પ્રમાણે સર્વ પાપનો નાશ થવા માટે પ્રયત્ન પુર્વક ઉપવાસ કરી દરીનું અર્ચન કર. કે કોઈ આજ નિર્જળા એકાદશીનું ઉપોપણ્ય કરી હે દેવના ઇશ કાલે દ્વાદશીને દીવસે ભોજન કરીશ, એવો સંકલ્પ કરી સર્વ પાપનો નાશ થવા માટે અહા અને ઇંદ્રિય પુર્વક ઉપવાસ કરશો. તે સ્ત્રી વા પુરુષનાં મેર મંદીર સદ્રશ પાપરૂપી પર્વત એકાદશીના પ્રભાવથી ભરમ થશે. એ એકાદશીને દીવસ ઉદ્દત્તો નીયમ કરવાવાળાએ વસ્ત્ર યજ્ઞ વૈષ્ટ્ય કરીને સુવર્ણ સહ ધરો. આદ્યજીને અર્પણ કરવો. એ પ્રમાણે કરે તે એકાદશીના પુણ્યને મહત્ત્વ કરશો. એ એકાદશીને દીવસે જે કોઈ નર સ્વાન, દાન જપ અને હોમ વગેરે કરશે, તેને પ્રહરે પ્રહરે અનંત સુવર્ણના દાનનું ફળ પ્રાપ્ત થશે. અને જે જે દાન કરે તે અક્ષય થાય એવાં ભગવાનના વચન છે. હે રાજા ! નિર્જળા એકાદશી વગર બીજો કયેક ધર્મ છે ? જે કોઈ એ એકાદશીને દીવસે વિધીપુર્વક ઉપવાસ કરી સુવર્ણ અન્ન અને વસ્ત્રદાન કરશે તે વિષ્ણુપદને પ્રાપ્ત થશે. અને તેનું દાન પણ અક્ષય થાય છે. એકાદશીને દીવસે અનાજનું ભોજન કરે છે તે પાપને ભોગવે છે, અને આ લોકમાં આડાલ થઈને મરણ પછી દુરગતીને પ્રાપ્ત થાય છે એકાદશીને ઉપવાસ કરી જે દાન આપે તે જ્યેષ્ઠ શુક્લ પક્ષની એકાદશીએ દાન આપવાથી ઉત્તમ પદને પામશે. અક્ષત્યા કરનારા, મજ પાન કરનારા, ગુરૂ દ્રોહી અને ખોટું બોલનારા એ બધા એ એકાદશીનું વ્રત કરવાથી પેત પૈતાના પાપથી મુક્ત થઈ જાય છે.

શ્રી ભગવાન કહે છે—કે હે ભીમસેન ! વળી એ એકાદશીને દી-
વસે વીશેષમાં રત્ની તથા પુરષોએ અદ્વાપુર્વક ઇન્દ્રિય દમન કરી
ભગવાન જળાશયનું પુજન કરવું અને ગૌદાન આપવું. પ્રત્યક્ષ
ગાય ન મળે તો ધીની ગાય કરીને આપવી. અને ધણી દક્ષિણ
તથા હરેક જાતનાં પકવાનો કરી અદ્વાપુર્વક આહાણીને આપી
સંતુષ્ટ કરવા. ભગવાન કહે છે—કે હે ધર્મ કરનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ !
આહાણુ સંતોષ પામ્યાથી મોક્ષ આપનાર હરી ભગવાન તુરંત
સંતોષ થાય છે જે કોઈ એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ કરતો નથી
તે આત્મદ્રોહ કરનારો દુરાચારી પાપી અને દુષ્ટ છે. એમાં મન-
દેહ નથી એ એકાદશીનું ઉપપોષણ કરનારો પોતાનાં સો કુળ
સહ ભગવાન વાસુદેવના મંદિરમાં જન્મ છે, માટે શાંત અને દા-
નશીલ શુદ્ધ ભગવાનનું પુજન કરવું તથા જનમરણ સહ એકાદ-
શીનું વ્રત કરવું અન્ન, જળ, ગાય, વસ્ત્ર, શય્યા, આસન પાત્ર
અને છત્ર નિરજળા એકાદશીને દીવસે અરપણુ કરવાં. જે કોઈ
પાત્ર નાદ આહાણુને જોડા અર્પણુ કરે છે. તે સુવર્ણના વિમા-
નમાં બેસી સ્વર્ગમાં જાય છે. જે કોઈ ભક્તિ વડે માંડે કીર્તન
કરશે તથા શ્રવણુ કરશે તે બન્ને નિઃસંદેહ સ્વર્ગમાં જશે. અ-
ભાવારથાને દીવસે સુર્ય અંકુષુ વેળાએ આદ્ય કરવાથી મનુષ્યને જે
ફળ મળે છે તેજ ફળ એકાદશીની કથા અવધુ કરવાથી મળે છે.
નિશ્ચય પુર્વક દાતણુ કરી સંકલ્પ કરવો કે એકાદશીને દીવસે
આહાર તથા જળનો ત્યાગ કરીશ. ભગવાન કેશવની પ્રીતી થવા
માટે આચમન જળ પ્રાશન ન કરતાં એકાદશીનો ઉપવાસ અને
ભારણને દીવસે દેવ દેવના ઇશ ત્રિવીર્ય તેનું પુજન કરવું મેંદ
મુખ્ય અને જળ વીંચેર સામગ્રીથી વીંધીપુર્વક હરીનું પુજન ક-

રવું અને આ મંત્રનો ઉચ્ચાર કરવો કે-હે દેવના દેવ ! ર્ષીકેશ હે સંસાર સમુદ્રમાંથી તારવાવાળા ! ! આ વિદ્વંશ દાનથી અને ઉત્તમ પદમાં લઇ જાઓ, હિપાનહ અને ફળસહ કુંભ અર્પણ કરવા. એ દાનથી ખીજ દાનો પણ આપવાં પણ વીશેષ કરીને જળ અને ઘેનુ દાન કરવું. અને બ્રાહ્મણને ભોજન આપી પછી પોતે જમવું. આવું પાપ નાશક નીર્જળા એકાદશીનું સંપૂર્ણ વ્રત જે કરશે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ ભગવાનના પદને પ્રાપ્ત થશે. આવાં શ્રી વેદવ્યાસજીનાં વચન શ્રવણ કરી ભીમસેન એકાદશીનું વ્રત કરવા લાગ્યો. તેથી એ એકાદશીનું પાડન એકાદશી એવું નામ પ્રખ્યાત થયું.

જેષ્ઠ વદનિ યોગીની નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે ભગવાન જેષ્ઠ શુકલ નિર્જળા એકાદશીનું મહાત્મ્ય મેં શ્રવણ કર્યું, જેષ્ઠ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું ? હે મધુસૂદન ! તે કૃપા કરીને કહો. આવા ધર્મરાજના પ્રશ્નને શ્રવણ કરી ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે ધર્મ રાજ ! વ્રતમાં ઉત્તમ વ્રત તમારી પાસે કહું છું સકળ પાપનો ક્ષય કરનાર, અને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપનાર એવું જેષ્ઠ કૃષ્ણ પક્ષની યોગીની નામની એકાદશીનું વ્રત છે. તે મહા પાપનો નાશ કરનાર અને સંસાર સમુદ્રમાં ડુબેલાને પાવન કરનાર તથા ત્રણ જન્મતમાં સારણુત છે. હે નરાધીપ ! તેમાં પાપને હરણ કરનારી પ્રાચીન કથા હું કહું છું. અલકાપુરીના અધીપતી કુબેરજી શીવ-પુજન કરવાવાળા હતા. અને તેના પુષ્પ લાવનારો હેમ માળી નામે સેવક હતો. તે કુબેરજીની બી ઉત્તમ સ્વરૂપવતી. વીશ્વાલાક્ષી

નામે હતી તે તેની સાથે રહેલી કામપાશ્વથી વશ થયેલો હતો. એક સમય તેણે માનસરોવરમાંથી પુષ્પો લાવી કુબેરને ઘેર ન પહોંચાડતાં પત્ની સાથે પ્રેમયુક્ત થઇ ઘેર રહ્યો. હે રાજા ! કુબેર દેવમંદીરમાં શીવપુજન કરતા હતા તેથી મધ્યાન કાળ સુધી પુષ્પોની વાટ જોઇ અને તે હેમવાળા તો પોતાને ઘેર પોતાની સ્ત્રી સાથે રમણ કરવા લાગ્યો. ધણો સમય થતાં કુબેરે કાપયુક્ત થઇ કહ્યું કે હે વક્ષ ! હજી સુધી દુરાત્મા હેમમાળા કેમ ન આવ્યો ? તેનો તપાસ કરો આ પ્રમાણે વારંવાર કુબેરે કહ્યું, ત્યારે વક્ષેએ તપાસ કરી ને કહ્યું કે—હે મહારાજ ! તે તો સ્ત્રી સાથે કામાસક્ત થઇ પોતાની ઇચ્છાથી ઘેર ગમે છે આવાં વક્ષોનાં વચન શ્રવણ કરી કુબેરને ધણો વેગ પડ્યો અને કહ્યું કે તેને તુરત લાવો. એટલામા ધણો કાળ થઇ ગયો એવું જાણી બચથી આપ્યો વ્યાકુળ થએલી એવાં તે હેમમાળા આનીને નમસ્કાર કરી કુબેરના સન્મુખ ઉભો રહ્યો. તેને જોતાંજ કુબેર ધણો કાપાવિષ્ટ થયો તેની આંખો લાલ થઇ ગઇ તથા કાપથી તેના હોઠ ફરકવા લાગ્યા અને કહ્યું કે—હે મહાપાપી ! દુષ્ટાચારી તેં દેવનું અપમાન કર્યું એ માટે તું કષ્ટી થઇને સ્ત્રી વિયોગી થઇશ હવે તું મારા સ્થાનમાંથી નીચ સ્થાનમાં જા. આ પ્રમાણે કુબેરનું બોલવું થતાં તે તે સ્થાનમાંથી પડ્યો અને આખે શરીરે કાઢ થયો તેથી ધણોજ દુઃખી થયો. તે એવો નો શોર અરણ્યમાં પડ્યો કે ત્યાં તેને કાંઈ ખાવાનું મળે નહી. પીવાને પાણી મળે નહી. તેથી તેને દીવસે સુખ થાય નહી અને રાત્રે નિદ્રા પણ આવે નહી. શિયાળા અને ઉનાળાના દીવસમાં એને ઘણુંજ દુઃખ વેલું પડે, પણ શીવપુજનના પ્રમા-

વધી એની સ્મૃતી નષ્ટ થયેલી ન હતી. પાપથી વ્યાપ્ત થયેલો પશુ
 પુર્વ કર્મ જાણતો હતો આ પ્રમાણે કરતો કરતો તે હેમાદ્રિ પર્વત
 ઉપર આવ્યો. ત્યાં જોતું આયુષ્ય બ્રહ્મદેવતા સાત દીવસનું છે, અને
 જે મુનીમા શ્રેષ્ઠ તથા તપના સાગર એવા માર્કન્ડેય કપીને જોયા,
 પછી બ્રહ્મ સભા સદસ્યમાં તે પાપકર્મ કરવાવળો દેવમાળી
 નમસ્કાર કરી ઉભો રહ્યો ત્યારે ઋષી શ્રેષ્ઠ માર્કન્ડેય મુનિએ જોઈ
 પરોપકાર માટે પાછો બોલાવી પુછ્યું કે, તું કુળી થઈ નિંદા કેમ
 થયો ? આવો માર્કન્ડેય રૂપીનો પ્રશ્ન શ્રવણ કરી તે બોલ્યો કે—હે
 મહારાજ ! હે મુનીશ્વર ! હું હૈમ માળી નામનો કુબેરનો સેવક છું
 હું નિત્ય માનસરોવરમાંથી પુષ્પ લાવી શીવપુજન સમયે કુબેરને
 આપતો હતો. એક સમય મારાથી તે કાળમા અંતર થયો. કારણ
 કે હું કામ વ્યાકુળ મનથી સ્ત્રી સૌખ્યમા સક્ત થયો. તેથી રાજના
 રાજ જે કુબેર તેમણે કાંઈથી અને શ્રાપ આપ્યો. તેથી સ્ત્રીવિયોગી
 હું કુળી થયો અને મારા કાંઈક શુભ કરમના યોગે તમારી પાસે
 પ્રાપ્ત થયો. સતપુરૂષોત્તું ચિત્ત પરોપકારમાંજ આસક્ત રહે છે. એવું
 જાણી પાપી એવો જે હું તેને પ્રાપ્તિ કરી. માર્કન્ડેય ઋષી કહે
 છે—હેમ માત્રી ! તું મારી પાસે ખર્ચ બોલ્યો, જુદું બોલ્યો નહી
 માટે તને શુભ વરતનો ઉપદેશ નહીં છું બ્યેટના કૃષ્ણ પક્ષમાં
 ચોગીની નામની એકાદશી છે તેનું તું વ્રત કર તે વ્રતના પ્રમા-
 નમાંથી કુશલતાથી મુક્ત થઈશ આવાં માર્કન્ડેયનાં વચન શ્રવણ
 કરી તેણે સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા રૂપીએ તેને બોધપરથી ઉઠાડ્યો
 તેથી તે બલોજ હર્ષ પામ્યો. માર્કન્ડેયના ઉપદેશથી તેણે તે ઉત્તમ
 વ્રત કર્યું તે વ્રતના પ્રભાવે તે દેવરૂપ થયો અને તે સ્ત્રીસહ ઉત્તમ

સુખ ભોગવવા લાગ્યો. કૃષ્ણ કહે છે કે—હે ધર્મ રાજા ! આવા પ્રકારનું યોગીની વરત તમને કહ્યું. અઠ્યાસી હજાર આઠસોને ભોજન આપવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે; હે રાજા ! મહાપાપનો નાશ કરનારી અને મહા પુણ્ય ફળને આપનારી યોગીની નામની જ્યેષ્ઠ કૃષ્ણ એકાદશી મેં તમને કહી.

અષાઢ સુદની શયની નામની એકાદશી.

પુષ્કિર રાજા પુછે છે કે—હે કેશવ ! અષાઢ શુક્લ એકાદશીનું નામ તથા વિધિ અને દેવ કોણ છે તે કહો. ભગવાન બોલ્યા કે હે પૃથ્વીપાલન ! મહાત્મા નારદ રૂપીએ પ્રશ્ન કરવાથી અક્ષરેવે કહેલી જે આશ્ચર્યકારક કથા છે તે હું તમને કહું છું. નારદ પુછે છે કે—હે અક્ષરેવ અષાઢ શુક્લ પક્ષની એકાદશીનું નામ શું છે ? તે વિષ્ણુની આરાધના કરવા માટે કૃપા કરીને મને કહો. અક્ષાણ કહે છે કે હે સુની શ્રેષ્ઠ ! હે કલહપ્રિય ! તું વૈષ્ણવ છે તે ઉત્તમ પ્રશ્ન પુછેલ છે, લોકોમાં એકાદશી વગર અન્ય વૃત નથી સર્વ પાપનો નાશ થવા માટે પ્રચલન પુર્વક જે વરત કરવું તે શુક્લ એકાદશીનું વરત તને કહું છું. એકાદશીનું વરત પાપનો નાશ કરનાર અને પુણ્ય તથા સર્વ કામ આપનાર છે તેને જે કરતા નથી તે નરકના ભોગી છે. અષાઢ શુક્લા એકાદશી શયની નામથી પ્રસીદ્ધ છે. ભગવાન રૂપીકેશની પ્રપ્તિ માટે એ ઉત્તમ વૃત કરવું. હે નારદ ! એ સંમંથની હું તને પુરાણની શુભ કથા કહું છું કે જે શ્રવણ કરવાથી મહા પાપનો નાશ થાય છે. સુર્મવંશમાં પ્રતાપપાત માધાતા નામે રાજા હતો. તે

સત્યવાદી અને સાર્વજનિક હોતો. તે ધર્મિ હોતો. તે ધર્મથી પુન-
 વાન પ્રજાનું પાલન કરતો હોતો. તેના રાજમાં આધીન-મનની
 ચિંતા, બાધી રોગ અને દુર્ભિક્ષ ન હોતો તેની પ્રજા નિર્ભયપણે
 ધનધાન્યથી યુક્ત હતી. તેના ભંડારમાં અન્નાયથી વિપારજીત ક-
 રેલું દ્રવ્ય ન હતું તેણે ધણા વર્ષ પર્યંત રાજ્ય કર્યું એક સમય
 તે રાજ્યના કોઈ પાપના પરીણામથી તેના રાજ્યમાં ત્રણ વર્ષ
 વરસાદ ન વરસવાથી કાળ પડ્યો તેથી તેની પ્રજા ઉદ્વેગ અને
 ક્ષુધાપીડિત થઈ. તે સમય સ્વાહકાર, સ્વધાકાર અને વજાકાર
 ઇત્યાદી યજ્ઞ તથા વેદોધ્યન વિગેરે કર્યા બધા થયા કેમકે અનાજ
 ન હોવાથી આખો દેશ પીડિત થયો. તેથી સર્વ પ્રજાએ રાજા
 પાસે આવી કહ્યું કે—હે રાજા ! પ્રજાહિતનાં વચનને શ્રવણ કરો. પુ-
 રાણમાં રૂપીજનોએ ઉઠકને એવું કહેલું છે. તે ઉઠક ભગવાનને રહે-
 વાનું સ્થળ છે. તેથી ભગવાનને નારાયણ કહે છે તે પરમ્પર્યપી
 ભગવાન વિષય અંતર્યામી છે તેજ વૃદ્ધિ કરે છે. તેથી અનાજ
 થાય છે અને તે અનાજથી પ્રજા જીવે છે. હે નૃપત્રેષ્ઠ ! તે પુ-
 ન્યનો અભાવ થવાથી અન્ન વગર સર્વ પ્રજા મરણ પામે છે,
 માટે તેમનો નિર્વાહ થાય કે તેથી પ્રજા જીવે એવું કાંઈ કરો.
 એવાં પ્રજાનાં વચન શ્રવણ કરી રાજા બોલ્યો કે—હે પ્રજાજન !
 તમે સત્ય કહ્યું અસત્ય બોલ્યા નથી, અન્ન ધન છે અને અન્ન-
 થીજ પ્રાણી જીવે છે. અજથીજ પ્રાણી ઉત્પન્ન થાય છે યાસે છે
 એવું ધણા પુરાણોમાં મેં સાંભળ્યું છે અને રાજાના અનાચારથી
 પ્રજા દુઃખ પામે છે એવું સાંભળ્યું છે, હવે હું એનો ધણો વિ-
 ચાર કરું છું પણ મેં શું દોષ કરેલો છે તે જાણવામાં આવતો
 નથી તોપણ પ્રજાના હિતાર્થે હું ચાલું કરું છું એમ કહી ચોક્કસ

સૈન્ય સાથે લીધું અને ભગવાનને નમસ્કાર કરી ઘેર અરણ્યમા ગયો ત્યાં તપ કરનારા મોટા મોટા રૂપીઓના આશ્રમ જોવા માડ્યા, તે રાજાએ ફરતા ફરતા દિશાઓને પ્રજ્વલિત કરતો જાણે ખીખ ખહા હોય નહીં તેવો અજ્ઞાનો પુત્ર અગીરસ જોયો તેને જોઈ દર્ષ પામેલા રાજાએ વાહન ઉપરથી નીચે ઉતરી સા-
 યાગ નમસ્કાર કર્યો અને હાથ જોડી ઉભો રહ્યો- અગિરસ રૂપીએ આશીર્વાદ આપી તેમનું તથા રાજાનું કુશળ વર્તમાન પૂછ્યું. રાજાએ સર્વ વૃત્તાત નિવેદન કરી અને નમ્રતાથી રૂપીને કુશળ પૂછ્યું. પછી રૂપીએ રાજાને વનમા આવવાનું કામ પૂછ્યું તેથી તે મુનિ ચાહુલને માધાતા રાજાએ વનમા આવવાનું કારણ કહ્યું હે ભગવાન અગીરસ ! હું ધર્મ વિધિએ પ્રજાનું પાલન કરના હોઉં છતાં અનાવૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થઈ એનું કારણ હું જાણતો નથી એ સંશયના નિરાકરણ માટે તમારી પાસે આવ્યો છું માટે યોગ્ય ક્ષેમ વિધાનથી પ્રજાનું કલ્યાણ કરવું. આવા રાજાના વચન શ્રવણ કરી અગીરસ બોલ્યો કે—હે રાજા ! યુગમા ઉત્તમ એવો વૃત્યુગ છે. આ લોકો અહમ્મરણ્ય છે અને ચતુર્થ ધર્મ છે આ યુગમા અહમ્મરણ્યને તપ કરવાનો અધિકાર છે અન્ય ધર્મને નથી એવું જ્ઞતાં પશ્ય હે રાજા ! તારી રાજધાનીમા કોઈ ક્ષુદ્ર તપ કરે છે તેના અકાર્ય કારણથી મેષ વૃદ્ધિ કરતા નથી, માટે તું તેના વધનો યત્ન કર. તેથી દોષ જ્ઞાન્ત થશે. રાજા કહે કે— એ તપ કરવાવાળાને અપરાધ વગર હું મારવાનો નથી માટેજ ઉપસર્ગનો નાશ થવા વિશે કોઈ ધર્મનો ઉપદેશ કરો. આવા રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી રૂપી બોલ્યા કે—હે રાજા ! તારી એવી ધન્યતા છે તો તું અપાડ શુકલ એકાદશી શયની નામની છે તેનું

વ્રત કર. એટલે તે વ્રતના પ્રભાવથી સાવર ઉત્તમ વૃષ્ટિ થશે એ
 એકાદશી સર્વ સિદ્ધિને આપનારી અને સર્વ ઉપદ્રવનો નાશ કર-
 નારી છે. માટે હે નૃપ ! પ્રજાવર્ગ સહ એ વ્રત કરાવ. આવાં
 અંગીરસ રૂપીનાં વચન શ્રવણ કરી રાજા પોતાની રાજધાનીમાં
 ઘેર આવ્યો અને અષાઢ માસ આવતાં પોતાની આતુર્ભક્ત પ્રજા
 સહ રાજની એકાદશીનું વ્રત કર્યું તેથી મેઘવૃષ્ટિ ઘણ અને પૃથ્વી
 જળપુર્ણ થઈને ધાન્યથી શોભવા લાગી. ભગવાન રૂપીદેવની કૃ-
 પાથી પ્રજા સુખી થઈ માટે એ ઉત્તમ વ્રત કરવું. આ ભક્તિ,
 મુક્તિ અને લોકને સુખ આપનાર વ્રતનું મહાત્મ્ય પઠન અગર
 શ્રવણ ને કરશે તે સર્વ પાપથી મુક્ત થશે. હે રાજા ! એ એ-
 કાદશીનું રાજની પણ નામ છે. ત્રિજ્યુતી કૃપા માટે એનું રાજન
 નામનું વ્રત મોક્ષેચ્છારાજાએ કરવું. હે રાજાશ્રદ્ધાલુ ! આતુર્ભક્ત
 વ્રતનો આરંભ એ એકાદશીથી થાય છે. ધર્મરાજા કહે છે હે
 ભગવાન ! શ્રી ત્રિજ્યુતી રાજની વ્રત કર રીતે કરવું તે કૃપા કરીને
 આતુર્ભક્ત વ્રતોત્સવ કહો. શ્રી કૃષ્ણ કહે છે કે—હે ધર્મરાજ !
 એવિંદ રાજનીવ્રત આતુર્ભક્ત વ્રતોત્સવ વ્રતને કહું છું તે શ્રવણ
 કરો. કર્ક સંકાંતે અષાઢ શુકલ એકાદશીને દીવસે જગતના રાખી
 મધુસૂદન તેને સુવાડવા અને વૃક્ષા સંકાંતિને દીવસે તે હરીને
 ઉઠાડવા પુરુષોત્તમ માસ આવે તો તેમણે પ્રવિધિ કરવો એ
 વગર હરી ભગવાન કદી પણ સુવાડવા કે ઉઠાડવા નહી અને
 અષાઢ શુકલ એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ કરવો. હે યુધિષ્ઠિર !
 આતુર્ભક્ત વ્રતોત્સવ કરી ભગવાન ત્રિજ્યુતી પ્રતિમા સ્થા-
 પન કરવી જેના હાથમાં શંખ, ચક્ર, મહા અને પણ જેઓનાં
 આયુધ છે, તથા જેણે પીળાં વસ્ત્ર પહેરેલાં છે. એવા પ્રતિમારૂપ

વિષ્ણુને સારા શોભીત પલંગ અને તેના ઊપર સારી ગાદીઓ, ઓસીકાં તથા ઊપર શુભ વસ્ત્ર પાથરેલું હોય એવી શ્રદ્ધા હોય તે ઉપર પેઢાડવા. ઇતિહાસ, પુરાણ અને વેદ બજાનાવાળા બ્રાહ્મણે દુધ દહીં, ઘી, મધ અને આંકથી પંચામૃત સ્નાન કરાવવું હે પાંડવ ! પછી ભગવાનને સુવાસિક ચંદન લગાડવું અને સારાં સુવાસિક પુરપો, ધુપ અને દીપ વિગેરે વિધીથી પુજન કરી એવો મંત્ર બોલવો કે—હે રૂપીકેશ ! શ્રીલક્ષ્મીસહ તમે મારા ઉપર કૃપા કરજો. હે જગન્નાથ ! આપે શયન કર્યું તેથી બધું ચરાચર જગત સુતું છે. હે યુરિહિર આ પ્રમાણે પ્રાર્થના કરી તે દરેક ઉપર ભગવાનની સ્થાપના કરવી અને તેના સન્મુખ બેસી વાર્ષિક ચાતુર્માસ્યના નિયમ ગ્રહણ કરવા અને ભગવાન ઉઠતાં સુધી તે છોડવા નહી. નિત્ય ગ્રહણે પ્રાતઃકાળે સ્નાન, સંધ્યા વિગેરે નિત્ય કર્મ કરી પ્રાર્થના કરવી કે—હે ભગવાન ! હું આ શુદ્ધ નિયમ ધારણ કરેલું હો તમે મારી પાસેથી નિર્વિઘ્ન કરાવો. આ પ્રમાણે નમ્ર થઈ શુદ્ધાન્તકરણથી પ્રાર્થના કરવાથી સ્ત્રીઓ અથવા પુરુષોને ધર્મ સંપાદન થશે ચાતુર્માસ્ય વ્રતો કરવા. આ બધા નિયમો હંતધાવન વિધિપૂર્વક ગ્રહણ કરવા. વ્રતારંભકાળે ભગવાન વિષ્ણુએ પાંચ કહેલા છે. ચાતુર્માસ્ય વ્રતોનો આરંભ અષાઢ માસમાં એકાદશી, દ્વાદશી પૌર્ણિમા તથા અષ્ટમી અને જો દિવસે કઈ સંક્રાંતિ હોય તે દિવસે એવા અકાળમાં યજ્ઞવિધિ વ્રતનના નિયમ કરવા. પછી તે વ્રતો ચાર માસ કરી કાર્તિક શુક્લ એકાદશીને દિવસે સમાપ્ત કરવાં શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—ધર્મરાખાં તે વ્રતોના ફળો તમને જુદા જુદા કહું છું. હે પૃથ્વિવતે ! અષાઢ શુક્લ પક્ષની એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ કરી કાષ્ઠપણ નિયમ કરવા અને નિયમ

ન કર્યો હોય તો ચાર માસનું પાપ નષ્ટ થતું નથી એ વ્રત
 ધારણ કરતી વેળાએ ગુરુ શુકના અસ્તોદયના દોષ નથી ચાતુર્માસ
 ના વ્રતારંભ વિષે પહેલેથી ખડ તિથીના વિચાર કરવો. વ્યાપ્તી
 નિર્ણયથી સુર્ય વ્યાપ્તિની જે તિથી છે તે અખંડ છે જે વિગેરે
 નિશ્ચય કરી પછી પુરુષ વા સ્ત્રીએ ચાતુર્માસ્ય વ્રતારંભ કરવો.
 વ્રત ગ્રહણ કરતી વખતે સ્ત્રી વા પુરુષ શુદ્ધ હોય તેન દોષ નથી.
 ચાતુર્માસ્યમા એક વ્રત કરનારો નર સવ પાપથી મુક્ત થાય છે,
 દેવ અને પિતૃ કર્મ અને અસક્રાંત માત્ર વરણ કરવો. બુદ્ધિમાન
 નરે પાપ રૂપ અથાધ વગ્ન કરવું પ્રતિ વર્ગે ભગવાન હરિનું સ્મ-
 રણ કરી જે વ્રત કર છે તે દેહ તે સુર્ય સદૃશ નેત્રસ્વી વિમા-
 નમા એસી વિષ્ણુ ભોક્તા જાય છે. અને પ્રલયકાળ થતા સુધી ત્યા
 આનંદ પુર્વક રહે છે જે દેવ મંદિરમા રોજ પાણીનો છટકાવ કરી
 છાણથી લાંબીને ચીત્ર વિચીત્ર રંગાવલા શાહવાનું એવું વ્રત
 ચાર માસ સુધી કરશે અને હે નરશ્રેષ્ઠ ! સમાપ્તિના સમયે યથા-
 શક્તિ બ્રાહ્મણુ ભોજન કરશે. તે સાત જન્મ પર્થત ધર્મપરા-
 યણુ બ્રાહ્મણુ થશે. દુધ દહી ધી મધ અને ખાડ એવા પંચમૃત
 થી ચાર માસ સુધી જે ભગવાનને વિધીપુર્વક નવરાવશે, તેમને
 વિષ્ણુની સરૂપતા મુક્તિ પ્રાપ્ત થતા એ અક્ષય સુખ મેળવશે.
 રાજાએ બ્રાહ્મણુને દેવ જાણી શક્તિ વડે સુવર્ણ દક્ષિણા અને રૂણ
 સહ પૃથ્વીનું દાન કરવું તેથી તેને સ્વર્ગના ઇન્દ્ર પ્રમાણે અને
 ભોગ પ્રાપ્ત થશે અને તે નિઃસંદેહ વિષ્ણુ ભોક્તા જશે. જે કોઈ
 નૈવેદ્ય સાથે સુવર્ણ પુષ્પ દેવને સમર્પણ કરશે અને ગંધ અક્ષત તથા
 પુષ્પ વિગેરેની દેવ બ્રાહ્મણુની ચાર માસ સુધી પુજા કરશે,
 તે અક્ષય સુખ પામી સ્વર્ગમાં જશે. ચાર માસ પર્થત તુળ-

સીધી હઠિયું પુજન કરી સુવર્ણની તુળસી કરીને બ્રાહ્મણને અર્પણ કરશે, તે સોનાના વિમાનમાં બેસીને વૈકુંઠમાં જશે. જે ભગવાનને શુગળનો ધુપ અને દીપ અર્પણ કરશે, તે શ્રીમંત થઈ સકળ ભોગ અને શ્રીમાન ભોગવશે હે મહાશુદ્ધિ ગણ તેણે યત સમાપ્તિ વેળાએ ભૂમિ અને દીપદાન કરવું, ભગવાન વિધ્યુને અથવા પાપળાને ચાર માસ સુધી પગથી વા ફડવટથી પ્રદક્ષિણ કરાવી એ પ્રદક્ષિણાના ચાર પ્રકાર છે. પગ પાસે મુકાને, હાથ જોડીને, ભગવાનની સ્તુતિ કરી અને રૂઢ્યમાં 'ધ્યાન કરીને આ પ્રકારે ચતુરંગ પ્રદક્ષિણ કરેવાય છે. સાયંકાળે બ્રહ્મણના આગણમાં અને દેવાલયમાં દીવા કરવા અને વરત સમાપ્તિ વખતે તેવ, વસ્ત્ર અને સુવર્ણસહ દીપદાન કરવું ચાર માસ સુધી જે ભગવાનને પખો કરશે, તે આ લોકમાં તેજસ્વી થઈને અંતે દેવ થઈ ગંધર્વ અને અપ્સરા સેવન કરે એવા વિમાનમાં બેસી સ્વર્ગમાં જશે વિશ્ણુનું ચરણામૃત પ્રાપ્ત કરશે, તે વિશ્ણુ લોકમાં જશે અને તેને પુનઃ જન્મ ભેવો પડશે નહીં. જે એકસો આઠ વખત ગાયત્રી જપ કરશે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વિશ્ણુ લોકમાં જશે. ગાયત્રીના હાથમાં રાક્ષસાળા પુસ્તક કમળ અને કમળું છે એને ચાર મુંખ છે અને તે ચક્ષુ કરનારને ઘેર રહે છે તથા તે ગાયત્રી દેવી સર્વ લોકના અંતરમાં વાસ કરે છે અને તે નિત્ય સકળ આરત્ર જેનું વર્ણન કરે છે તે લોકમાં આવી દાન કરે છે એવી ગાયત્રીનો જપ કરવાથી વ્યાસ રૂપી સંતોષ પામે છે અને જપ કરવાવાળો વિશ્ણુલોકમાં જાય છે એવું ઉદ્ઘાપન આરત્રનું પુસ્તક દાન કરવું દાન કરતી વેળાએ પ્રાર્થના કરવી કે હે આરત્રી ! સકળ આરત્રગુણ અને સીત તથા સદાનું પુસ્તક હું

અર્પણ કરું છું તે પામે. નિત્ય ધર્મશાસ્ત્રનું અથવા ખીણું
 જુરાણુ અથવા કયું હોય તો તે પુણ્યવાન ધનવાન સકળ ભોમ
 ભોગવનારો સત્યવાન, ધર્મવાન, જ્ઞાનવાન, લોક પ્રસિદ્ધ ઉત્તમ
 ધર્મ કરનારો અને ઘણા સેવકોથી ભુક્ત થશે, એણે હિંદુધર્મ વે-
 જાએ સુવર્ણ અને વસ્ત્રસહ પુસ્તકનું દાન કરવું કોઇ શિવ કિંવા
 વિષ્ણુના નામ સ્મરણનું વ્રત કરશે તેણે તે દેવીની સુવર્ણમય
 પ્રતિમા કરાવી સમાપ્તિ સમય આપતી શીવની પ્રતિમા હોય તો
 એવી પ્રાર્થના કરવી કે હે વૃષભ પંચરત્ન પ્રત્યે મુખને ત્રણ
 નેત્ર ધારણ કરનારા કપાલ શુભ અને ખડવાંગ ધારક ચંદ્રમાલી
 હે સદાશિવ ! હે ઇશ્વર ! આપ દેવ છતાં દેવતા અમૃતનો ત્યાગ
 કરી વિશ્વમપાન કર્યું તથા લોકહિતાર્થે અસુરના ત્રણ પુત્રને એક
 બ્રાહ્મણી બાળી નાખ્યાં હે મારા પ્રભો ! તમારા દાનથી હું ઘણો
 પુણ્યદાન દોષમુક્ત અને મુક્તનું ગૃહ યજ્ઞ એમ કરી હે દેવત્રેણ
 હું તમારે શરણ આગ્યો છું. માટે મને પ્રસન્ન થાઓ, જે કોઈ
 પ્રાતઃકાળે નીત્યક્રિયા કરી સૂર્ય મંડળમા વાસ કરનારા ભગવાન
 જનાર્દનનું ધ્યાન કરીને સૂર્યનારાયણને અર્ચ્યપ્રદાન કરશે તેણે
 તેને સમાપ્તિ વેળાએ સુવર્ણ, લાલ વસ્ત્ર અને ગાય અર્પણ કરવી
 તેથી આયોગ્યપુણ્ય આયુષ્ય, કીર્તિ, લક્ષ્મી અને બળ પ્રાપ્ત થશે.
 ચાર માસ સુધી જે કોઇ પ્રત્યેક દિવસે ભક્તિપુર્વક વ્યાકૃતી મં-
 ત્રથી અથવા ગાયત્રી મંત્રથી તલનો હવન રોજ એકસો આઠ
 જીવા દક્ષ અઠાવીસ મંત્રથી જપ કરશે તેણે વ્રત સમાપ્તિ સમય
 શુદ્ધિવાન બ્રાહ્મણને તલનું પાત્ર અર્પણ કરવું તેથી બોલીને મ-
 નથી અને દેહથી જોડેલાં પાપથી મુક્ત થશે અને તેન રોગ ન
 થતાં સારી સંતથી પ્રાપ્ત થશે. તલ પાત્ર આપતી વેળાએ પ્રા-

ચીંતા કરવી કે-હે દેવના દેવ ! હે જગતનાથ ! ! હે વાંછિતાર્થ
 હળ આપનારા ! ! ! હું તિલ્લ પાત્ર અર્પણુ કરું છું તેથી મારું
 પાપ દુર કરો. જે કોઇ આજસ રહીત ચાર માસ સુધી જનને
 હોમ કરશે તેણે સમાપ્તિ વેળાએ સુવર્ણ અને વસ્ત્રસહ વ્રત કું-
 જનું દાન કરવું તેથી આરોગ્ય સારી કાંતી સૌભાગ્ય અને સંતતી
 પ્રાપ્ત થઇ શકે. ક્ષય થઇને બ્રહ્મદેવ જેવો થશે ચાર માસ સુધી
 પિપ્પળાના સેવા કરવાથી સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ વિષ્ણુમકત
 થશે તેણે વ્રત સમાધીત વખતે વસ્ત્ર આપવું. તે સુવર્ણસહ બ્રાહ્મ-
 જ્ઞને આપતાં તેને રોગ થવાનો નથી વિષ્ણુની પ્રિતી કરવાથી
 પુલ્કશી મસ્તક ઉપર ધારણ કરવાથીજ સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ
 વીષ્ણુલોકમાં જશે. હે પાડવ ! ધર્મ તેણે વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ
 વીષ્ણુરૂપ બ્રાહ્મણ જાણી તેમને ભોજન આપવું. ભગવાન સુતા
 પછી એ કુતુ અંટલે ચાર માસ સુધી અમૃતથી હિમન્ત થએલી
 દુવાને શુદ્ધ અંતઃકરણથી માથા ઉપર મુકવી. હે રાજેન્દ્ર ! ભગ-
 વાન લક્ષ્મીપતી સંતોષ પામવા સારું દુવા મુકિત રખતે એવા
 મંત્ર કહેવો કે હે દુર્ગા ! તું અમૃતથી જન્મ પામેલી અને ત્રુર
 અમુરથી વંદીત છે. તો સૌભાગ્ય અને સંતતી આપી મારું કાર્ય
 કરનારી થા, હે કુરંગશમા શ્રેષ્ઠ ! એવી પ્રાર્થના કરીને વ્રત ત-
 માપ્તિ વેળાએ સુવર્ણની દુવા, એના દળસહ સાચક કરી વસ્ત્રસહ
 અને દક્ષિણાસહ બ્રાહ્મણને એવા મંત્રથી અર્પણુ કરવી કે-હે
 દુર્ગે ! તું જેવી પૃથ્વી ઉપર લકીતથી શાખાસહ મોટી થઇ છે
 તેવું જરા સહીત અને અમર સંતાન મને આપ.

આ પ્રમાણે ચાર માસ સુધી જે કોઇ આલસ્ય રહિત વ્ર-
 ત કરશે, તેને રોમ અને દુઃખનો ભય થશે નહી. અને કરેલા

પાપથી મુક્ત થઇ પુણ્ય પ્રાપ્ત થશે. તથા અહિં સર્વ ભોગ ભો-
ગની અંતે સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ થશે જે કોઇ નર દેવનો દેવ વિશ્વ
અથવા શંકરનું ગાયન કરે છે, તેને જગત્સુ કરવાળું ફળ પ્રાપ્ત
થાય છે. પ્રત સમાપ્તિ વેળાએ સુસ્વર ધટ દેવને ગડાવવી. અને
તે સમય પ્રાર્થના કરવી કે—હે સરસ્વતી ! હે ગુરૂની અ-
વશ અને અનધ્યાયને દીવસે અધ્યયન કરવાથી હે સરસ્વતી !
જગતની સ્વામીણી ? જગતનું જડ હરણ કરનારી બ્રહ્માકુમારી
વિશ્વ અને શંકરે વંચ કરેલી ! હે શ્રેષ્ઠ સુખવાળી ! તું મારા
અંજનમાં હિપન થયેલા જડ હરણ કર અને હે લોકને પાવન
કરનાર બ્રહ્માણી ! આ પંટાનાદથી સંતુષ્ટ થા. જે કોઈ ચાર
માસ સુધી માફ રૂપ સમગ્ર બ્રહ્મણના પગ ઘોષ તે ઉદક પીશે
તેમના પાણી અને દેહ વિગેરેથી થએલા પાપમાંથી મુક્ત થઇ
બ્રાહ્મીમાંથી મુક્ત થશે, નેથી તેને ધન તથા આયુષ્યની વૃદ્ધિ
થશે. પ્રત સમાપ્તિની વેળાએ બ્રહ્મણને એ અથવા એક દુધવાળી
ગાય આપવી, એ આપવાની શક્તિ ન હોય તો હે ધર્મરાજ !
એ વસ્ત્ર આપવા. જે કોઇ બ્રહ્મણને દેવસ્વરૂપ જાણી ચાર માસ
સુધી નિયમથી નમસ્કાર કરશે તે કૃત કૃત્ય થઇ તેજ સમય સ-
કળ પાપથી મુક્ત થશે. જે ચાર માસ સુધી પિતાની ભક્તિ
કરી પ્રત સમાપ્તિ વેળાએ બ્રહ્મણને જમાડશે તેને ધન તથા
આયુષ્યની પ્રાપ્તિ થશે ચૌદ માસ સુધી સંધ્યાદેવીનું આરાધન
કરી સમાપ્તિ વખતે બ્રહ્મણને ધૃતકૃંબ, એ વસ્ત્ર, તલ અને ધંદા
અર્પણ કરશે તે વિદ્યાનું તત્વ જાણનારો વિદ્વાન થશે જે પીળા
ધાસને ચાર માસ ભક્તિવડે સ્પર્શ કરી નમસ્કાર કરશે તેને
સમાધિ વેળાએ અલંકાર સહ ગાય અથવા પૃથ્વી અર્પણ કરવી

તેથી દીર્ઘાયુ પ્રતાપવાન અને સાર્વભૌમ રાજા થશે. તથા દાન-
 શીલ, સત્યનો આગ્રહ કરનારો, શત્રુથી વરજીત રૂપવાન અને
 ભાગ્યસંપન્ન એવો થઇ અક્ષયસુખ પામશે અને શરીર ઉપર જે-
 ટલાં રૂવાડા છે તેટલા વરન સુધી ઇંદ્રસમાન સ્વર્ગમાં વાસ કરશે
 જે નિયમથી ગણપતિ અથવા સુર્યને નમસ્કાર કરશે તો આ-
 મુખ્ય, આરોગ્ય, ઐશ્વર્ય અને ઉત્તમ કાંતિ પ્રાપ્ત થશે અને ગણ-
 પતિની કૃપાથી ઇચ્છિત ફળ પ્રાપ્ત થશે તથા સર્વત્ર વિજય થશે
 એ નિઃસંદેહ છે, પ્રત સમાપ્તિ વેળાએ સિંદુર અને અરણ્ય જેવી
 પ્રભાનો સવર્ણનો સુર્ય કરી સર્વ કામનાની સિદ્ધિ માટે બ્રાહ્મ-
 યુને અર્પણ કરવે હૃદય, માથુ, દંડિ, મન, વાણી, હાથ, પગ
 અને છુટણ અંટલાથી કરેલા નમસ્કારને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કહે
 છે એવા સાષ્ટાંગ નમસ્કાર જે પૃથ્વી ઉપર કરશે તેને સો યજ્ઞ
 કરવાથી ન મળે એવી મતી પ્રાપ્ત થશે. જે કોઇ ત્રણ રત્નમાના
 ચાર માસ સુધી શિવજીની પ્રીતિને અર્થે રૂપું આપશે અથવા પ્ર-
 ત્યેક દીવસે પોતાની શક્તિવડે ત્રણ અર્પણ કરશે તેને શિવમંકિત
 કરવાવાળા તેજસ્વી પુત્ર થશે. રૂપું દાન કરવાવાળાને તેજસ્વી
 પુત્ર થશે. રૂપું દાન કરવાવાળાએ પ્રત સમાપ્તિ વેળાએ મધથી
 ભરેલું રૂપાનું વાસણુ આપવું તાત્ર દાનવાળાએ ગોળ ભરીને
 ત્રાંખાનું પાત્ર આપવું. ત્રણ પુષ્ટિ કરનાર, સર્વ દેવને પ્રિય, શુભ,
 સર્વ રક્ષણે સંરક્ષણુ કરનાર અને એનાથી ક્ષાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે.
 જે કોઇ ભગવાન સુતા પછી એ વસ્ત્ર અને તલ સહ શક્તિવડે
 સુવર્ણનું દાન કરશે તે પાપથી મુક્ત થશે અને અહીં અનેક
 ભોગ ભોગવીને અંતે શિવપુરીમાં જશે. સોનું, રૂપું, ત્રણ અને
 ધાન્ય એનું નિત્ય દાન તથા નિત્ય શ્રાદ્ધ, દેવનું પુજન એ સર્વ

દક્ષિણા સહ કરવું. જે ચાર માસ સુધી બ્રાહ્મણને લુગડાં દાન વિષયે પ્રીતિને અર્થે ગંધ પુષ્પથી પુજન કરીને આપશે તેણે લુગડાં સહ શ્રદ્ધાદાન કરવું. કુબેર જેવું ધન પ્રાપ્ત થઈ અક્ષય સુખ પામશે. જે વર્ષાંશતુથી ચાર માસ બ્રાહ્મણને ગોપીચંદન અર્પણ કરશે તેને ભગવાન હાલમીપતિ સંતુષ્ટ થઈ મુક્તિ આપશે જે ગોપીચંદન દેવાગનાને સંલગ્ન થયેલું કેસર, કંકુ વિગેરેથી યુક્ત અને ગોપીચંદની બળકીડા વિષે દારિકાના માટીથી થયેલું તેને રૂપીઆ પાપ હરણ કરનાર ગોપીચંદન કહે છે. તેથી પ્રયત્નથી ગોપીચંદન આપવું તેથી વિષય વાંછિત ફળ આપે છે. સમાપ્તિ સમય ચારસે તુલા પરિણામથી બ્રાહ્મણને ગોપીચંદન આપવું, તેનાથી અર્ધુ અથવા એનાથી અર્ધ વજન એને દક્ષિણા સહ આપવું. ભગવાન સુતા હોય છતાં પણ પ્રત્યેક દિવસ વ્રત કરનારાએ દક્ષિણા સહ ગોળ વા ખાંડ બ્રાહ્મણને આપવી, શેરડીનો સાર તથા અમૃતની કાલ ખાંડ છે એવા દાનથી સુચી સંતુષ્ટ થઈ વાંછિત ફળ આપે છે. આ પ્રમાણે પુર્ણ વ્રત કરી વિદ્યાપા કરવું તે એ પ્રમાણે કે-ત્રાંજાના પત્રો કરીને પ્રત્યેકમાં આઠઆઠ અને અથવા અનુક્રમતા ન હોય તો ચાર ચાર ફળો મુકવાં પણ જે વ્રત ન હોય તો વંચના કરવી નહીં આ પાત્રો આઠ ચાર અથવા એક હોવાં જોઈએ. તે પ્રત્યેકમાં ખાંડ ભરી દક્ષિણા પણ તેમાં મુકવી અને પ્રત્યેક પાત્ર વજનથી વેટણ કરવું અને ભક્તિથી તે પાત્રો બ્રાહ્મણને આપવાં. વજન સુવર્ણ અને ચંદ્રસહ તામ્રપાત્ર, સુચને પ્રીતિકારક, રોગ અને પાપનો નાશ કરનાર, પુષ્ટી, કીર્તિ અને સંતાન આપનાર સર્વ કામ તથા સ્વર્ગ આપનાર અને આયુષ્ય વધારનાર ઉત્તમ છે તેનું દાન આપવાથી

સર્વદા કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય એવી સુર્યની પ્રાર્થના કરવી. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! એવું વરત જે કરે છે, તેનું પુણ્યફળ મળવું કર, તે ગાયન વિદ્યાથી સંપન્ન થઈ સર્વ જીવોને પ્રિય થશે. રાજ્યની ઠગ્ઠા કરનારને રાજ્ય, પુત્રની ઠગ્ઠા કરનારને પુત્ર, દ્રવ્યેચ્છા વાળાને દ્રવ્ય અને જે નિષ્કામ વરત કરશે તેને મોક્ષ મળશે. આર માસ સુધી શાક, ફળ અને મુળ વિગેરે તે કાળમાં જે મળે તે ભક્તિથી શ્રાદ્ધજ્ઞને જે આપે તથા વસ્ત્ર સમાપ્તિ વેળાએ વસ્ત્ર તથા શકિત પ્રમાણે દક્ષિણા આપે તે અક્ષય સુખી થઈ રાજયોગી થશે. કંદમુળ અને પુષ્પ છત્યાદિ પ્રકારના શાકો, દેવ રૂપી અને માનવ એઓને તૃપ્ત કરનાર છે તે હું અર્પણ કરું છું. તેથી દેવાદિ કે મારું સર્વકાળ મંગળ કરવું. જે ભગવાન સુતા પછી આર માસ પર્યન્ત સુંઠ, મરી અને પીંપળ સુર્યની પ્રીતિ માટે શ્રાદ્ધજ્ઞને દક્ષિણાસહ મંત્ર થકી અર્પણ કરશે કે આ કટુમ્બ સર્વ દેહના રોગને હરણ કરનાર છે માટે વરતના દાનથી ભગવાન સુર્યનારામજી મને પામે એવું વરત કરી તેનું ઉષાપન કરવું, તે એવું કે-સુંઠ, મરી અને પીંપળ એ સોનાનાં કરી વસ્ત્ર અને દક્ષિણાસહ યુદ્ધિમાન વિદ્વાન શ્રાદ્ધજ્ઞને આપવાં. આ પ્રમાણે જે વરત કરશે તે સો વરસ સુંધી જીવતો રહીને તેને ધર્મિષ્ઠ ફળ પ્રાપ્ત થશે અને અંતે તે સ્વર્ગમાં જશે. ત્હેને પૃથ્વીપતી ! ધર્મરાજ ! ! જે કોઈ સારા યુદ્ધિમાન શ્રાદ્ધજ્ઞને આર માસ સુધી મોતીનું દાન કરશે તે અન્નવાન, કીર્તિવાન અને ધનવાન ચાતુર્માસમાં પ્રત્યેક દિવસે ધીથી ઘડો ભરીને વસ્ત્રથી વેશન કરી દક્ષિણા અને ફળ સહ સુવાસીની સ્ત્રી ને લક્ષ્મી જણી મંધ પુસ્પથી તેનું પુજન કરી તાંબુળ અથવા

૮૮

ફળ સહ ભગવાનને નમસ્કાર કરી અર્પણ કરશે. અને વૃત્તાંત
 દંપત્યને સુદમ એટલે હલકું વસ્ત્ર અને અલંકાર આપી ભાષના
 પુણ્યથી દંત્યનું પુન્ય કરશે તેને એવું કરવાથી ભગવાન માધવ
 પુરુષને સ્ત્રી લક્ષ્મી આપે છે. તથા સ્ત્રીને કુતમ પુરુષ આપે છે.
 જે કોઈ આતુર્ભાસ જીતેન્દ્રિય થઈ અથવા તાપુન ખાવાનું વરણ
 કરી બ્રાહ્મણને તાપુન દાન આપશે તેજે સમાપ્તિ વખતે એ રા-
 ત્રી વસ્ત્ર તથા એક ઘડો દક્ષિણાસહ અર્પણ કરશે, તે પછી
 સૌદર્શવાન, શક્તિવાન, જ્ઞાનવાન, અને રોગ વગરન થશે. અને
 તેના કંઠ રાગો થશે. તથા તેને મંધરત્વ પ્રાપ્ત થતા સ્વર્ગમા
 જશે. તાપુન કંધ્યાચક્રકર લક્ષ્મીકરક અને બ્રહ્મા, વિશ્વ તથા
 શિવાત્મક છે; એનું દાન કરવાથી બ્રહ્માદિ દેવ અને ધણી લક્ષ્મી આપે
 સોપારી બ્રહ્મા, પાન વિષ્ણુ અને યુને સાક્ષિત શંકર છે.
 એનું દાન કરવાથી મને ભાગ અને સમ્પદ પ્રાપ્ત થાઓ. તાન -
 વેલના પાનથી યુક્ત જો ન જો. સોપારીની પુગિત યુને, કાંચો,
 જાવંત્રી, જાવફળ, એલચી, લવિંગ ઇત્યાદિ પદાર્થ યુક્ત તાપુન
 મંધર તથા અમ્ભરાઓને પ્રીતીકરક છે. તે તારી કૃપાથી તું
 અને કનકમય કર. આતુર્ભાસ મા કરવાવાળાએ સુરાસિની તથા
 બ્રાહ્મણને લક્ષ્મી તથા મારીરૂપ માની હરિદ્રા ભરીને દક્ષિણાસહ
 પાત્ર આપીને કહે હે દેવી ! તું મને પ્રસન્ન થા એમ કહી ભક્તિ
 સહ અર્પણ કરવું તેથી અત્યંત સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે અને
 તેથી અક્ષય સૌભાગ્ય, ધન્ય, ધન્ય શ્રીમાનપણું અને લાવણ્યરૂપ
 પ્રાપ્ત થઈ દેવી ભોક્ષાં પુણ્ય થશે. આતુર્ભાસમાં પ્રત્યેક દિવસે
 શંકર પાર્વતીના હૃદયથી બ્રાહ્મણનું દંપત્ય પુન્ય કરી તેને
 ભક્તિ પ્રમાણે દક્ષિણા લેવા મહેસને પ્રાપ્ત થાય એવું કહીને જે

અર્પણ કરશે તેણે ઉદ્ધાપન વેળાએ ઉમાવરતી સુવર્ણની પ્રતિમા કરી બ્રાહ્મણને અર્પણ કરવી. ચાર માસ સુધી ગાય અંત બળદની પુજા કરી તેને ગળ્યું ખરાવશે તેનું પુણ્ય ફળ શ્રવણ કર. સૌભાગ્ય, પુણ્ય આયુષ્ય, અવિનાશ સંપત્તિ તથા સંધનતાની કીર્તિ વ્રતના વૈભવથી થશે અને આ લોકમાં સર્વ કામ ભોગવી અંતે શિવધુરમાં જશે, ત્યાં રહી સુખ ભોગવશે થોડું પુણ્ય રથા પછી મૃત્યુ-લોકમાં આવી રાજ થશે. ચાર માસ સુધી આળસ રહીત ફળદાન કરશે તેણે વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ જે સારાં ફળ હોય તે બ્રાહ્મણને અર્પણ કરવાં તેથી સર્વ મનોરથ અને વચન સિદ્ધિ થાય એવી સંતતિ પ્રાપ્ત થશે. તથા ફળદાનના મહાત્મથી નંદનવનમાં આવાસ કરશે. પુષ્પ દાનનું વ્રત કર્યું હોય તો સુવર્ણનું પુષ્પ આપવું તેથી પરમ સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થઈ ગંધર્વ પદ પ્રાપ્ત થશે. ભગવાન સુતા હોય ત્યારે ચાર માસ સુધી આળસ રહિત એકાદશી વગર નિત્ય વામનના ઉદેશથી દધીમીશ્રિત સુવાસિક વડસ અન્ન વડે બ્રાહ્મણ ભોજન અર્પણ કરશે. તેને મહાધુના દિવસે મહાધુ રપર્થ થયા પહેલાં આપવું, નિત્યદાન આપવાની શક્તિ ન હોય તો પંચ પરવને દીવસે આપવું, તે પરવ ચૌદશ, આઠમ, અમાસ, પુનમ અને પ્રત્યેક રવિવાર તથા શુક્રવારે દાન કરવું. ઉભય પક્ષની દ્વાદશીને દિવસે પણ અવશ્ય દાન કરવું, એ વ્રતની સમાપ્તિ વેળાએ મથાશક્તિ પૃથ્વી અર્પણ કરવી. ભૂમિદાનની જે શક્તિ ન હોય તો સાધાકૃત ગૌદાન કરવું જે એ પણ શક્તિ ન હોય, તો પોષાક સોનું પાદુક જોડા છત્રી ઇત્યાદી દાનો કરીએ બ્રાહ્મણને ભોજન ક્ષત્રિયને જેથી સુખ થાય તે જમીન અમર ભોજન, શુદ્રને જમીન વીના ગમે તે આપવું. આ દાન અશક્ત બ્રાહ્મણને અને શુદ્રને સમાન છે. પુર્વે શ્રીશંકરના

ઉપદેશથી કુબેરજીએ એ વરત કરેલું છે. જેનું ગૌતમ અને ઈન્દ્ર એણે પણ એ વરત કરેલું છે, એ વરતથી અક્ષય અન્ન પ્રાપ્તિ અને પુત્રપૌત્રાદી સંતતી પ્રાપ્તી થાય છે. શરીર બળ, પુરુષાયુષ્ય અને શત્રુના નાશ થાય છે. તથા અત્યંત સ્થીર એવી વિષ્ણુમક્તિ પ્રાપ્ત થઈ વિષ્ણુલોકમાં જાય છે; આરોગ્ય અતુલ્યરૂપ સંપત્તી અને અનંત ફળ આપનારું વ્રત છે તથા એનાથી જીને વંધત્વ આવતું નથી અને નિત્ય સાલકૃત અને દુધવાળી ગાય શક્તિ પ્રમાણે દક્ષિણા સહ આપવાથી તે સર્વ જ્ઞાન સંપન્ન થાય છે. એવું વ્રત કર્યાથી તે બીજાની સેવા ન કરતાં બ્રહ્મલોકમાં જન્મ પોતાના પુરવજા સહ અક્ષય સુખ પામે છે ચાર માસ સુધી નિત્ય પ્રજ્વલત્ય અર્પણ કરી સમાપ્તિ વેળાએ એ ગૌહાન અને બ્રાહ્મણને ભોજન કરાવે તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ સાક્ષાત્ બ્રહ્મપદને પામે છે. એકાંતર ઉપવાસ વ્રત ચાર માસ કર્યું હોય તેણે આઠ હજાર આપવાં તે હજાર સાથે વસ્ત્ર કાચન, શર્યા દાશી અને ભોંયમાંથી હજાર જેટલી શકે એવા એ બળદ આપવા. આપતી વેળાએ શ્રી ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી કે—હે હરિ ! આ સર્વ સમાન સહ હજાર દાન આપું છું એથી મને તમે પ્રસન્ન થાઓ, ચાતુર્માસ્ય કંદમુગ અને શાખા વિગેરે ફળ બક્ષણ જે નર કરે છે. અને વ્રત સમાપ્તિ ગૌપ્રદાન આપવાથી તે વૈકુંઠમાં જશે. ચાર માસ સુધી પ્રયોગવ્રત કરવાથી બ્રાહ્મસનાતન પદને પામશે વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ દેવની કથાનું પુરતક તથા ધણા દુધવાળી ગાય અર્પણ કરવી ચાર માસ સુધી કેલનાં પાંદડાં ઉપર ભોજન કરશે. તેને એ વસ્ત્ર અને કાંસું અર્પણ કરવું તેથી સુખ થશે કંસુ બ્રહ્મદેવ શીવ લક્ષ્મી સુર્ય અને વિષ્ણુ સ્થાન છે. માટે એનું દાન કરૂં છું. તેથી મને શાંતિ થાઓ. જે તેલ લગાડવાનું

છોડીને નીત્ય ખાખરાનાં પાંદડાં ઉપર જમશે. તે જેમ રૂતા ઢગ-
 લાને અગ્નિ બાળે છે, તેવું પોતાનું પાતક બાળી નાંખશે. બ્રહ્મ-
 હત્યા અને બાળક હત્યા કરનારો મધ પીનારો, અસત્ય બોલનારો
 સ્ત્રીનો ધાતી, વ્રત ભંગ કરનારો, વિધવા સાથે ગમન કરનારો
 ચંડાલાદિની સ્ત્રી સાથે ગમન કરનારો તથા વિપ્રની સ્ત્રી સાથે
 ગમન કરનારો તે સર્વ આ વ્રતથી મુક્ત થાય છે. એ વ્રત સ-
 માપ્તિ વેળાએ બસો હપન તોલાનું કાંસાનું પાત્ર અને અલંકાર
 સહ દુધવળી ગાય અર્પણ કરવી જે બ્રાહ્મણને દાન આપવાનું
 હોય તેને સારાં વસ્ત્રો અને અલંકાર આપવા જે ચાતુર્માસ્ય જા-
 ણથી પૃથ્વી લીંપીને નારાયણનું સ્મરણ કરીને તેના ઉપર જમશે
 તેને ધણું જળ પાસે હોય, અને અનાજ ઓરવા જેવી
 પૃથ્વી અર્પણ કરવી. તેથી આરોગ્ય પુન્રસંપત્તી અને ધાર્મિક
 ગાળા થશે, તથા શત્રુનો બધ ન થતાં વિષ્ણુલોકમાં જશે અથા-
 ચીત વ્રત કરવું હોય તો દ્રવ્ય તથા ચંદન સમેત બળદ આપવો
 અને પટનસ ભોજન આપવું એથી પરમગતીને પામશે ભગ-
 વાન સુતા પછી જે કોઈ ભક્ત ભોજનનું વ્રત કરશે, તેણે સ-
 માપ્તિ સમયે બ્રાહ્મણ ભોજન આપવાથી કે શીવ લોકમાં પુણ્ય
 શોભાયમાન થશે. એક વખત અથવા થોડું ખાવાનું વ્રત ચાર
 માસ સુધી કરી ભગવાનનું પુજન કરશે તે સ્વર્ગનો વિભાગી થશે.
 એની સમાપ્તિ વેળાએ બ્રાહ્મણને ભોજન કરાવી યથાશક્તિ દ-
 ક્ષીણ આપવી પ્રભુ સુતા હોય ત્યારે જે ચાર માસ સુધી ભોંય
 સુવાનું વ્રત કરે, તેણે શમાદાન આપવું તેથી પ્રભુ લોકમાં
 પુણ્ય થશે, ચાર માસ સુધી પગે ધી એળે નહીં વરતની સ-
 માપ્તિ વેળાએ બ્રાહ્મણને ભોજન આપી તેમના પગ ધોઈ તેને

અન્યથા કરવું અને શક્તિથી દક્ષીણા આપવી તેથી વૈકુંઠમા જશે અષાઢ માસથી ચાર માસ સુધી જે નખ નહી કાઢે. તે આરો-
ગ્યવાન, પુત્ર સંપન્ન અને ધાર્મિક રાજા થશે. દુધ મધ, ધી
અને ફળ. એ પદાર્થો ગૌરીશંકરના સંતોષ માટે ચાગ માસ સુધી
જે કોઇ વસ્ત કરશે. તે કાર્તિક માસમા તે પદાર્થો બ્રાહ્મણને
અર્પણ કરવા એવું જે વસ્ત કરશે તે શંકર વસ્તના પ્રભાવથી
શીવ લોકમા જશે. જે કોઇ જવ તથા ભાત ચાગ માસ સુધી
ફક્ત એજ ખાવાનું વસ્ત કરશે, તે પુત્ર પૌત્ર સહ શીવલોકમા
પુજાશે. તે રિષભ બકત અગતે તેલ લગાડવું છોડી વર્ષોક્ષણથી
ચાર માસ સુધી પ્રભુ અરચન કરશે તેને વૈકુંઠ પ્રાપ્ત થશે વ-
સ્ત સમાપ્તિ વેળાએ સોનાસહ કાસાનું પાત્ર તેલથી ભરીને બ્રા-
હ્મણને અર્પણ કરવું ચાર માસ સુધી શાક ખાવાનો ત્યાગ ક-
રશે. તેના પીતૃ વૃષ્ટ થઇ તે સમેત વૈકુંઠને પ્રાપ્ત થશે તેણે વૃત્ત
સમાપ્તિ વેળાએ રૂપાનું પાત્ર વસ્ત્રથી વેષ્ટણ કરી, સવ, પત્ર
અને પુષ્પથી તેનું પુજન કરવું અને તેમા મુળ પાન, અકુર,
ફળ, કાકુ, ચામડી, લાલ સાલ એમા આઠ જાતના
શાકો મુઠી વેદ બણેલા બ્રાહ્મણનું યથાશક્તિ પુજન કરી,
વ્રત સાગતાના હેતુથી એપણ કરવું એવું કરશે તે શુભ પાણીના
પ્રસાદથી શિવ સાયુજ્ય મુક્તિ પામશે. આ પુષ્પ તથા કદ બો-
જન કરવાનું વ્રત જે આચરણ કરશે તેણે કાર્તિક માસે સોનાના
ધર્મી કરી વસ્ત્ર સહ બ્રાહ્મણને આપવા. તેથી અશ્વમેધ યજ્ઞનું ફળ
પ્રાપ્ત થશે એ દાન આપતી વેળાએ ધર્મીની પ્રાર્થના કરવી કે-
ધર્મી સવ જંતુને બળ તથા પુષ્ટિ આપનાર છે અને પિતૃકર્મ
તથા યજ્ઞકર્મ વિષે મુખી છે એ મને સંપતિ આપો. અષાઢથી

ચાર માસ સુધી રીંગણાં, કરેલાં, કોહોળુ અને પડોળા અથવા જે જેને ખાવતું હશે, તે ફળ ખાવાનું છોડશે તેણે વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ રૂપાનું ફળ તે કરવું તેના વચ્ચે રતન સુકવું તેની પુજા કરી યથાશક્તિ દક્ષિણામૃદુ ખાદ્યથીને ભક્તિપુર્વક આપવું અને પોતાના કલ્યાણ માટે દેવનું ધ્યાન કરી પ્રાર્થના કરવી કે હું દેવ અને પામે એવું કરવાથી દીર્ઘાયુ, આરોગ્ય, પુત્ર, પૌત્ર, સાહેબ, અક્ષય સંતતિ અને કીર્તિ પામી સ્વર્ગમાં પુણ્ય થશે જે ફળનો ત્યાગ કરશે તે વૈકુંઠમાં પુણ્ય થશે. તેણે વ્રત સમાપ્તિ વખતે સારા ફળ ખાદ્યથીને આપવા, આવણ્ય માસમાં શાક ખાવા નહિ, બાદરવામાં દહીં ખાવું નહિ. આસોમાં દુધ અને કાર્તિકે દિદળ-ચણા, તુવેર, વટાણા તથા વાલ વિગેરે ચાર માસમાં ત્યાગ કરવાના પદાર્થો જે કહેલા છે તેનો ત્યાગ કરવો. પહેલા માસમાં શાકનું અને બીજામાં દહીંનું વ્રત કરવું, ત્રીજામાં દુધનું અને ચોથા માસમાં દિદળનું વ્રત કરવું. શુર કોહોળુ, ચોળા, મુળા, ગાજર, રાય આમળા અને શેરડી, મશુર અને રીંગણા વિગેરે ચાર ખાવા નહિ. મોટા મોટા રૂપીયો કહે છે કે એ પદાર્થો નિત્ય વર્ગ કરવા, પણ વિશેષ કરીને આમળા અને આબલી એ પદાર્થો તો ખાવાજ નહીં. ચાર માસ ભગવાન સુતા, હોય ત્યારે જુની આબલી તથા આંબળાં ખાવા નહી, પલંગ અને ખાટલા ઉપર સુવુ નહી, બી સંબોગ કરવો નહી. ઉત્કત-કાળે એટલે ઝડતુકાળે સંબોગ કરવાનો દોષ નથી. મધુવેલ, સરગ-વાની શીંગો રીંગણાં કાળીંમડાં, બીલીના ફળ, ઉબરાનાં ફળ ચાર માસ સુધી ખાવાં નહીં, એ જેના પેટમાં રહે છે તેનાથી ભગવાન દુર જાય છે. ઉપવાસ, નકત, એક જુકત તથા અયા-ચિત વ્રતો કરવા અને જેનાથી ન થાય તેણે સવાર અને સાંજે

અંગિત ભગવાનનું પુજન કરવું. એવું કરવાથી તે વૈકુંઠને વિભાગી થાય છે. ચાર માસ સુધી ફેર્લ વિષ્ણુનું ગીત માશે અગર વગાડશે તેને મંધર્વ લોકોની પ્રાપ્તિ થશે અને જે ગોળનો ત્યાગ કરશે તે મીઠાન બ્રહ્મણ કરનારો રાજા થશે અને પુત્ર પૌત્ર વિગેરે ધણા આયુષ્યની સંતતી થશે. હે રાજા ! આતુર્માંસ્યમાં તેજનો ત્યાગ કરવાથી સારું અંગ થશે, કરડવાનું તેલ ત્યાગ કરશે તેના શતરૂનો નાશ થશે મહુડાના તેજનો ત્યાગ કરશે તેને સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થશે. કંકુ, તીખું, મીઠું અને ઉકાળો વિગેરે રસ એ ચાર માસ સુધી વળ કરશે તેના ચીરની દુર્મધ તથા વિશ્વતાનો નાશ થશે. જે પુષ્પાદી ઉપભોગનો ત્યાગ કરશે તે સ્વર્ગમાં મંધર્વ થશે. યોગાભ્યાસ કરશે તેને અક્ષય પ્રાપ્ત થશે. આતુર્માંસ્ય તાપુલ વળ કરવાથી યોગ સુકત થશે પગે અને માથે તેલ લગાડવાનો જે ત્યાગ કરશે તે તેજસ્વી અને કુપર થશે. ચાર માસ સુધી દહીં અને દુધનો જે ત્યાગ કરે છે તેને જીવોડની પ્રાપ્તિ થાય છે. ચાર માસ વાસણમાં રાધેલું અળ જે વળ કરશે તેને આ લોકમાં સુખ પ્રાપ્ત થશે. એકાંતર ઉપવાસ કરવાથી અક્ષયલોકમાં પુણ્ય થાય છે. હે રાજા ! ચાર માસ સુધી જે નખ અને વાળ રાખશે તે નર અલ્પ સુધી જીવશે એ નિઃસંદેહ છે. નમોનાગયણું એવા મંત્રનો જપ કરશે તેને અનંત રૂપા પ્રાપ્ત થશે ચાર માસ સુધી ભગવાન હરીને જે પ્રદક્ષિણા કરશે તે હંસના વિમાનમાં બેસીને વૈકુંઠમાં જશે. જે ત્રણ રાત્ર સુધી ભોજનનો ત્યાગ કરશે તે સ્વર્ગમાં દેવ સદૃશ અનંદ પામશે. જે ચાર માસ સુધી મારકા અળનો ત્યાગ કરશે તે અપુણ્ય દેવવને પ્રાપ્ત થશે. જે ચાર માસ સુધી આશ્વિન પ્રજપત્ય અર્પણ કરશે તે વિવિધ પાપથી મુક્ત થશે. એમાં સંદેહ થઈ. ભગવાન

સુતા હોય ત્યારે ચાર માસ તૃપ્ત કૃછદી કૃછ વતો કરશે તેને પુનઃ જન્મ લેવો પડશે નહીં તેવે રથળે જશે. હે રાજા ! ચાર માસ સુધી જે ચંદ્રાયણ વ્રતાયરણ કરશે તે દીવ્ય દેહ ધારણ કરી શીવ લોકમાં જશે. ચાર માસ સુધી જે અનાદિ ભોજનનો ત્યાગ કરશે તે હરીના સયુજ્ય પદને પામશે, કે જ્યાં જવાથી પુનઃ જન્મ થતો નથી. ચાર માસ સુધી જે ભીક્ષાનું અન્ન ભક્ષણ કરશે તે ગિદ્ધાન થશે. હે રાજા ! ચાર માસ સુધી જે પથેનન કરશે તેના વચ્ચેના છેદ કદી થશે નહીં. હે ધર્મરાજા ! નિત્ય ચતુર્માસ્ય પંચગવ્ય નાશ્વન કરશે તેને ચંદ્રાયણ વ્રતનું ફળ પ્રાપ્ત થશે. ચાર માસમાં દિવસે પાણી પીવાનો ત્યાગ કરશે તે રોગથી મુક્ત થશે ભગવાન કહે છે હે ધર્મરાજા ! એવા પ્રકારના વ્રતો કરવાથી ભગવાન કંથર સતોષ પામે છે. દુધના સમ્રદ્રમાં શયન કરનારા ભગવાન જે દીવસે શયન કરે છે અને જે દીવસે ઉઠે છે તે તે બંને દીવસે અટલ અપાડ અને કાર્તિક એકાદશીના દીવસે ઉપવાસ કરે છે તેને ગરડાસન ભગવાન પ્રસન્ન થઈ નિતમ્ભ મળી આપે છે.

અપાડ વદની કામિકા નામની એકાદશી

ધર્મરાજા પુછે છે કે—હે ભગવાન ! અપાડ શુક્લ પક્ષનું દેવ શયન નામનું વ્રત તમારી કૃપાથી સાબલ્યું હે ગોવિન્દ વાસુદેવ ! હું તમારે પામે લાગુ છું, મને અપાડ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ કહો. કૃષ્ણ કહે છે કે પુર્વે ચિત્રામહા જે અક્ષરેવ તેને નારદે પુછેલું તે પાપનું નાશ કરવાવાળું વ્રત હું તને કહું છું તે સાચા. અક્ષરેવ નારદને કહ્યું હતું. નારદ પ્રશ્ન કરે છે કે—હે ભગવાન ! હે કમલનમ્ભ ! તમારી પાસેથી શ્રાવણ કરવાની ઇચ્છા રાખું છું

હે—હે પ્રભો ! અષાઢ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ, તેના વિધિ અને તે એકાદશીને દિવસે કયા દેવનું પુજન કરવું. એ કરવાથી શું પુણ્ય મળે છે તે કહો. અક્ષરેવ કહે છે—હે નારદ ! લોકનું હિત થવા માટે હું તને કહું છું તે સાંભળ અષાઢ કૃષ્ણપક્ષ એકાદશીનું નામ કામીકા છે. એ એકાદશીનું વ્રત શ્રવણ કરવાથી વીજ-પેશ થતું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. જે દાસ તે એકાદશીને દીવસે ભગવાન શંખ, ચક્ર અને ગદા ધારણ કરનારા શ્રીધર હરી, વીણ, માધવ અને મહુસુદનનું પુજન કરશે, એના નામથી યત્ન કરશે. અથવા એનું નામ સ્મરણ કરશે તેના પુણ્યનું ફળ શ્રવણ કર. મંગા કાશી નૈમીષાણ્ય અને પુષ્કર વિગેરેથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય નહીં તે ફળ એકાદશીને દીવસે વીણ પુજનથી પ્રાપ્ત થશે કેદાર અને કુશલેશમાં સૂર્ય ગ્રહણ સમય સ્નાન દાનાદી પુણ્ય-કર્મ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત નહીં થાય તે ફળ કૃષ્ણ પુજનથી પ્રાપ્ત થાય છે. સમુદ્ર તથા વનસહ સર્વ પૃથ્વીનું દાન કરવાથી, અને સિંહગ્રથ પર્વણીમા ગોદાવરીમાં સ્નાન કરવાથી તથા વ્ય-તીપાતને દીવસે મંડકી-તીર્થમા સ્નાન કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય નહીં તે ફળ એકાદશીને દિવસે કૃષ્ણ પુજનથી પ્રાપ્ત થશે. કામીકા એકાદશીના વ્રતનું અને ભગવાનના પુજનનું સમાન ફળ છે. વીઆએલી ગાયત્રી અક્ષંકાર સહ દાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, તે ફળ કામીકાનું વ્રત કરવાની પ્રાપ્ત થશે. જે હિતમ નર આવણ કૃષ્ણ એકાદશીને દીવસે શ્રીધર નામની દેવીનું પુજન કરશે, તેને દેવ, મંધર્વ સર્પ અને નાગનું પુજન પ્રાપ્ત થશે. એ માટે પાપની બીજ માનનારાએ સર્વ પ્રયત્નથી કામીકા એકાદશીને દીવસે હરી ભગવાનનું પુજન કરવું. જે સંસાર સમુ-

દ્રમાં હુએવા અને પાપ કાદવમાં પડેલા હોય તેમનો ઉદ્ધાર થવા
 માટે એ કામીકા વૃત્ત સર્વોત્તમ છે. હે નારદ ! તું જાણ કે એ
 એકાદશી કામીકા વગર પાપકરણ કરનારી બીજી નથી એવું
 પ્રથમ તારએ પોતે કહેલું છે. અધ્યાત્મ વિદ્યાનું અધ્યન કરવાથી
 જે ફળ મળે છે, તેનાથી વિશેષ ફળ કામીકા વૃત્તનું સેવન કર
 વાથી મળે છે, કામીકા એકાદશીની રાત્રે જે જાગૃત્ત્ય કરે છે,
 તેને યમનો મય તથા દુર્ગેતી થતી નથી અને કૃષ્ણની પાશુ થતી
 નથી. કામીકાના વૃત્તના પ્રભાવે યોગીજનને કેન્દ્ર્ય પ્રાપ્ત થાય
 માટે સર્વ લોકોએ શુદ્ધાંતઃકરણથી પ્રવૃત્તથી એ વૃત્ત કરવું,
 જે નર તુલસીના પાનથી હરીનું પુજન કરશે, તેને જેમ કમ-
 ળના પાનને પાણી અડતું નથી તેમ પાપ સ્પર્શ કરતું નથી
 એક ભાર સોનું અને ચાર ભાર રૂપ આપવાથી જે ફળ મળતું
 નથી તે ફળ તુળશીથી ભગવાનનું પુજન કરવાથી ફળ પ્રાપ્ત
 થાય છે. ભગવાન જેવા તુલસીના પુજનથી સંતોષ પામે છે
 તેવા રત્ન, મોતી, માણેક અને પરવાણાનું દાન કરવાથી પામતા
 નથી. તુલસીની મંજરીથી ભગવાનનું પુજન કર્યું હોય,
 તેણે પોતાના જન્મારાતું પાપ લખ્યું હોય, તે ભુલી નાખ્યું
 એમ સમજવું જેને જેવાથી સર્વ પાપ નાશ પામે છે, સ્પર્શ
 કરવાથી દેહ પાવન કરે છે, નમસ્કાર કરવાથી રોગનો વાશ
 થાય છે. પાણી નાખવાથી યમનો નાશ કરે છે, રૌપવાથી ભગ-
 વાનની પાસે જગા આપે છે, ભગવાનના પગ હિપર અર્પણ કર-
 વાથી મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, એવી તુલસીને નમસ્કાર કરવા,
 એકાદશીને દીવસે તથા રાત્રે જે દીપદાન કરે છે. તેના પુણ્યની
 સંખ્યાને ત્રિગુણ પશુ જાણતો નથી. એકાદશીને દિવસે ભગ-

નતી સામે જે દારો બાળે છે. તેના પિતૃ સ્વર્ગમાં રહી અમૃતથી તૃપ્ત થશે. ધીનો અથવા તેજનો દીવો બાળશે, તે કરોડો દીવાના અજવાળા સાથે સુર્યલોકમાં જશે. બ્રહ્મદેવ કહે છે કે—હે નારદ ! આવો કામીકાનો મહીમા મેં તને કહ્યો. માટે પાપને હરણ કરનાર એ જન સર્વેએ કરવું. એ કામીકા એકાદશી બ્રહ્મહત્યા અને ગર્ભહત્યાનો નાશ કરવાવાળી તથા સ્વર્ગસ્થાન આપવાવાળી અને મદા પુણ્યનું ફળ આપવાવાળી છે એ એકાદશીનું મહાત્મ ભક્તિવડે શ્રવણ કરશે તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વિજ્યલોકમાં જશે.

શ્રાવણ સુદની પુત્રદા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે—હે મધુસૂદન ! શ્રાવણ શુક્લ એકાદશીનું નામ શું છે ? તે કૃપા કરીને કહો. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—હે રાજા ! સર્વ પાપને હરણ કરવાવાળી અને જેના શ્રવણથી વાજપેય યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે એવી કથા હું તમને કહું છું. પૂર્વે દ્વાપરયુગમાં માહીષ્મતી પુરીનો મહીષ્ઠત નામે રાજા રાજ્યનું પાલન કરતો હતો. તેને પુત્ર ન હોવાથી રાજ્યના સુખને માનતો ન હતો, કેમકે પુત્ર વગરનાને આ લોકમાં અને પરલોકમાં સુખ નથી. તે રાજા પુત્ર સુખની પ્રાપ્તિ માટે યત્ન કરતો હતો. ધણે કાળ ગયો છતાં સુખ આપનાર પુત્ર તેને થયો નહીં. પછી રાજા પોતાનું ચરીર વૃદ્ધ જોઈ ચિંતા કરવા લાગ્યો અને પ્રજાને કહ્યું કે—હે પ્રજાજન ! મેં આ જન્મમાં તો કાંઈ ખાધ ક્યું નથી, તેમજ મારા મંડારમાં અન્યાય દ્રવ્ય સંપાદન કરેલું

નથી. બ્રાહ્મણનું, દેવનું અને ધણા પાપને આપનારા બીજાં દ્રવ્યને
 મેં જરા પણ લીધું નથી, તથા ન્યાયથી વિપરીત ચાલ્યો નથી.
 પુત્રવત પ્રજનનું પોષન કર્યું છે. ધર્મથી પૃથ્વીને જીતી છે. બંધુ અને
 પુત્ર જેઓ યોગ્યતાવાળા પણ દુષ્ટ હોય તેો તેનો પણ દંડ કર્યો
 છે, અને મારા શત્રુ પણ જે શ્રેષ્ઠ છે તેનું પુનઃન કર્યું છે. આ
 પ્રમાણે ધર્મપુર્વક હું ચાલતો હતો છતાં હે બ્રાહ્મણોત્તમ ! મને
 પુત્ર નથી એનું કારણ શું ? તેનો વિચાર કરો એવું રાજનું વચન
 બ્રાહ્મણોએ શ્રવણ કરી રાજના પુરોહિત અને અન્ય પ્રજાજન
 રાજનું હિત થવા માટે મોટા અરણ્યમાં ગયા. અને ત્યાં આમ
 તેમ કરતાં એક ઉત્તમ મુનિ જોયા, જે મુનિ અતિ ઘેર તપ
 કરનારા આનંદરૂપ, નિરામય, આહારનો ત્યાગ કરેલ ક્રોધને જીતેલ
 ધર્મના તત્ત્વને અને સકળ શાસ્ત્રને જાણનારા દીર્ઘાયુ મહાત્મા
 તથા બ્રહ્મદેવની સામ્યતાવાળા એવા હતા જ્યારે એક કલ્પ જાય,
 ત્યારે એના અંગ ઉપરનો એક વાળ ખરતો હતો માટે તેનું લો-
 મશ એવું નામ હતું. એવા તે ત્રિકાળ જ્ઞાનવાળા મહામુનિને
 જોઈ સર્વ પ્રજાસહ બ્રાહ્મણને ધણો આનંદ થયો અને તે સર્વેએ
 તેમની પાસે જઈ પોતાની જાતિ પર્યુના અધિકાર ધર્મ પ્રમાણે
 નમસ્કાર કર્યા, અને વિનયથી નમ્ર થઈ કહેવા લાગ્યા કે અમારા
 ધન્ય બાળ્યથી આવા મુનિનું દર્શન થયું. લોકોએ નમસ્કાર કર્યા
 ત્યારે મુનિએ કહ્યું કે, તમે અહિં શામાટે આવ્યા છો તે કહો,
 મારા દર્શનથી આનંદ પામી મારી સ્તુત્તિ કેમ કરો છો ? તમારું
 જે પ્રકારે હિત થશે એવું હું અવશ્ય કરીશ. અમારા જેવાનો
 જન્મ પરીપકાર માટેજ છે એમાં સંદેહ નથી. એવા રૂષીનાં વ-
 ચન શ્રવણ કરી સર્વ જન બોલ્યા-કે હે મહારાજ ! અમારું

આપવાનું કારણ સાંભળેા સંશયનો નાશ થવા માટે અમે તમારી પાસે આવ્યા છીએ. બ્રહ્મદેવ અને તમારાથી બીજા કોઇ શ્રેષ્ઠ નથી એ કામ સારૂં અમે આવ્યા છીએ કે અમારો મહીયત નામે રાજા સાંપ્રત કાળમાં પુત્રહીન છે. હે બ્રહ્મન ! અમે તેની પ્રજા છીએ, જે અગાર પુત્રવત પાલન કરે છે તે રાજાને પુત્ર વગરનો જોઇ તે દુઃખથી દુઃખી થયા છીએ, અને અમે તપશ્વર્ય કરવાનો નિશ્ચય કરી આ અરણ્યમાં આવ્યા છીએ, એટલામાં અમારા રાજાના ભાગ્યથી આપનું દર્શન થયું સાધુનાં દર્શનથીજ મનવાંછિત કાર્યસિદ્ધિ થાય છે. માટે હે મુને ! રાજાને જેથી પુત્ર થાય એવો ઉપદેશ અમને કહો એવું તેઓનું બોલવું શ્રવણ કરી એક મહર્ષિ પર્યન્ત ધ્યાન કરીને રાજાના પૂર્વ જન્મને જાણીને રૂપીએ કહ્યું કે, એ રાજા પૂર્વે ધનહીન અને દૂર વાણીઓ હતો, અને આ ગામથી પેલે ગામ અને ત્યાંથી બીજે ગામ એમ ફરીને પોતાનો વેપાર કરતો હતો એક સમય જ્યેષ્ઠ દૃશ એકાદશીને દિવસે મધ્યાન્હ વેળાએ ગામના સીમાડા ઉપર જળ ભરેલ કું- પિકા જોઇ જળપાન કરવા માટે મનમાં વિચાર કર્યો એટલામાં તેજ વેળાએ પ્રસૂત થયેલી ગાય પોતાના વાછરડાસહ ત્યાં આવી તે બધી તરસી હોવાથી ત્યાં પાણી પીવા લાગી. તે સમય તેણે તે ગાયને ત્યાંથી હાંકી પોતે પાણી પીધું તે પાપથી તમારો રાજા પુત્રહીન છે. કાંઈક પુણ્ય હતું તે પ્રભાવે શતરૂ રાહત રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું આવાં રૂપીનાં વચન શ્રવણ કરી પ્રજાએ કહ્યું કે હે મુને ! અમે પુરાણમાં એવું સાંભળ્યું છે કે-પુણ્યથી પાપનો ક્ષય થાય છે માટે પુણ્યોપદેશ કરો કે જેથી રાજાનાં પૂર્વ જન્મકૃત

પાપનો ક્ષય થાય અને આપની કૃપાથી એને પુત્ર થાય આવું પ્રજનન બોલવું શ્રવણ કરી મહર્ષી લોભશે કહ્યું કે-શ્રાવણ શુકલ એકાદશી પુત્રદા નામની પ્રસિદ્ધ છે, માટે તને યથાન્યાયી તથા યથાનિધિથી રાત્રે જાગરણમહ એ એકાદશીનું વત કરો અને પુણ્ય રાત્રે અર્પણ કરો એમ કરવાથી રાત્રે પુત્ર થશે. આવું લોભશ રીતે વચન શ્રવણ કરી તેમને નમસ્કાર કરો અને દર્પથી ધણો આતંદ પામી સર્વ પ્રજન પોતાને ઘેર ગઈ જ્યારે શ્રાવણ માસ આવ્યો ત્યારે લોભશ રીતે કહેલા વચનનું સમ રણુકરી રાત્ર સહ પ્રજાએ એ વત કર્યું અને દ્વાદશીને દિવસે તે શ્રાવણ શુકલ એકાદશીનું પુણ્ય રાત્રે અર્પણ કર્યું એ પુણ્યની પ્રાપ્તિ શતાંજ નાજ્યપાત્ર સગર્ભા ધર્મ અને શુભ પ્રસવ-કાળે પુત્રનો જન્મ થયો હે નરકેષ્ઠ ! ધર્મરાજ ! અવા પુત્રદા એકાદશી વિખ્યાત છે, માટે સુખની દેવતાવાળાએ એ વ્રત કરવું એ વ્રત કરવાથી અંતે હરીસાંકની પ્રાપ્તિ થાય છે. એ શ્રવણ શુકલ પક્ષની પુત્રદા નામે એકાદશીનું મહાત્મ્ય શ્રવણ કરવાથી સર્વ પાપ મુક્ત થઈ અંતે સ્વર્ગમાં જાય છે.

શ્રાવણ વદની અજ નામની એકાદશી,

યુધિષ્ઠિર રાજા પૂછે છે કે-હે જનાર્દન ! શ્રાવણની કૃષ્ણ પક્ષની એકાદશીનું નામ શું છે ? તે મને શ્રવણ કરવાની દેવતા છે, માટે કૃપા કરીને કહો શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે રાજા ! એકાદશી મનથી શ્રવણ કર. હું તમને સચિસ્તાર કહું છું એ અજને એકાદશી પાપનો નાશ કરનારી પ્રસિદ્ધ છે. એ એકાદશીને દિવસે

ભગવાન રૂપિકેશનું પુજન કરી યથાવિધિ જો વ્રત કરશે તથા એ વ્રતનું મહાત્મ્ય શ્રવણ કરશે તે પાપમુક્ત થશે, હું સત્ય કહું છું જીવું કહેતો નથી. હે રાજા ! એ એકાદશી વગર બન્ને લોકમાં અન્ય હિત આપનાર નથી, પૂર્વે સકલ પૃથ્વીનો પતિ સાર્વ ભામ અને સત્યવાદી હરીશ્વર નામે રાજા વિખ્યાત હતો, તે પોતાના કર્મબોગથી રાજબ્રહ્મ થઈ તેણે પોતાની સ્ત્રીનો પુત્ર સહ વિક્રય કર્યો અને તે પુણ્ય કરનારો રાજા હતો છતાં તેણે આંડાલનું દાસાત્વ કર્યું, સત્યને સંભાળી તેને ઘેર રહી મડદાં ઉપરનાં કપડાં તે હરણ કરતો હતો, હે નૃપત્રેષ્ઠ ! તેણે ધણું દુઃખ વેડ્યું છતાં સત્યનો ત્યાગ કર્યો નહી. આ પ્રમાણે તેને ધણાં વર્ષો વીતી ગયાં તેથી તે ધણો દુઃખી થઈ ચિંતા કરવા લાગ્યો કે-હવે હું શું કરું ? ક્યા જાઉં ? મારો છુટકારો થી રીને થશે ? આ પ્રમાણે હરીશ્વર રાજા દુઃખમય સમુદ્રમાં પડી ચિંતાકાંત થતાં તેનું દુઃખ જાણી કોઈ રૂપી ત્યાં આવ્યાં કે જેને ઐશ્વર્યે પરાપકાર માટે જ નિર્માણ કર્યા હતા તે રૂપીને જોઈ રાજાએ સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા અને લાથ જોડી તે ગૌતમ નામના રૂપીના સન્મુખ ઉભો રહ્યો તથા પોતાનો દુઃખદાયક સર્વ વૃત્તાંત રૂપીને કહ્યો. ગૌતમરૂપી રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી અત્યંત વિસ્મય થયા. પછી વિચાર કરી એકાદશીના વ્રતનો તેને ઉપદેશ કર્યો તે એવો કે હે રાજા ! શ્રાવણ માસની કૃષ્ણપક્ષની એકાદશીનું પુણ્ય આપનારી અજ્ઞ નામે પ્રાપ્ત થયેલી છે. હે રાજા ! તું એકાદશીનું વ્રત કર; તેથી તારાં સર્વ પાપ નાશ પામશે અને તારાજ બાગ્યથી આજીવી સાતમે દીવસે તે આવનાર છે. તે પ્રાપ્ત થાય એટલે તે દીવસ ઉપવાસ કરી જાગરણ કરવું, એવું તે વ્રત કરવાથી સકળ પાપનો નાશ

થશે. હે તુભ્રેષ્ઠ ! હું તારા ભાગ્યથી અહિં આવ્યો છું એવું કહી
 જાતમર્યાદા અદશ થઈ ગયા. રાજાએ તે મુનિના વાક્ય પ્રમાણે
 પ્રત કર્યું, તે પ્રત કરવાથી તુગત તેના પાપનો ક્ષય થયો. ભગવાન
 કહે છે કે હે રાજાશર્દૂલ ધર્મરાજ ! આ એકાદશી વરતનો પ્ર-
 ભાવ સાંભળ કે, ધણી વર્ષ સુધી દુઃખ તે રાજા ભોગવેલો હતો.
 છતાં તે એકાદશીના પ્રભાવે તેને દુઃખનો ક્ષય થયો અને વરતના
 પ્રભાવે પોતાની સ્ત્રીનો સમાગમ થયો, મરેલો પુત્ર અવતર્યો થયો.
 તથા સ્વર્ગમાં દેવતાઓએ દુહલી વગાડ્યા તથા પુણ્યવૃષ્ટિ કરી,
 અને તે એકાદશીના પ્રભાવે તેનું નિષ્કંટક રાજ્ય તેને પ્રાપ્ત થયું
 અને તે રાજા પોતાના પરિવાર તથા પ્રજા સહ સ્વર્ગમાં ગયા.
 હે રાજા ! આવા પ્રકારનું વરત જે કોઈ પ્રાપ્ત કરશે તે સર્વ
 પાપથી મુક્ત થઈ તુરત સ્વર્ગમાં જશે અને હે રાજા ! એ
 એકાદશીનું મહાત્મ્ય જે કોઈ શ્રવણ અગર પઠન કરશે તેને
 અશ્વમેધ યજ્ઞના ફળની પ્રાપ્તિ થશે.

ભદ્રપદ સુદની પરિવર્તીની વામન નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠિર રાજા પુછે છે કે—હે ભગવાન ! ભદ્રપદ શુક્લ
 એકાદશીનું નામ શું છે ? અને તેનો વિધિ શું ? તથા તે કર-
 વાથી ગુ પુણ્ય થાય એ મને કહો. ભગવાન કહે છે કે—હે રાજા !
 તને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપનારી પુણ્યપદ એવી એકાદશી કે જે
 પાપ દરણ કરવાવાળી છે તે કહું છું. હે રાજા ! એને જમતી કહે છે
 એના શ્રવણથી સર્વ પાપનો ક્ષય થાય છે અને વાજપેય યજ્ઞનું

ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તથા પાપી મનુષ્યનું પાપ હરણ થવા
 માટે એ જ્યાં વરત ઉત્તમ છે, હે રાજ એનાથી મોક્ષ આપ-
 નારી બીજી નથી માટે જેને ઉત્તમ ગતી મેળવવા હચ્છા હોય
 તેણે 'એ વરત કવુ મારા ભક્ત જે વૈષ્ણવ વામનની પુજા કરે
 છે તેણે ત્રણ જગતનું પુજન કર્યું' એમા સંદેહ નથી અને તે
 હરીની પાસે જશે તથા કમળ વામાનનું પુજન કમળ પુષ્પથી
 બાદરના શુકલ પક્ષની જ્યંતી એકાદશીને દિવસે કરશે, તેણે સર્વ
 જગતસહ બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને શીવ એવા ત્રણે દેવનું અર્ચન કર્યું
 એ માટે એ એકાદશી અવસ્ય કરવી એ એકાદશીનું વ્રત કર્યું
 એટલે ત્રણ જગતમા કરવાનું કાંઇજ રહેતું નથી સુનેશ્વ બગ-
 વાનનું આ એકાદશીને દીવસે પડખુ ફરે છે; માટે આ એકાદ-
 શીનું પાર્વતી એવું પણ નામ છે. આ સાબળી ધર્મરાજ પુછે
 છે કે—હે ભગવાન સંશય છે કે, આપ નિંદા કેવી કરો છો.
 અને આપનું પરિવર્તન કેવું થાય છે. હે દેવતા દેવ ! તમોગલીને
 શા માટે બાધ્યો ? બ્રાહ્મણ સંતુષ્ટ થઈ તેમણે તમારું શું કર્યું
 આર માસ સુધી તમારી સેવા કરવાવાળાને શું ફળ પ્રાપ્ત થાય
 છે ? અને આપના વરતનો વિધી શો છે ? અને આપ સુતા હો
 ત્યારે સર્વ જન શું કરે છે ? એ વીસ્તારથી કહો અને મારા
 સંશયનું હરણ કરો. આવા ધર્મરાજનાં પ્રશ્નો શ્રવણ કેરી ભ-
 ગવાન કહે છે કે—હે રાજશ્રેષ્ઠ ! પાપ હરણ કરનારી એવી કથા
 તમને કહુ છું તે શ્રવણ કરો પુર્વે ત્રેતાયુગમાં બલી નામે દક્ષિણ
 હતો તે મારો ભક્ત હતો નિરંતર મારું પુજન કરતો હતો અને
 નિરંતર અનેક પ્રકારના તપ કરી તથા યજ્ઞ કરી ભગવાનના
 યજ્ઞ કરતો હતો. તથા બ્રાહ્મણનું પુજન કરતો હતો અને વિ-

શેષ કરી યજ્ઞ કરવાની જગાસા ચાખતો હતો, મારા પ્રસાદથી
 કેટલાંક કારણને લીધે તેણે દેવશ્લોક અને પછી ત્રિશ્લોક ચાલ્યું
 તેથી સર્વ દેવોએ એકત્ર થઈને વિચાર કર્યો કે આપણે બધાએ
 પ્રભુને શરણુ જવું આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી સર્વ રૂપિ અને દેવતાઓ
 સહ ઇન્દ્ર ભગવાનની પાસે આવી પૃથ્વી ઉપર સાળ્યાંગ નમસ્કાર
 કર્યો, તથા હાથ જોડી વેદ શકતોથી ભગવાનની સ્તુતી કરી અને
 અદ્વરૂપનીજ સહ સકળ દેવોએ માઈ પુનઃન કર્યું આ પ્રમાણે તેણે
 પુનઃન વિગેરે જોઈ અને સંકટ જાણી વામનથી પાંચમો અવતાર
 લીધો અને સત્યાયમથી આપવાવાળા બહીને તેજ રૂપથી જાણ્યો
 તે એવું કે તે સમયમાં બ્રહ્માન્ડ વ્યાપ્ત કારણુ દિગ્વિધ ધારણુ.
 કર્યું ધર્મરાજ પ્રજા છે કે-હે ભગવાન ! તમે વામન રૂપથી બ-
 લીને શી રીતે જાણ્યો તે હું આપનો બક્ષા છું માટે કૃપા કરીને
 વિસ્તાર પૂર્વક કહો કૃષ્ણ કહે છે કે, હે ધર્મરાજ ! હું કપટ રૂપ
 ધારણુ કરી તેની પાસે ત્રણ પગલાં ભુમિદાન નિમિત્તથી મં
 ત્રિશ્લોક માગ્યું પછી તેણે ત્રણ પગલાં ભુમિ આપી એમાં સદેહ
 નથી એવું કહીને સંદેહ કરવાથીજ મારા ત્રિવિક્રમ અવતાર
 ધારણુ કરવાવાળો દેહ જુદી પામ્યો તે એવો કે ભુમ્મલોકમાં પગ
 સ્વર્ગલોકમાં જાનુ મહરલોકમાં પેટ જનલોકમાં હૃદય, તપશ્લો
 કમાં કંઠ સત્યલોકમાં મુખ અને આ બધા લોકમાં ઉપર શીર
 એ પ્રકારે વિસ્તીર્ણ દેહ ધારણુ - કર્યો ત્યારે ચંદ્ર સુર્ય ઇત્યાદી
 ગ્રહો સકળ નક્ષત્રો ઇન્દ્રાદી સરવ દેવ, શેષ પ્રમુખ સર્વ નાગ
 એ બધાઓ અનેક વીધી પ્રકારે મારી સ્તુતી કરવા લાગ્ય તે
 સમય મેં બહીને હાથમાં ઝાલીને કહ્યું કે એક પગથી પૃથ્વી
 વ્યાપ્ત થઈ અને બીજા પગથી મહાલોક વ્યાપ્ત થયું માટે ત્રીજો

પગ મુકવાની જગ્યા આપ આમ મેં કહ્યું ત્યારે તેને પોતાનું
મરતક આપ્યું પછી હું તેના માથા ઉપર પગ મુકીને તે મારો
બક્ત હતો છતાં પણ હું તેને પાતાળમાં લઇ ગયો. પછી તે
મારે શરણ આપ્યો, ત્યારે મેં તેને કહ્યું કે, હે બલી ! હું તારી
પાસે રહીશ આ પ્રમાણે બદ્રપક્ષ શુકલ એકાદશી પરિવર્તીને દી-
વસે કૃત્ય કર્યું મારી એક મુર્તિ બક્ષીની પાસે તેનો આશ્રય કરી
રહી છે. અને બીજી ક્ષીરસાગરમાં શેષ પર્યંત ઉપર કાર્તિકી એકા-
દશી આવતાં સુધી શયન કરે છે. માટે સુતો હોડિ ત્યારથી તે
જગતાં સુધી જે પુણ્ય થાય તે સૌથી ઉત્તમ જાણવું ભગવાન
કહે છે કે, હે ધર્મરાજ ! માટે આ એકાદશી મહા યાત્રાપુર્વક કરવી.
એકાદશી મહા પુણ્યકારક, પવિત્ર અને સકળ પાપને દરણ કરવા
વાળી છે એ દીવસે શયન કરેલ ભગવાન પરિવર્તન કરે છે
માટે ત્રિલોક્યના ધણીનું પૂજન અવશ્ય કરવું એ એકાદશીને
દીવસે રૂપાસહ ચોખ્ખા અને દહીનું દાન કરવું અને રાત્રે જાગરણ
કરવું તેથી મનુષ્ય પાપથી મુક્ત થશે આવા પ્રકારે ભક્તિમુક્તિ
આપવાવાળું તથા સરવ પાપ દરણ કરનાર જે વૃત્ત જે કોઈ
કરશે તે દેવલોકમાં જઈ અંદ્રસદૃશ પ્રમાણિત થશે સરવ પાપને દરણ
કરવા વાળી આ કથા જે કોઈ સાંભળશે તેને હજાર અથમેધ થયું
ફળ પ્રાપ્ત થશે.

ભાદરવા વદની ઇંદીરા નામની એકાદશી.

ધર્મ રાજ પુછે છે કે—હે ભગવાન ! મધુસૂદન ! આપ પ્ર-
સન્ન થઇ મને ભાદરવા કૃત્ય પક્ષની એકાદશીનું નામ કહો. ભગવાન
કહે છે કે એ એકાદશીનું નામ ઇંદીરા છે, એના વર-

તના પ્રભાવે મહા પાપ નાશ પામે છે, અધોગતિએ ગયેલા પિ-
તૃએને ઉત્તમ ગતિ આપે છે. માટે પાપ હરણ કરવાવાળી આ
એકાદશીની કથા કહું છું. જે કથા સાંભળવાથી વાળખેય ચરતું
ફળ મળે છે. પૂર્વે સત્યુગમાં સકળ જીવનો નાશ કરનારો ઇંદ્ર-
સેન નામે રાજા હતો તે માહીષ્મતા નગરીમાં રહી મહાધર્મ-
પુર્વક રાજ્યનું પાલન કરતો હતો. તે રાજા ધન-ધાન્યાદિ સંપત્તિ
તથા પુત્ર પૌત્રાદિ સંતતિથી સંપન્ન અને વિષ્ણુ ભક્તિમાં તત્પર
હતો અને મોક્ષ ફળ આપનારા ભગવાનનું નામરમરણ કરી તથા
વેદાંત વિચારી પોતાનો કાળ વ્યતીત કરતો હતો. એક સમય
રાજાની સભામાં આકાશમાર્ગે નારદજી આવ્યા એટલે રાજાએ
હિડી હાથ નેડી આસન ઉપર બેસાડી વિનિપૂર્વક પૂજન કર્યું.
પછી નારદજીએ કુશળ પૂછ્યું કે—હે રાજા ! તારી બુદ્ધિ ધર્મ
ઉપર છે ! તું વિષ્ણુ ભક્તિમાં આસક્ત છે. આ પ્રમાણે નારદજીનું
બોલવું થતા રાજાએ કહ્યું કે હે નારદમુનિ ! આપની કૃપાથી
મારું સર્વ કુશળ છે, આપનું રાજદર્શન થયું મારા બધા
યજ્ઞો અને ક્રિયાઓ સફળ થઈ. હે શ્રી ! મારા ઉપર કૃપા કરી
આપના પધરવાનું કારણ કહો. ત્યારે નારદજીએ કહ્યું કે—હે
રાજા ! તું મારું આશ્રયકારક ભાષણ સાંભળ. હે રાજા ! બ્રહ્મ-
લોકથી યમલોકમાં આવ્યો ત્યાં તમે મારું પૂજન કર્યા પછી હું
સિંહાસન ઉપર બેઠો. હે નૃપતે ! જે સાયશીલ અને ધર્મશીલ
હોય તેજ યમની પાસે રહે છે. ત્યાં ઘણાં પુણ્ય કરનારા અને
કાંઈ વરત અધૂરું રહેવાથી વાસ કરનારા તારા પીતાને મેં જોયો
તેણે મને કહેલું કે—માહીષ્મતી નગરીમાં ઇંદ્રસેન નામે મારો પુત્ર
જે તેની પાસે જઈ કહેજો કે તારો પીતા યમલોક યમસભામાં

વાસ કરે છે તેનું કારણ એ છે કે—જન્મોત્તરમાં કાર્મ પુરણ કર્મ
 અધુરું રહેલું છે માટે તું ઈન્દિરા નામની, એકાદશીનું વરત કરી
 મને સ્વર્ગમાં મોકલ. આ તારા પીતાના વચન તને કહેતા હું
 આવ્યો છું. હે રાજન ! તારા પીતાની સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ થવા માટે
 તું ઈન્દિરા નામે એકાદશીનું વરત કર, એટલે તે વરતના પ્રભાવે
 તારો પીતા સ્વર્ગમાં જશે. રાજા કહે છે કે—હે ભગવાન ! નાર-
 દશી ! આપ પ્રસન્ન થઈ મને ઈંદીરાનું વરત કહો. આ વરત
 કઈ તીર્થાએ કયા વિધિએ કરવું. નારદજી કહે છે કે—હે રાજા !
 આ વરતનો હિતદાયક વિધિ હું તને કહું છું તે શ્રાણ કર. ભાદ-
 રવા કૃષ્ણ દશમી પ્રાપ્ત થાય ત્યારે શ્રદ્ધાધુક્ત અંતઃકરણથી
 પ્રાતઃસ્નાન કરવું પછી મધ્યાહ્ન વેળાએ ગાય ત્રિદાગ્તા જળથી
 સ્નાન કરવું અને ભક્તિપુરઃસર પીતૃ તૃપ્ત થવા માટે શ્રાદ્ધ કરવું
 તથા તે દીવસે એકવાર ભોજન કરી રાત્રે પૃથ્વી ઉપર શયન
 કરવું, એકાદશીને દીવસે શુદ્ધ પ્રાતઃકાળ થાય તે પછી દંતધાવન
 કરી મુમ ઘેષુ અને પછી ભક્તિથી ઉપવાસનો નિયમ કરવો,
 તે એવો કે પ્રથમ સંકલ્પપૂર્વક ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી કે, હે
 ભગવાન ! આજે હું સર્વ શંકા પરિત્યાગ કરી ઉપવાસ કરું છું.
 હે પુંડરીકાક્ષ ! કાલે ભોજન કરીશ માફ રક્ષાય કરે. આ પ્ર-
 માણે નિયમ કરી મધ્યાહ્નકાલે શાલિગ્રામની સામે વિધિથી શ્રાદ્ધ
 કરવું અને બ્રહ્મણને ભોજન આપી દક્ષિણા આપવી પછી પીતૃ
 શ્રેય રહેવા અન્નને સુંધી ગાયત્ર અવરાવવું અને ધુપ, દીવા
 ઉપચારથી ભગવાનનું પૂજન કરી રાત્રે જાગરણ કરવું. પછી
 બારશત્રે દિવસે પ્રભાતે ભગવાનનું પૂજન કરી બ્રહ્મણ જમાડવા
 અને પોતે બંધુ અને પુત્ર વિગેરે સહ મોન ધારણ કરી જમવું

હે રાજન ! નિઃસ્વાર્થે આ વરત તું કર. એ વરત કરવાથી તારા પિતૃ વેકુંઠમાં જશે. આ પ્રમાણે કહી નારદજી અંતરધ્યાન થયા પછી રાજાએ ત્રિવિધી તે વરત કર્યું એ પ્રકારે આપ્ત વર્ગ સહ તેણે વરત કરવાથી તેના ઉપર સ્વર્ગમાથી પુણ્યવૃષ્ટિ થઈ. અને તેના પિતા ગરુડ ઉપર બેસીને વૈકુંઠમાં ગયો અને તે ઇન્દ્ર-સેન રાજા નિષ્કંટક રાજ્ય કરી પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપી તે પણ સ્વર્ગમા ગયા. ભગવાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! ઇન્દ્રીરા વૃત્તનું માહત્ત્ય મેં તને કહ્યું. આ વરતને પાક શ્રવણ કરવાથી સર્વ પાપમાથી મુક્ત થઈ આ લોકમાં અનેક ભોગ ભોગવી અંતે અક્ષય વૈકુંઠમા વાસ થશે.

આસો સુદની પાશાકુશા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે—હે ભગવાન ! આશ્વિન શુક્લ એકાદશીનું નામ શું ? એ કૃપા કરી કહો. ભગવાન કહે છે કે—હે રાજાજી ! સકળ પાપનો ક્ષય કરનાર આશ્વિન શુક્લ એકાદશીનું મહાત્મ્ય કહું છું તે શ્રવણ કર. આ એકાદશીને પાશાકુશ કહે છે, એ સર્વ પાપનો ક્ષય કરનારી છે. એ એકાદશીએ પદનાભ ભગવાનનું પૂજન કરવું, એ એકાદશી સર્વ મનોરથ પૂર્ણ કરનારી તથા મનુષ્યને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપનારી છે, હન્દ્રિયનું દમન કરી તપ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે ફળ ભગવાનને નમસ્કાર કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. મોહ વ્યાપ્ત થઈ મનુષ્યે જે પાપ કર્યું હોય, તે તે સર્વ પાપને હરણ કરનારા ભગવાનને નમસ્કાર કરવાથી નરકમાં જતો નથી. પૃથ્વી ઉપર

જેટલાં તીર્થ છે અને પુણ્યકારક સ્થાનો છે, તેમનું પુણ્ય ભગ-
વાનનાં નામ કીર્તનથી પ્રાપ્ત થાય છે. જેને જનાર્દન વિષ્ણુ
અને સાર ગધર કહ છે. જે મનુષ્યે કોઇ પ્રસંગે એકાદશીનો ઉ-
પવાસ કર્યો હોય તો તેને યમક્ષોકની પ્રાપ્તિ થતી નથી. તેણે
મહા ભયંકર પાપ કર્યું હોય તોપણ તે યમ યાતનાને પામતો
નથી. વૈષ્ણવ થઇ જે શિવની નિંદા કરે છે અને શિવ થઈ વિ-
ષ્ણુની નિંદા કરે છે તે ઘેર નરકમાં જાય છે. હજારો અશ્વમેધ
કિંવા રાજસુયયજ્ઞ કરેલા હોય તોપણ તે એકાદશીની ઉપવાસની
સોળમી કળા પામતા નથી, એકાદશીના ઉપવાસ જેવું પુણ્ય
બીજાં વરતો થઈ થતું નથી. એકાદશીના સમાન પવિત્ર ત્રૈલો-
ક્યમાં કાંઈજ નથી. આ એકાદશી સર્વ પાપનો નાશ કરવાવાળી
છે. જ્યાં સુધી પદ્મનાભનો શુભ દિવસ પ્રાપ્ત થયો નથી ત્યાં સુધી
બીજાં વરતાતું મહત્તર છે. કાંઈ પણ કારણથી સદાજ એકાદશીનો
ઉપવાસ થયો તોપણ યમક્ષોકમાં જોવામાં આવતો નથી. એકાદશી
શરીરને આરોગ્ય અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપવાવાળી છે. એકા-
દશીના વરતથી સારી સ્ત્રી અને ધન ધાન્ય પ્રાપ્ત થાય છે.
એકાદશીનાં વરત કરતા કાશી, ગંગા, પુષ્કર અને કુરુક્ષેત્ર વિગેરે
સ્થાનો પવિત્ર નથી. ભગવાન કહે છે કે હું રાજન ! એકાદશીને
દીવસે ઉપવાસ અને રાત્રે જાગરણ કરવાથી ચત્ત વગર વૈકુંઠપદ
પ્રાપ્ત થાય છે. જે એકાદશી વરત કરે છે તે મત્તકુળનાં દશ,
પીતૃકુળનાં દશ અને સ્ત્રીકુળનાં દશ પુરુષોનો હિદ્દાર કરે છે. જે
એકાદશીનો ઉપવાસ કરે છે તે અંતે દીવ્યરૂપ થઇ કંઠમાં પુષ્પ-
માળા તથા હિતમ વસ્ત્રો પહેરી મરૂડ હિપર બેસી વૈકુંઠમાં જાય
છે. જાળ, તરણ અથવા વૃદ્ધ કોઈએ પણ એકાદશીનું વરત કર્યું

હોય અને તે પૂર્વે પાપી હોય, તોપણ તે દુર્ગતિ પામતા નથી. આશ્વિન શુક્લ પાશાકૃષ્ણ નામની એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાથી પાપમુક્ત થઈ હરીશોકને પામે છે. જે નર સુવર્ણસિંહ તણ, હુમી, ગામ, અન્ન, ઉદક, જોડા, વસ્ત્ર અને છત્ર એનું દાન કરે છે તે યમશોકને પામતા નથી. જેણે પુણ્ય કર્યા વગર ઠંડાડા કાઢ્યા હોય તે નર મરેલો છે એવું જાણવું અને તેના આસો-આસ લુહારની ધમણના જેવા જાણવા ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! દરિદ્ર હોય તોપણ તેણે પોતાનો દિવસ વૃથા કાઢવો નહિ, માટે તમે પણ સ્નાન દાનાદિ સર્વ ક્રિયા આચરણ કરો. જે મોટા પુણ્યપાત્ર પુત્ર તળાવ, બગીચા અને દેવમંદીરો બાંધે છે, અન્નક્ષેત્રો ચલાવે છે અને અન્ય પણ પુણ્યકર્મો કરે છે તે યમયાતના ભોગવતા નથી. એવા પ્રકારના પુણ્યકર્મ કરનારા શોકો આ લોકમાં દીવ્યોયુધી, સંપત્તિવાન, રોગહીન અને કુલીન રહે છે. હે ધર્મરાજ ! હું તમને મુખ્ય તાત્પર્ય કહું છું કે-અર્ધથી દુર્ગતિ જાય છે અને ધર્મથી સ્વર્ગમાં પડે છે એમાં સં-દેહ નથી. હે રાજ ! તે મને એકાદસી મહાત્મ્ય પુછ્યું તે મેં તમને કહ્યું.

આસો વદની રમા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે જનાર્દન ! તમે મને પ્રસન્ન થઈ સ્નેહ સંબંધથી આસો કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ કહો. ભગવાન કહે છે કે, હે રાજસીંહ ! તારા સામે આ વ્રત કહું છું તે અવશ્ય કર. આસો એકાદશીનું રમા નામ છે. આ એકાદશી

મહા પાપનો નાશ કરનારી છે. એના પ્રસંગથી તેનું મહાત્મ્ય કહું છું પૂર્વે મુચકુંદ નામે રાજા હતો, તેને અને ઇન્ને ધણી પ્રીતિ હતી. અને યમ, કુબેર તથા વિભીષણ એવું પણ લાખું હતું. એ રાજા વિષ્ણુમક્ત અને સત્ય ભાષણ કરવા વાળો હતો. તે નિષ્કંટક પૃથ્વીનું રાજ્ય કરતો હતો તેને ચંદ્રભાગા નામે વિખ્યાત કન્યા હતી. તે કન્યાનો ચંદ્રમેન રાજાના પુત્ર શોભન સાથે વિવાહ કર્યો હતો. તે શોભન પોતાને સાસરે આવ્યો હતો, તેને અત્યંત પુણ્યદાયક એકાદશી વૃત્ત પ્રાપ્ત થયું તે તક આવવાથી ચંદ્રભાગા મહા ચિંતા કરવા લાગી કે હે, ભગવાન ! હવે કેમ થશે ! મારો પતિ ધણો અસક્ત છે. તેનાથી કુધા પણ જરા ખમાતી નથી અને મારો પિતા એકાદશીને દીવસે કોઇ અન્ન બક્ષણ કરે તોને ઉગ્ર શીક્ષા કરવાવાળો છે દશમીને દીવસે આવતાં રાજા સાદ કરવાયે છે કે એકાદશીને દીવસે કોઈએ ખાવું નહી, તે આમતનો ચંદ્રભાગા વિચાર કરતી હતી એટલામાં નગારાનો અવાજ સાંભળી શોભન પોતાની સ્ત્રી ચંદ્રભાગાને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો હે સુંદરી ! હશે શું કરે ? મને કંઈ ખાવા આપ કે જેનાથી મારો જીવ નાશ થાય નહી ચંદ્રભાગા કહે છે કે હે પ્રાણનાથ ! મારા પિતાને ત્યાં એકાદશીને દીવસે કોઇ ભોજન કરતું નથી. હાથી, ઘોડા અને ઉંટ વિગેરે જે પણ છે, તે પણ ઘાસ, દાણા અને પાણી એકાદશીને દીવસે ખાતાં કે પીતાં નથી તો મનુષ્યને અન્ન શી રીતે મળે ? અને જો આપ સાંજ છતાં પણ ભોજન કરશો તો, ઘરમાંથી બહાર જવું પડશે માટે જે કંઈ હોય તે વિચાર કરીને કરો, આવાં સ્ત્રીનાં વચન અવશ્ય કરી શોભને કહું કે, હે સ્ત્રી તું સત્ય કહે છે, અને હું પણ આજ

ઉપવાસ કરૂં છું પછી મારા નસીબમાં હશે તેમ થશે. આ પ્ર-
 કારે નસીબ ઉપર ભરોસો રાખી તેણે એકાદશીનું વ્રત કર્યું કુધા
 અને તૃપાથી ઘણો વ્યાકુળ થઈ દુઃખી થયો, અનાજ અને પા-
 ણીની ચિંતા રરતાં કરતાં સુખ આશર્યો અને વદશવોને આ-
 નંદ આપનારી રાત્રિ થતાં સર્વ વૈશ્વત તે રાત્રે ભગવાનનું પુ-
 જન અને જાગરણ કરવા આસક્ત થયા. પણ તે રાત તે શો-
 બનને અતિ દુઃસહ થઈ, દ્વાદશીને દિવસે સુર્યોદય વેળાએ તે
 શોબન મરણ પામ્યો. પછી રાજાએ ચંદન અને તુલશીના કા-
 છથી એનું દહન કર્યું તે સમયે ચંદ્રમાળા તેની સાંથે સતિ કરા
 તૈયાર થઈ પણ તેના પિતાએ જવા દીધી નહિ, પછી આદ્ય
 દેહાદિક ક્રિયા કરી તે પિતાને ઘેરજ રહી. ભયલું કહે છે કે,
 હે નૃપત્રેષ્ઠ ! શોબન રમા એકાદશીના વ્રતના પ્રભાતથી મંદરા-
 ચળ પર્વત ઉપર ઉદેપુરમાં વાસ કરવા લાગ્યો. જે પુર અતિ
 હિતમ અને ખીજને મળવું અશક્ય તથા સર્વ શુભથી સંપન્ન
 જેનું વર્ણન થાય નહિ, ત્યાં રત્નોથી શોભામમાન સોનાનાં ધર
 છે. કેટલાંક ધરો ચિત્રવિચિત્ર આકાર અને સ્વાદીકના શોભાથી
 શોભામમાન છે એવા રમપુરમાં સિંહાસન ઉપર તે શોબનનું
 સ્થાપન થયું, જેના ઉપર છત્ર આમરો ઉડે છે અને કિરીટ કુ-
 ડળ કવચ તથા હાર અને વિવિધ ભુષણોથી શોભામમાન તથા
 ગંધર્વ અપ્સરા વિગેરે ગાયનરૂપ જેનું સ્તવન કરે છે. એવા પ્રકારે
 તે શોબન ત્યાં ખીજ ઉદ્રના સમાન રાખ્ય કરવા લાગ્યો. મુચુકુંદ
 રાજાની નમરીમાં રહેનાર શોભશર્મા નામે બ્રાહ્મણ તીર્થધારાના પ્રસ-
 ને દરતો દરતો મંદરાચળ ઉપર ગયો અને ત્યાં તેણે શોબનને
 જોયો અને મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે આ તો મુચુકુંદ રાજાનો જ-

માણ છે. એવો વિચાર કરી તેની પાસે ગયો. એ આવતાંજ શોભને સિંદાસનથી ઉતારી હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યો. આ પછી પોતાના સસરા, સ્ત્રી તથા સહજ નગરનું કુશળ પૂછ્યું. સોમશર્મા કહે છે કે-તમારો સસરો પત્ની અને મામવાસી બધા જન કુશળ છે, પણ હે રાજન ! તમેને એ આશ્ચર્યકારક નગર શાથી પ્રાપ્ત થયું કે-જે અતિ વીચીત્ર સુંદર અને કાણે પણ કદી નહીં જોયેલું એવું કૃપા પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયું ? એવો પ્રશ્ન સાંભળી શોભન કહે છે કે આશ્વન કૃષ્ણ પક્ષમાં રમા નામે એકાદશી છે તેનું મેં ઉપોષણ કર્યું તેના પુણ્યથી મને આ નગર પ્રાપ્ત થયું. પણ એ નાશવંત છે. માટે હે દ્વિજશ્રેષ્ઠ ! એ નાશ પામનારું અવિનાશ થાય એમ કરો. બ્રાહ્મણ પૂછે છે કે-હે રાજેન્દ્ર ! જે અધરવ છે, તે ધરવ કેમ થશે ? એ મને કહો. એટલે હું તે કરીશ એ મીઠ્ઠા થાય નહિ. શોભન કહે છે કે-હેં વિપ્રોત્તમ ! મેં રમા નામે એકાદશીનું વ્રત કર્યું તે શ્રદ્ધાલીન થયું, માટે આ સ્થાનને હું નાશવંત માનું છું અને એ અવિનાશ થવાનું સાધન કહું છું તે સાંભળો. મુચુકુંદ રાજની કન્યા ચંદ્રભાગા નામે વિખ્યાત છે તેને આ બધું કહો. એટલે ધરવ થશે. આ કન્યા ચંદ્રભાગાને સર્વ વર્તમાન નિવેદન કર્યું. ચંદ્રભાગા બ્રાહ્મણે કહેલું વ્રત સાંભળી આશ્ચર્ય પામી અને બ્રાહ્મણને પૂછ્યું કે-મહારાજ ! તમે જે કહો છો એ પ્રત્યક્ષ જોવું છે કે સ્વપ્નની વાત છે ? એ મને કહો. બ્રાહ્મણ કહે છે કે-હે પુત્રી ! તારો પતિ તે મહા વનમાં મેં પ્રત્યક્ષ જોયો અને મનુદેવ તુલ્ય નગર પણ જોયું કે જે બીજાને મળવું અશક્ય છે પણ તે અધરવ છે તો તે ધરવ થાય એવું તું કર. એવું બ્રાહ્મણનું વચન અરણ્ય કરી ચંદ્રભાગા બોલી

કે—હે દિગ્વર્ધ ! હું પતિના દર્શન માટે અત્યંત ઉત્કંઠિત છું
 તો અને ત્યાં લઇ ચાલો, હું મારાના પુણ્યથી તે ધરવ ક-
 રીશ. હે મહારાજ ! અમારા બેનો સંયોગ થાય તેમ કરો, સ્ત્રી
 પુરુષનો સંયોગ કરવાથી મહત્ત્વ પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય. એવું ચંદ્રભા-
 ગાનું બાપણુ સાંભળી સોમશર્મા તેના સહ મંદરાચલ ઉપર વા-
 મદેવના આશ્રમ પાસે ગયો, ત્યાં વામદેવને ચંદ્રભાગાનું સકળ
 રૂતાત કહ્યું તેથી તે વામદેવ રૂપીએ ચંદ્રભાગાને વેદ મંત્રથી
 અભીષેક કર્યો પછી તે ચંદ્રભાગા રૂપીના મંત્રથી અને એકાદ-
 શીના વ્રતના પ્રભાવે દીવ્ય દેહ ધારણુ કરી દીવ્ય ગતિને પામી
 અને ત્યાં પતિની નગરીમાં જઈ દર્શથી વિકાસમાન થયેલા નેત્ર
 વડે પતિની પાસે ગઈ, શોભનને પણ પોતાની સ્ત્રી જોઇ ધણી
 આનંદ થયો અને તેણે પોતાની સ્ત્રીને પાસે બોલાવી લાવી બો-
 બામાં બેસાડી. તે પણ આનંદની પતિને કહેવા લાગી કે—હે
 નાથ ! મારી પાસે જે પુણ્ય છે તે સાંભળો. હું પિતાને ઘેર આઠ
 વરસની હતી, ત્યાંથી શ્રદ્ધાપૂર્વક અંતઃકરણથી મેં વિધિથી વ્રત
 કરેલું છે, તે પુણ્યના પ્રભાવે આ તમારું નગર ધરવ બશે અને
 પ્રલયકાળ સુધી એમાં રહી સકળ ભોગ આપણને પ્રાપ્ત થશે.
 અગવાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! એવા પ્રકારે તે ચંદ્રભાગા
 એકાદશીના વ્રતના પ્રભાવે પોતાના પતિસહ રૂમણુ કરવા લાગી
 અને ત્યાં રહી દીવ્ય ભોગ ભોગવ્યા તથા દીવ્યાલંકારથી ભવિત
 થઈ, શોભન પણ દીવ્ય દેહ ધારણુ કરી તેની જોડે રમણુ થયો.
 રમા નાપની એકાદશીના મહાત્મ્યથી મંદરાચલ ઉપર રહી દીવ્ય
 સુખભોગ તે બંને ભોગવવા લાગ્યાં. આ એકાદશી ચિંતામણી
 રત્ન તથા કામધેનુ જેવી અનેરથ પૂર્ણ કરવાવાળી છે. હે રા-

જન ! તને મેં રમા નામે એકાદશી કહી. ભગવાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! એવું એ વ્રત જે માનવ કરશે તેમના અહત્યાદિક સકળ પાપો નાશ પામશે એમાં સંદેહ નથી. એકાદશી વ્રતમાં ભેદ નથી, શુક્લ તથા કૃષ્ણ બન્ને સરખી જાણવી એમાં ભેદ નહિ માનવો. એ બન્ને એકાદશીના વ્રતનું સેવન કરવું તેથી ભક્તિ અને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. ગાય ઘોળા કે કાળા ગમે તેવી હોય તોપણ દુધ સરખું જ હોય છે. એ પ્રમાણે કોઇ પણ એકાદશી હોય તોપણ બન્નેનું ફળ સરખું જ જાણવું. એકાદશીના વ્રતનું મહાત્મ્ય જે કોઇ નર શ્રવણ કરશે તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ વૈકુંઠમાં પુજ્ય થાય છે.

અધિક માસની શુદ્ધી પદ્મણી નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે—હે જનાર્દન ! અધિક માસનું નામ તથા વિધિ કહો ! ભગવાન કહે છે હે ધર્મરાજ ! મારા માસની એકાદશી અતિ પુણ્ય સંપાદક પદ્મણી નામે છે, તેને દિવસે અવશ્ય ઉપવાસ કરવો તેથી વૈકુંઠની પ્રાપ્તિ થાય છે. મારા માસની એકાદશી મહા પુણ્યકારક અને સકળ પાપનો નાશ કરવાવાળી છે. તેનું ફળ કહેવાને અહ્યા પણ સમર્થ નથી, આ પદ્મણી એકાદશીનું વ્રત બ્રહ્માએ નારદને કહેલું હતું જે સકળ પાપરાશીને નાશ કરનાર અને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપનાર છે. એવું ભગવાનનું વાક્ય સાંભળી ધર્મરાજ મહા જ્ઞાનંદુર્વક વિધિ પૂછવા લાગ્યા. એવું રાજાનું ભાષણ સાંભળી અત્યંત પ્રીતિથી વિકસીત થએલાં છે નેવ જેનાં એવા ભગવાન કહે છે કે—હે રાજા ! જે

રૂપીએને અગોચર છે તે હું કહું છું. સાંભળો, હે રાજા ! દશમીને દિવસે શતારંભ કરવો અને કાંસુ, અડદ, મસુર ચણા, સામો, છત્રાક, મધ અને પરાંત્ર એ દેશનો ત્યાગ કરવો તથા હવિષ્યાન ભોજન કરવું. મીઠા વગર અન્ય ક્ષારનો ત્યાગ કરવો, દશમીને દિવસે પૃથ્વી ઉપર સુષ્પ્ર અક્ષયચર્ચા રહેવું અને એકાદશીને દિવસે પ્રભાતકાલે હાલુ અને મનોત્સર્ગ કરી પછી વિધિપૂર્વક દાંતણુ કરવું અને બાર કોમળા કરવા. શુદ્ધાન્તઃકરણથી સુષોદય વેળાએ હિતમ તીર્થ ઉપર સ્નાન કરવા જવું, છાણુ માટી, તલ અને દર્ભ પોતાની સાથે લેઈ જવા, આખજાનું ચુર્ચુ શરીરે લગાડી યથાવિધિ સ્નાન કરવું, સ્નાન કરતી વેળાએ મોડી તથા આમળ વિગેરેથી વિષ્ણુની સેવા મંત્ર પ્રાર્થના કરવી, મૃતિકા પ્રાર્થના કરવી કે—હે મૃતિકે જેને અનંત હાથ છે, એવા ભગવાને વરાહ અવતાર લઇ તને ધારણુ દરેલ તે હે મૃતિકા તું અક્ષદત્ત અને કાસ્યપથી અભીમંત્રીત છે, તને હું માથા ઉપર ધારણુ કરું છું તારું શરીર પવિત્ર કર. હે મૃતિકે ! તું મને એવો પવિત્ર કર કે—જેથી હું ભગવાનની પૂજા યોગ્ય થઇશ, હું તને નમસ્કાર કરું છું. છાણુની પ્રાર્થના કરવી કે—હે ગોમય ! તું સકળ આયુધથી ઉત્પન્ન થઈ ગાયના દેહમાં વાસ કરે છે, તું સકળ પૃથ્વી પવિત્ર કરે છે, માટે તું મને પવિત્ર કર. આમળાની પ્રાર્થના કરવી કે હે ઘાત્રી ! તું અક્ષદેવના યુગથી ઉત્પન્ન થઈ સકળ ત્રિભુવનને પાવન કરનારી છે, માટે હું તને મારા શરીરે લગાડું છું માટે તું મારું શરીર પવિત્ર કર હું તને નમસ્કાર કરું છું. હે દેવ દેવના શ્રેષ્ઠ ! હે જમનાથ ! હે શંખ ચક્ર ગદાધર ! હે વિષ્ણો ! અતઃ શતીર્થમાં હું સ્નાન કરું છું મને રાજા આપો, આ પ્રમાણે

પ્રાર્થના કરી વરણ દેવતાના મંત્રની યથાવિધિ સ્નાન કરવું. હે રાજા ! કંઈ પણ સ્નાન કરવું હોય તોપણ ગંગાદિ તીર્થોનું સ્નાન કરી સ્નાન કરવું પછી યથાવિધિ માર્જન કરવું, તે માર્જન મુખપૃષ્ઠ, હૃદય, બાહુ, મસ્તક અને પવિત્ર વસ્ત્રો ધારણ કરવા પછી સંધ્યા અને દેવયાતનું તર્પણ કરવું તે પછી ભગવાનનું યથાવિધિ પૂજન કરવું. એથી મોટું પાપ નાશ પામે છે. પછી ભગવાનના મંદીરમાં જઈ પાપ પરિમીત સુવર્ણની ભગવાન રાધાકૃષ્ણની પ્રતિમાનું અથવા પાર્વતી શંકરનું પૂજન કરવું તે એવું કે ત્રાંખાના અથવા માટીના કુંભને વસ્ત્રાલંકારથી શુષ્પિત કરી દીવ્ય સુગંધથી સુંવાસીત કરવો તેની ઉપર સોનાનું તથા રૂપાનું કે ત્રાંખાનું પાત્ર મુકી તે વચ્ચે દેવ પ્રતિમા સ્થાપન કરી તેનું પૂજન કરેવું તે એવું કે ઉત્તમ અને ઉત્પન્ન થતાં અનેક વિધિ સુવાસીત પુષ્પોં શુભ કમળો કેસર અને કસ્તૂરી મત્સ્યાદિ ઉપચારોથી તે પ્રતિમાનું પૂજન કરવું, શક્તિવડે કપુર વિગેરે અનેક દીપ સુગંધિત લેપ રાધાકૃષ્ણને અથવા પાર્વતી શંકરને સમર્પણ કરવા. ભગવાનના સન્મુખ ભક્તિવડે નૃત્યગીત કરવું તે દિવસે પતિતપાતકી જન સાથે બાપણ તથા તેનો સ્પર્શ કરવો નહિ, મીઠા બોલવું નહિ, ખર્ડ અને પવિત્ર બાપણ કરવું, અમકાયેલી સ્ત્રીને બોલવું નહિ, ગુરુ અને બ્રાહ્મણની નિંદા કરવી નહિ, ભગવાનનાં સન્મુખ વૈષ્ણવ સક પુરાણ શ્રવણ કરવું. મગમાસની સકળ એકાદશી નિર્જળા કરવી, ન થાય તો ઉદકપાન કરવું અથવા દુધ પીવું, ને રાત્રે ગીન ગતુ વાળાં વગાડવા અને ઉજાગરો કરવો. રાત્રે પહેલા પ્રહરમાં નાળીયેરના પાણીથી અર્ધ આપવો, બીજામાં નારીયેળ અર્પણ કરવાં અને

ત્રીજા પ્રહરમાં મહાહુંગથી ભગવાનને અર્ધ સમર્પણ કરવાં, ચોથા પહોરમાં સોપારી અને નારંગી એથી અર્ધ સમર્પણ કરવા, પહેલા પહોરના અર્ધથી અગ્નિહોમ યજ્ઞનું ફળ મળે છે. બીજા પહોરના અર્ધથી વાગ્દેવ યજ્ઞનું ફળ મળે છે. ત્રીજા પહોરથી અશ્વમેધનું અને ચોથાથી રાજસુયજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. એ એકાદશી કરતા કાષ્ઠ પશુ શ્રેષ્ઠ પુણ્યત્વ, મહા વિદ્યા અને યજ્ઞ નથી. જેણે ભગવાનનું વ્રત કર્યું તેણે સર્વે તીર્થોનું સ્નાન અને સર્વ દેવનું દર્શન કર્યું એમ સમજવું. એ પ્રમાણે સુર્યોદય થતા સુધી જાગવું અને પછી સારા તીર્થમાં જઈ સ્નાન કરવું પંડી ઘેર આવી ભક્તિથી ભગવાનનું પૂજન કરવું. પ્રથમ કહેલા વિધિથી બ્રાહ્મણને ભોજન આપવું અને ભગવાનની પ્રતિમાસહ કુંભ બ્રાહ્મણની પૂજા કરી આપવો. એ પ્રકારે જે મનુષ્ય વ્રત કરે છે, તેનું વ્રત સફળ થતા તે મુક્તિ પામશે. ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ! આપે મને પુણ્યું તેથી મેં મળમાસની શુકલ એકાદશીનું મહાત્મ્ય કહ્યું. મળમાસની પદ્મિની નામની એકાદશીનું વ્રત જેણે કર્યું તેણે બધા વ્રતો કર્યાં એમ જાણવું, મળમાસની કૃષ્ણ એકાદશીને! વિધિ એજ જાણવો, કૃષ્ણ એકાદશી પણ સર્વ પાપનો ક્ષય કરવાવાળી છે, હે રાજા! એ એકાદશીની એક સુંદર કથા કહું છું. જે કથા પુણ્યત્વ ઇષ્ટિએ નારદજીને કહેલ છે કાર્તવીર્ય રાજાએ પોતાના કેંપાનામા રાવણને રાખ્યો હતો એ જોઈ પુણ્યત્વ રૂપીએ તો પ્રાર્થના કરી ત્યારે તેને છોડ્યો. આવું આશ્ચર્યકર વર્તમાન મનુષ્ય કરી નારદજીને પુણ્યત્વજીએ પુણ્યું કે-રાવણે પોતાના પરાક્રમથી હન્દ્રાદિ દેવને જીત્યા છતાં કીર્તવીર્ય તેને શી રીતે

કેદ કયો. આવું નારદજીનું બોલવું ચતાં પુત્રરૂપજી કહે છે કે—હે નારદ ! કાર્તવીર્યની દત્તપત્તિ કહું છું તે અવશ્ય કરે. ત્રતાયુગમાં માહીખમતી નગરીનો હેહય નામે રાજા હતો તેના વંશમાં મહા પરાક્રમી કાર્તવીર્ય થયો, તેને હજારો સ્ત્રીઓ હતી તોપણ તેને એક પુત્ર થયો નહિ, તેથી તેણે દેવ, પિતૃ અને મીત્ર એઓનું પુજન કર્યું અને પોતાને પુત્ર ન હોવાથી તેઓએ કહેલા પ્રતો પણ કર્યાં, તેને પુત્ર ન હોવાથી જેમ જીવ્યાને સંભોગ સુખ આપ નાર નથી તેમ તેને રાજ્ય હતું, તેથી રાજાએ મનમાં વિચાર કરી તપનો નિશ્ચય કર્યો. તપથીજ સર્વ મનોરથ સિદ્ધ થાય છે. એવો દૃઢ નિશ્ચય કરી પોતાની સ્ત્રીને વાતો કહી તેજ સમય વલકલ પહેરી મંત્રીઓને રાજ્યવ્યવસ્થા કરી ધરતો ત્યાગ કર્યો.

પોતાના પતિ તપ કરવા જાય છે એવું દેવરાકુંડ વંશજ હરિશ્ચંદ્રની પરમિતી કન્યા કે જે પતિવ્રત વિષે તત્પર હતી તેણે વચ્ચાલ-કાર તથા જીવણુનો ત્યાગ કરી વલકલ ધારણ કર્યા અને પતિ સહ ગંધ્યાદન પર્વત ઉપર ગયો. ત્યાં રાજાએ દશ હજાર વર્ષ સુધી તપ કર્યું એવું તપ કરવાથી પણ પુત્ર થયો નહી. અને રાજાનું શરીર હાડ અને રત્નાકરૂપ થયેલું તે પતિવ્રતા પદમણીએ જોઈ અત્યંત નમ્રતાથી મહાસાધવી એવી અનસુયાને તેણે પુછ્યું કે—હે અનસુયા ! મારા પતિએ હજારો વર્ષ સુધી તપ કર્યું પણ સર્વ કષ્ટ નાશ કરવાવાળા ભગવાન પ્રસન્ન થતા નથી માટે મને એવું પ્રત કહો કે જે કરવાથી ભક્તિથી ભગવાન પ્રસન્ન થઈ સર્વભોમ પુત્ર આપે. આવું તેનું બોલવું અવશ્ય કરી પોતાનો પતિ તપ કરવા નિકળ્યો તેને જોઈ, તેની સાથે આવેલી અને પતિ ભક્તિમાં પરાયણ એવી પદ્મિનીને મહા પતિવ્રતા અનસુ-

ચાએ કહ્યું કે—હે પદ્મિની ! સકળ માસમાં શ્રેષ્ઠ એવા મળમાસમાં
 પ્રભાતે સ્નાન કરવું. તે શુભ માસ ત્રીસ દીવસનો છે, તેમાં એ
 એકાદશી આવે છે, તે દીવસે યથાવિધી ઉપવાસ કરી જગરણ
 કરવું. એટલે એથી પુત્રપદ્મ ભગવાન સુપ્રસન્ન થશે એ પ્રમાણે
 કહી પ્રથમ મેં જે વિધી વખતે કહ્યો તેજ વીધી કર્મ કન્યા
 અનસુયાએ પદ્મિનીને કહ્યો સર્વે વૃત્તનો વિધી પદ્મિનીએ શ્રવણ
 કરી પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે વ્રત કર્યું એકાદશીને દીવસે નિર્જળ ઉપ-
 વાસ કરી રાત્રે નૃત્ય ગીતથી જગરણ કર્યું. એ પ્રમાણે યથાવિધી
 સંપુર્ણ વ્રત થતા ભગવાન કૈશવ ગરુડારૂઢ થઈ આગ્યા અને
 કહ્યું કે—હે શોભન ! વર માંગ. આવું ભગવાનનું વચન શ્રવણ
 કરી પદ્મિનીએ પ્રીતી સ્તુતી કરીને કહ્યું કે—હે મહારાજ ! મારા
 પતિના મનોરથ પુર્ણ કરો. આ પ્રમાણે તેનું બોલવું શ્રવણ
 કરી ભગવાને સંપ્રદ થઈ કહ્યું કે, હે પદ્મિની ! તેં મને ભક્તિથી
 પ્રસન્ન કર્યો છે. હે સ્ત્રી ! જેવો મળમાસ મને પ્રિય છે તેવો
 બીજો નથી, અને મળમાસમા પણ એકાદશી મને અત્યંત પ્રિય
 છે તેનું વ્રત કરવાથી મારી પ્રીતી વધે છે. એવી તે એકાદશીનું
 વ્રત તે યથાવિધી કર્યું તેથી હું તને પ્રસન્ન થયો છું. તારા પ-
 તિના સંકલ્પ પ્રમાણે હું તેને વર આપીશ. એ પ્રમાણે કહી સ-
 કળનું દુઃખ દૂરથી કરનારા ભગવાને સંતુષ્ટ થઈ અંતઃકરણથી
 રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—હે રાજશ્રેષ્ઠ ! તને હું પ્રસન્ન છું
 તારા અંતઃકરણમાં જે ઈચ્છા હોય તે વર માંગ તાર મનોરથ
 પુર્ણ કરવા માટે તારી સ્ત્રીએ મને સંતુષ્ટ કર્યો છે. આવાં ભ-
 ગવાનનાં વચન શ્રવણ કરી સંતોષ પામેશો રાજા કહે છે કે—હે
 ભગવાન ! સકળ લોકને વંદ્ય એવો પુત્ર મને આપો. વળી તે

એવો હેવો જોઈએ કે, તમારા વગર દેવ, દહત્ય, માનવ, દા-
નવ અને રાક્ષસ વિગેરે કોઈથી પણ જીતામ નહીં. રાજનું આવું
વચન શ્રવણ કરી ભગવાન તેણે હચ્ચિત વર આપી અંતઃકર્માન-
ચ્ચા અને રાજા પણ પોતાની સ્ત્રીસહ જ્ઞાનંદ પામ્યો અને મ-
નોરથ સિદ્ધ થયો તેથી દેહ પણ પુટ થયો. પછી તે પોતાની
રાણીસહ નગરીમા આવ્યો. ત્યાં કેટલેક દીવસે સકળ જગતને
જ્ઞાનંદ આપવાવાળો મહા બળવાન અને પરાક્રમી એક પુન્ન
થયો. તેના સમાન પરાક્રમી કોઈપણ ન હતું. તેથી તેણે યુદ્ધમાં
રાવણને જીત્યો કે, જેને ત્રૈલોક્યમાં ચક્ર મહાધર નારાયણ વગર
જીતવા કોઈપણ સમર્થ થયો નહીં. ભગવાન કહે છે કે, હે ધર્મ-
રાજા ! રાવણનો પરાજય થયો નહીં માટે તું ચિંતા કરીશ નહીં.
એ બધું મળમાસની પદ્મીની એકાદશીના પુન્યથી થયું. એ વ્રત
કરતાંજ ભગવાને પ્રસન્ન થઈ રાજાને કહ્યું કે-આ કાર્તવિર્ષ મહા
બળવાન ચેં તને આપ્યો છે એમ કહી મહા પ્રસન્નતાથી ત્યાગી
મયા. ભગવાન કહે છે કે, હે ધર્મરાજા ! તમે મને જે આપ્યાન
પુણ્યું તે મેં તમને કહ્યું મળ માસની શુક્લ એકાદશીનું વ્રત જે
માનવ કરશે તે વૈકુંઠને પામશે. હે ધર્મરાજા ! પોતાનું હીત થવાની
છત્ત! હોમ તો તું પણ એ એકાદશીનું વ્રત કર. એવું ભગવા-
નનું વાક્ય શ્રવણ કરી ધર્મરાજાએ હર્ષયુક્ત અંતઃકરણથી બધું
અને પરિવાર સહ યથાવિધિ વ્રત કર્યું. સત પૌરાણીક શૈાનકાદી
દેવીઓને કહે હે કે-જે તમે મને પુણ્યું તે પુણ્યકારક અને પવિત્ર
આપ્યાન મેં તમને કહ્યું, હવે શું શ્રવણ કરવાની છત્ત! છે !
મળ માસની શુક્લ એકાદશીનું વ્રત જે મનુષ્ય ભક્તિથી કરશે તેને
પૃથ્વી ઉપર ધન્ય છે. એ એકાદશી અત્યંત સુખ આપવાવાળી છે.

એ એકાદશીનું આખ્યાન જે ષઠ્યુ વા અવશ્ય કરશે તે પૂરવથી તે વર્ધકુંડમાં જશે.

અધિક કૃષ્ણપરમા નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠિર પુછે છે કે—હે ભગવાન ! મળમાસની કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું ? અને તેનો વિધિ શું ? એ મને કહો. ભગવાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! મળમાસની કૃષ્ણ એકાદશીનું પરમા એવું નામ છે એ પવિત્ર અને સકળ પાપનો નાશ કરવા વાળી છે તથા સ્ત્રીઓને અને પુરુષોને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપનાર છે, એ એકાદશીના વિધીથી કરવી, એ એકાદશીને દિવસે નરોત્તમ નામે દેવનું પુજન કરવું. એ એકાદશીની અતી ઉત્તમ કથા તને કહું છું તે અવશ્ય કર. જે કથા કાંપિલ્ય નગરમાં રાખીના સન્મુખ અવશ્ય કરેલી છે. કોઇ સુમેધા નામનો ધાર્મિક બ્રાહ્મણ હતો તેની સ્ત્રી પવિત્ર અને પતિવ્રતમાં પરાયણ હતી કાંઇ કર્મગતીથી તે બ્રાહ્મણ ધનધાન્ય વગરનો થયો. તેથી તેણે ધણી લોકો પાસે ભીક્ષા માગી પણ તેને કાંઇ મળ્યું નહિ અને અન્ન તથા વસ્ત્ર કોઇ આપે નહીં. તેની સ્ત્રી રૂપે, યોગને અને માધુર્યથી યુક્ત હતી. પોતાના પતિનીજ સેવા કરતી હતી. પોતે ભુખી રહે પણ અતિથીનું પૂજન કરતી હતી, પોતે ક્ષુધાથી દુઃખ ભોગવે પણ કદી મુખથી કોઇને વાત કરતી નહિ, પોતાની હરિદ્રતા અન્નને બતાવતી નહતી, અનાજ નથી હું ભુખી છું એમ પ્રતિને કહેતી નહિ. એક સમય પોતાની સ્ત્રીને ઘણી સુકા-

ચલી અને કુળ ભોગવતી જોઇ ત્યાં તેનો પ્રેમ પોતાના ઉપર છે એવું ધ્યાનમાં લાવી તે બ્રાહ્મણ પોતાની વિપત્તિની નિંદા કરવા લાગ્યો અને પ્રેમથી પોતાની જીને કહેવા લાગ્યો કે-હે સુભાગે ? હું શું કરું, મને પૈસો મળતો નથી, દ્રવ્ય માટે લોકોની પાસે બીજા માણું છું પણ મને કાંઈ પૈસો આપતું નથી, હવે હું શું કરું ! કયા જાડું ! એ મને કહે, હે સુંદરી ! દ્રવ્ય વગર કાંઈ પણ કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી, માટે પરદેશ જવાની મને રજા આપ. હું દ્રવ્ય સંપાદન માટે જાડું. હું દેશાંતરમાં જઈશ તો દ્રવ્ય મળશે. કર્મની સિદ્ધિ ઉદ્ધોગ વગર નથી. મોટા મોટા જ્ઞાની શુભ કર્મની સિદ્ધિના ઉદ્ધોગની પ્રસંશા કરે છે. આવું પતિનું બોલવું શ્રવણ કરી તેની આંખો ભરાઈ આવી અને વિનયથી નમ્ર થઈ દાથ જોડીને કહેવા લાગી કે-હે નાથ ! આપે મને કાંઈ કંઈ નહિ તો પણ આપની આજ્ઞાથી કાંઈ પણ બોલવું એવી હું ઇચ્છા રાખું છું. દિનેચ્છુ જન સારી કે નમજી વાત નિરંતર કહે છે, આપ્યા વગર મળતું નથી, જે આપ્યું હોય તે ત્યાં મળે છે, આપ્યા વગર સુવર્ણના મેર પર્વત ઉપર ગયા તો પણ કાંઈ મળવાનું નથી. પૂર્વે જન્મે વિદ્યા, ધન, પૃથ્વી અને વસ્ત્ર વિગેરે જે કાંઈ આપ્યું હોય તેવું લેવું, જે પરમેશ્વરે દૈવમાં લખ્યું છે તે પ્રાપ્ત થાય છે, આવવા વગર કાંઈ પ્રાપ્ત થતું જ નથી. પૂર્વે જન્મે તે વા મેં સત્પાત્રને કાંઈ દાન આપ્યું નથી. જે દાન કર્યું હોય તો તે સ્વદેશમાં કે પરદેશમાં અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય. પરમાત્મા અજ માત્ર દાન વગર આપે છે. માટે હે પ્રાણનાથ ! તમે મારા સહ અહીં જ રહો, હું તમારા વગર ક્ષણ માત્ર પણ રહેવાની નથી. પતિને છોડી રહેલી જીને મા, બાપ, ભાઈ અને સાસુ

સસરા વિગેરે સત્કાર કરતાં નથી, તો પછી ગામના લોકો તે ક્યાંથીજ કરશે અને જે પતિ વગર રહે છે તેને દુર્ભાગા એવું કહે છે, માટે તમે અહીંજ રહી મારી સાથે વિહાર કરો. જે દિવસે આપણો ભાગ્યોદય થશે તે દિવસે અહીંજ સકળ વિષય અને દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થશે. આવું સ્ત્રીનું બોલવું થતાં તે ત્યાંજ રહ્યો. તે ત્યાં વાસ કરેછે એટલામાં કૌડિવ્ય રૂપિ ત્યાં આવ્યા. દર્શનથી સુમેધા અત્યાનંદ પામ્યો અને તેજ સમય પોતાના આસન ઉપરથી ઉઠી સ્ત્રીસહ તેને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા અને બોલ્યો કે—હે રૂપિ મહારાજ ! આજે હું ધન્ય અને કૃતકૃત થયો, આપના દર્શનથી મારું જીવિત પણ સફળ થયું, આજ મહાભાગ્યથી આપનું દર્શન થયું, એમ કહી આસન ઉપર બેસાડી તેમનું વિધિપુર્વક પુજન કર્યું, બોજન આપ્યું. પછી તે વિપ્ર સ્ત્રીએ હાથ જોડી પુછ્યું કે—હે મહારાજ ! દરિદ્રતાનો ક્ષય થાય થશે ? ધન તથા વિદ્યા વિગેરે જન્માંતરે નહિ આપી હોય તો આ જન્મે શી રીતે મળશે ? મારો ધણી મારો ત્યાગ કરી જવાને ઇચ્છતા હતા, પરદેશમાં જઈ અપતિ માટે ખીજ લોકો પાસે પાચના કરવી એ સાર નહિ. એ વિગેરે આર વાતો કહી મે રોક્યા છે અને તેમણે પણ કહેલું કે—આપ્યા વગર કાંઈ મળતું નથી. મારા ભાગ્યોદયથી આપ પ્રાપ્ત થયા છો તમારી કૃપાથી દરિદ્રતાનો નાશ થશે. માટે ક્યા ઊપાયવડે દરિદ્રતા નાશ પામશે તે કહો. એનો નાશ ત્વરાથી થાય તે માટે કાંઈ પ્રતો, તપ, સ્થાન અથવા તીથી કહો. આવું તે સુશિલાનું બોલવું થતાં કૌડિવ્ય રૂપિએ મનમાં વિચાર કરીને કહ્યું કે—હે પતિવ્રતે ! સર્વ પાપ દુઃખ ને દરિદ્રતાનો નાશ કરનાર એવું પરમા નામે એકાદશીનું વ્રત છે. એ વિશ્વ તિથિ

મળમાસની કૃષ્ણ પક્ષમાં છે, આ મળમાસ કૃષ્ણ પક્ષની એકાદશી ભક્તિ યુક્તિ દંત્યાદિ ફળ આપનારી છે. એ પરમા એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાથી ધન, ધાન્યની પ્રાપ્તિ થશે, એ રાત્રે જાગરણ ગીત વિગેરે વિધિથી કરવું, વ્રત પુર્વે કુમેરે કધુ' હતું, તેથી તેને સદાશિવજીએ પ્રસન્ન થઈ ધનાધિપત્ય આપ્યું હતું હરિશ્ચંદ્ર રાજાએ પણ પોતાના પુત્ર વિક્રમ થયા પછી એ વ્રત કધુ' હતું તેથી તેને સ્ત્રી તથા પુત્રસહ નિષ્કંટક રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું માટે હે વિશ્વાસીની ! તું એ વ્રત વિધિયુક્ત જાગરણ કર. ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! આ પ્રમાણે કહીને વ્રતનો વિધિ તેને કહ્યો. પછી તેની અતિ પ્રીતી જોઇ પરમ સંતોષથી પંચરાત્ર અને ત્રિરાત્ર એવાં વ્રતો કહ્યાં કે જે કરવાથી ભુક્તિ અને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે એ વ્રતોનો વિધિ રૂપિ કહે છે કે પરમાને દિવસે પ્રાતઃકાળે ઉઠીને નિત્ય કૃત્ય કરી પછી મહા સત્કારથી શક્તિવડે પંચરાત્રી વર્તના નિયમ કરવા જે એકાદશી તિથિસહ અમાસ સુધી પાંચ દિવસ પ્રાતઃસ્નાન કરી ઉપવાસ કરશે તે પોતાની માતા અને પિતા વિગેરે પરિવારસહ વૈકુંઠમાં જશે. જે કોઇ પાંચ દિવસ એક વખત બોજન કરશે તેનાં સર્વ પાપ નાશ થઈ જતાં તે સ્વર્ગમાં પુણ્ય થશે. જે પાંચ દિવસ પ્રાતઃસ્નાન કરી બ્રાહ્મણને બોજન આપ્યું એમ સમજવું. જેણે ઉઠકથી ભરેલાં પાંચ કુંભતું દાન કધુ' તેણે સર્વ ચરાચતુરું દાન કધુ' એમ જાણવું. જેણે પાંચ દિવસ પ્રસન્ન કરી બ્રાહ્મણને તિલપાત આપે છે તે અહિં સર્વ ભોગ ભોગથી અંતે સુવર્ણોકમાં પુણ્ય થાય છે.

૧. જે પાંચ દિવસ બ્રહ્મચર્ય રાખશે. તે સ્વર્ગમાં અનંદથી અમરતા જેડે વિહાર કરશે. કૌડિવ્ય રૂપી કહે છે કે-હે શાબને ! તું

પોતાના પતિસહ પંચરાત્રી નિમીત્ત પ્રાતઃસ્નાનાદી વ્રત કર. એ-
ટણે તું ધન્ય ધાન્ય યુક્ત થઈ પતીસહ સ્વર્ગમાં જઈશ, આવું
રૂપીનું વાક્ય શ્રવણ કરી પતીસહ તે ઓએ મહા ભક્તીથી મળ-
ભાસમાં સ્નાનાદી વ્રત પુર્ણ કરી પતીસહ ત્યાં રાજપુત્રે તેઓને
જોયાં, પછી તે રાજપુત્રે અતી ઉત્તમ વસ્તુથી ભરેલું ઘર તેઓને
રહેવા માટે આપ્યું. તે બંને ત્યાં તે ઘરમાં રહ્યાં તે પછી સુ-
મેધા બ્રાહ્મણને ઉપજીતીકા માટે એક ગામ આપ્યું અને તેણે
કરેલા વ્રતથી તેની અંતઃકરણ પુર્વક પ્રસન્નતાથી સ્તુતી કરી ઘેર
આવ્યા. ભગવાન કહે છે કે—હે ધર્મરાજ ! તે બ્રાહ્મણેજ મળ-
ભાસમાં ઉદા નામે એકાદશીનું ઉપોષણ તથા પંચરાત્રી વ્રત
કર્યું તેથી સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ સર્વ સુખને પામ્યો તથા આ
લોકમાં સ્ત્રીસહ અનંત સુખ ભોગવી અંતે વૈકુંઠમાં ગયો. જે મ-
નુષ્ય પરા એકાદશીનું પંચદાન વ્રત કરશે તેનું પુણ્ય કહેવાને હું
સમર્થ નથી. પુષ્કારાદિ તીર્થો અને ગંગાદિ નદીઓમાં સ્નાન
કરવાનું પુણ્ય એથી પ્રાપ્ત થાય છે. જેણે એ કર્યું છે તેણે ગૌ-
દાન-વગેરે સર્વ દાનો આપ્યાં એમ સમજવું. તથા તેણે ગયા શ્રાદ્ધ
અને સકળ વ્રતો કર્યાં એમ જાણવું, હીપકમાં બ્રાહ્મણ ચાતુષ્પદમાં
ગમા, દેવમાં ઇંદ્ર અને સકળ ભાસમાં શ્રેષ્ઠ છે. મળભાસમાં પંચ-
રાત્રી શ્રેષ્ઠ છે અને પંચરાત્રી વ્રતમાં પરમા અને પદની શ્રેષ્ઠ છે
મળભાસમાં કોઈ અશક્ત હોય તેણે પણ એકાદશી કરવી. મા-
નવદેહ પ્રાપ્ત થતાં જેણે મળ ભાસમાં સ્નાન કર્યું નહિ અને
એકાદશીનું ઉપોષણ કર્યું નહિ તેણે પોતાનો જન્મ ધાત કયો
અને તે ચોરાશી યોનિમાં ફરશે, માટે પુર્ણ પુણ્ય સંચયથી દુ-
ર્લભ મનુષ્યદેહ પ્રાપ્ત થતાં યત્નથી વ્રત કરવું. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે

કે-હે ધર્મરાજ ! તમે મળ માસનું મહાત્મ્ય અને પરમા એકાદશીનું વ્રત મને પુછ્યું ને મેં તમને કહ્યું. હે રાજ ! જે મેં તમને કહ્યું તે સર્વને તમે એકાગ્ર અંતઃકરણવડે, અને સ્વસ્થ ચિત્તથી કરો. જગવાને આ સર્વ એકાદશીનું મહાત્મ્ય ધર્મરાજને કહેવાથી તેણે પોતાની જી બાંધુ તથા સર્વ આસજન સહ વરત કરી આ લોકમાં પુર સુખ ભોગવી અંતે વૈકુંઠમાં ગયા, જે મનુષ્ય મળ માસમાં નિત્ય પ્રાતઃસ્નાન કરી શુભ વિધિથી વરત કરશે તે પૃથ્વી ઉપર દેવને પણ દુર્લભ એવી સંપત્તિના ઉપભોગ કરી અંતે દેવને વંદ્ય એવાં પદ પામશે.

બુકસેલર મંગળદાસ જોષીતારામના પુસ્તકાલયમ
પોતાનાં પ્રસિદ્ધ કરેલાં પુસ્તકોનું

સુચીપત્ર.

અત્રુર સુંદર ઝેકથી ચોપામ જામ જેની અંદર રાસલીયા,

દાણલીલા, જસમા' આદિની ગરબીવાળુ પુસ્તક તૈયાર છે. ખી. ૦-૧૨

અ'પા સોદાણી, રસમરી નવલકથા કી. ૦-૧૨-૦

હોશલ પદમણી છત્રીહાસીક વાર્તા કી. ૦-૮-૦

ખીરખલ બાદલાહ, અતી મનોહર વાર્તાઓનો મોટો જથ્થો. ૦-૮-૦

તમામ જાતના પુસ્તકો છપાવી ક્રીદાંચત બાવે વેચનાર.

બુકસેલર મંગળદાસ જોષીતારામ શાહ.

રીચીરાહ

અમદાવાદ.

